

Hind 40 mrk.

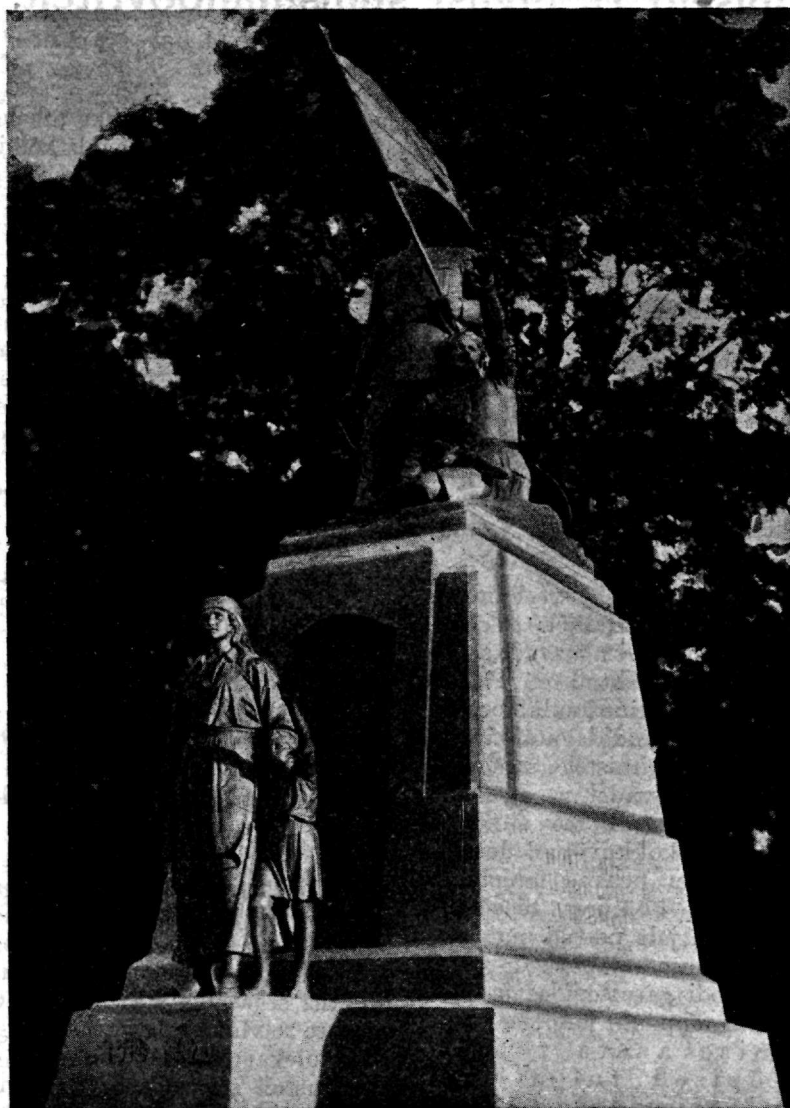
Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 40/41.

Laupäeval, 2. Oktoobril 1926.

VIII aastakäik.

Vabadussõjas langenuile mälestussammas Viljandis.

Avati 19. IX. 1926.

SISUSTIK: A. Traksmann: Õpiseid N. diviisi sügismanöövritelt. — J. Kasak: Mõningaid nähtusi 3. punaste pataljoni tegevusest N. diviisi manöövritel. — Au langenuile! — —n.: Kas sidetelg on meie oludes kasulik? — A. I.: Lennuvägi ning selle relvad tuleviku sõjas. — E. Padernik: Meie oludele vastava sideeeskirja vajadusest. — G. Leets: Aukohtust ja selle põhimäärustest. — R. Tomback: Jalaväe rasked relvad välismaal ja meil. — Vabaduse Risti kavalerid: alam-kapten Aleksander Kruus, vanem-leitn. August Maanidi, mereväe-leitn. Andreas Julle ja leitn. Jaan Raudsepp. — Kr-m.: Varustuse tagavaradest. — H-s.: Mõnda Petseri laskeväljalt. — V. K.: Saksa-Prantsuse lähene mine. — V. K-s.: Reini jõe forsseerimine. — V. K.: Marokko sõjategevuse õpiseid. — Sõjakirjandust. — Kaitseväe elu. — —ms.—: Mõnda õppustest sõjagaasiasjanduse alal S. S. R-i punaväes ja Poola armees. — Joh. J—rv.: Suvepäevi Jägala laagris. — Kroonika. — Kirjanduslik kroonika.

Õpiseid N. diviisi sügismanöövritelt.

Tegevus lõunarindel.

Andmetel A. Traksmann.

Kahepoolsed sügismanöövrid meie kaitseväs on kujunenud juba traditsioonilisteks õppusteks, mida korraldatakse iga aasta suuremas või vähemas masstaabis. Ka käesoleval aastal septembrikuu meie diviisides möödus manöövrite tähe all.

Kuna neist kas juhtidena või vahekohtunikkudena võttis osa suurem jagu meie kaitseväe juhtivast koosseisust kõigilt erialadelt, siis kahtlemata tähelepanekuid ja märkeid neilt õppustelt on palju ja mitmekesiseid. Manöövrid kui õppemeetod omab erilise väärtuse just sellepärast, et ta sunnib tegutsema paljuid olukorras, mis väga lähedal on sõjalaolukorrale. Seega kõigepealt otsekohene praktika asjaosalistele.

Kuid sellega ei tohiks siiski veel mitte piirduda manöövrite organiseerimisel. Tegutsemisel ilmsiks tulnud asjaolud nõuavad selgitamist ja kaalumist — seega tehtud töö läbiarutamise ja kokkuvõtmine kuulub orgaaniliselt ka manöövrite hulka nende lahutamatu osana. Esialgsetele läbirääkimistele, mis peetakse manöövrite puhkepäevadel ja otsekohe pärast manöövrite lõppu (nii see sündiski N diviisis), järgnevad lõpukokkuvõtted detailides, mis oma järeldustega peavad läbistama terve juhtide kaadri ja küünima reasõduri väljaõppe küsimusteni. Ajalt peetud manöövrite järelkaja ja uurimused läbistagu terve meie talvise õppeperioodi garnisonides ja ulatugu üle suviste lahinguõppuste järgmise sügiseni, kus eelmise aasta tähelepanekud ja õpised tulgu veel kord kontroleerimisele. Ainult kui sarnaselt võtame manöövriteid, nad meile toovad tõelist kasu oma järeldustega.

Kerge on korraldada ja organiseerida manöövriteid — lüüa „lahinguid“ ja „mängida sõda“. Kuid koguni raskem ja tahaks öelda ka vastutavam on teha õigeid järeldusi

ja fikseerida asjatundlikke tähelepanekuid neist „lahingutest“. See nõuab kõikide asjaosaliste süvenenud tööd ja tahet oma tegevust mõõta enese kriitika mõõdupuuga.

Eriti huvitatud sellest tööst peaksid olema meie rivijuhid. Väeosa ülem ja pataljoni ülemad lõppude lõpuks on need, kes tegelikult ellu viivad manöövrite tulemused. Oma tööd hinnates ja tehtud vigu korrigeerides jõuame edasi.

Alljärgnevad õpised ja mõtted kuuluvad esialgsete hulka, mis tekkinud vahendituist tähelepanekuist manöövritel. Tahaks loota, et neile järgneb palju teisi kõikide manöövritest osavõtjate poolt.

Ärgem unustagem tehtud tööd, tänaseid eksimusi ei peaks enam võima korrata homme!

Oma tähelepanekud olen fikseerinud järgmises korras:

I juhtimine;

II tähelepanekuid rännakult, pealetungi- ja kaitselahingust: julgeolek ja luure, relvliikide koostöö, side;

III väljaõppesse puutuvad küsimused.

I. Juhtimine.

N diviisi manöövritel kummagil poolel (sinine-punane) tegutses rügement juureantud kahur-, ratsa- ja soomüsvägede osadega. Vanem juht oli seega rügemendiülem, tema staap muutus segasalgla staabiks, kust juhiti mitmesuguste relvliikide ja varustusorganite tegevust. Näib olevat kõigiti tõenäolik, et meie oludes niisuguste segasalkade, n. n. kõvendatud rügementide moodustamine lahingutegevusel tuleb lugeda täiesti normaalseks, mispärast nende tegevuse uurimine rahuaegsetel manöövritel on tingimata tarvilik. Operatiiv juhtimise küsimused siinjuures omavad olulise tähtsuse.

Juhtimisprotsessi olulisem osa on operatiiv käsu andmine, „mis peab tera-

valt väljendama seda, mida juht tahab ja mis ta sealjuures on teinud ülesandeks alluvale". (Aj. eesk. jalav. II osa — projekt). Niisuguse käsu kokkuseadmine nõuab juhile suurt oskust ja vilumust. Raskeim ülesanne sealjuures on, et käsk ei jääks mitte rippuma õhku, vaid orgaaniliselt kasvaks välja ühelt poolt ülesandest ja teiselt poolt sellest olukorrast, milles juht tegutseb. Olukorra määrajateks on: maastik, aja tingimused, vaenlase tahe ja juhi enda käsutuses olevad jõud. Seega antud ülesande ja olukorra põhjaliku uurimine ja kaalumine enne operatiiv käsu andmist kuulub juhi kõigetähtsamate tegevuste hulka. Ainult see tehtud ta suudab endale lõplikult välja selgitada küsimuse: mis ma tahan kätte saada teatud tegevusega ja minu otsus selleks.

Suuremates staapides olukorra elementide uurimist toimetavad eriliselt ette valmistatud ohvitserid. Juhile siin kantakse ette kaalutud andmed, mille põhjal otsuse tegemine on kergendatud. Käesoleval juhtumisel aga seda pidi tegema rügemendi ülem isiklikult. Ka tehtud otsuse elluviimine — antud ülesande jaotamine täpseteks alaülesanneteks — lasus tema enda õlgadel. Kõik see meie vanemale rivijuhile — rügemendiülemale seab üles kõrgeid nõudeid nii tema taktikalise ja sõjatehnilise ettevalmistuse kui iseloomu ja tööjõu suhtes. Muidugi oli juhtumusi, kus sellega saadi valmis täiesti rahuloldavalt. Kuid mitte haruldased ei olnud ka juhtumused, kus kõikidest relvliikidest koosneva segasalga operatiivne juhtimine kippus kasvama üle peateema eesotsas seisvale juhile ja tema staabile. Tundus, et juht ise ei ole küllalt ette valmistatud temale usaldatud ülesannete täitmiseks ja tema staap ei suuda teda ka asjatundlikult toetada just neis küsimustes, milles ta kõige rohkem vajaks nõuandjat.

Olgu registreeritud järgmised tähtsamad konarused, milledest tulevikus kindlasti tuleks hoiduda:

1. Šabloonilise käsu ja kavatsuste hädaoht.

Kujukana näitena esineb siin „X“ salga juhi operatiiv käsk nr. 2 — 15. IX. k. 9. Asudes „L“ külas (skeem nr. 1), salga juht tähendatud momendil teadis vaenlasest järgmist: „Vähemad jalaväe osad suurtükkidega kindlustavad end positsioonidel „P₁“ raioonis“. „X“ salga ülesanne: vallutada „P₁“ raioon. Skeemilt nr. 1 on näha, et vähe L—P₁ vahel on umbes 14—15 klm. Mingisugust luuret „X“ salga

ülem ei ole veel toimetanud. Samases olukorras ta, istudes „L“ külas, kirjutab maha oma pealetungi käsu „P₁“ raiooni vallutamiseks. Käsu täpselt fikseeritakse mitte ainult luure ja rännak kolmes kolonnis, vaid ka sellele järgneva lähenemine ja kallaletung. Määratakse kindlaks pataljonidele pealetungiribad, fikseeritakse järkjärgulised hüpped (k. 13, 14,30 ja 16) jne.

Niisuguse käsuga „X“ salga ülem terve juhtimise protsessi endale on teinud äärmiselt lihtsaks. Siin nagu peo peal või malelualal terve päevane tegevus on ette mängitud. On võetud šabloon — teatud käsu vorm, ja sellele püütakse passida külge olukord. Kuid olukord, eestkätt vaenlase tahe ei lase end mitte juhtida! Sellepärast tuleb õppida tundma nii nagu ta teatud momendil on välja kujunenud ja temast välja minnes ehitama üles oma tegevuskava — operatiiv käsu. Ka siin vaenlane — „Y“ salga I pataljon ei lasknud end mitte juhtida „X“ salga ülema tahtest, vaid tegutses ise. Kuigi ta oli saanud kaitseülesande „P₁“ raioonis, ta selle teostas erakordselt aktiivselt, kõigepealt nihutades ette — „R“ silla juure — oma jalgratturite osad kuulipildujatega energilise ohvitseri juhatusel. Ka peajõud „P₁“ raioonis ei püsinud mitte oma esialgsel kohadel „S-P₁-P₂“ joonel, vaid manövreerisid, sest nende ülesanne ei olnud mitte püsiv kaitse, vaid viivitav lahing „P₁“ raioonis ja ühinemine peajõududega, mis lähenesid lääne poolt.

Kõiki neid evolutsioone terve päeva kestel ei suutnud tabada „X“ salga raske, šablooniline juhtimise aparatuur. Tegevus arenes siin kord fikseeritud skeemi järgi, mille järeldus oli see, et suurem osa salga jõududest suuniti õhku ja lahingust „S“ raioonis, kuhu päeva lõpuks oli koondunud vaenlane, suutis osa võtta ainult vasak tiib — 1/4—1/5 kogu jõududest.

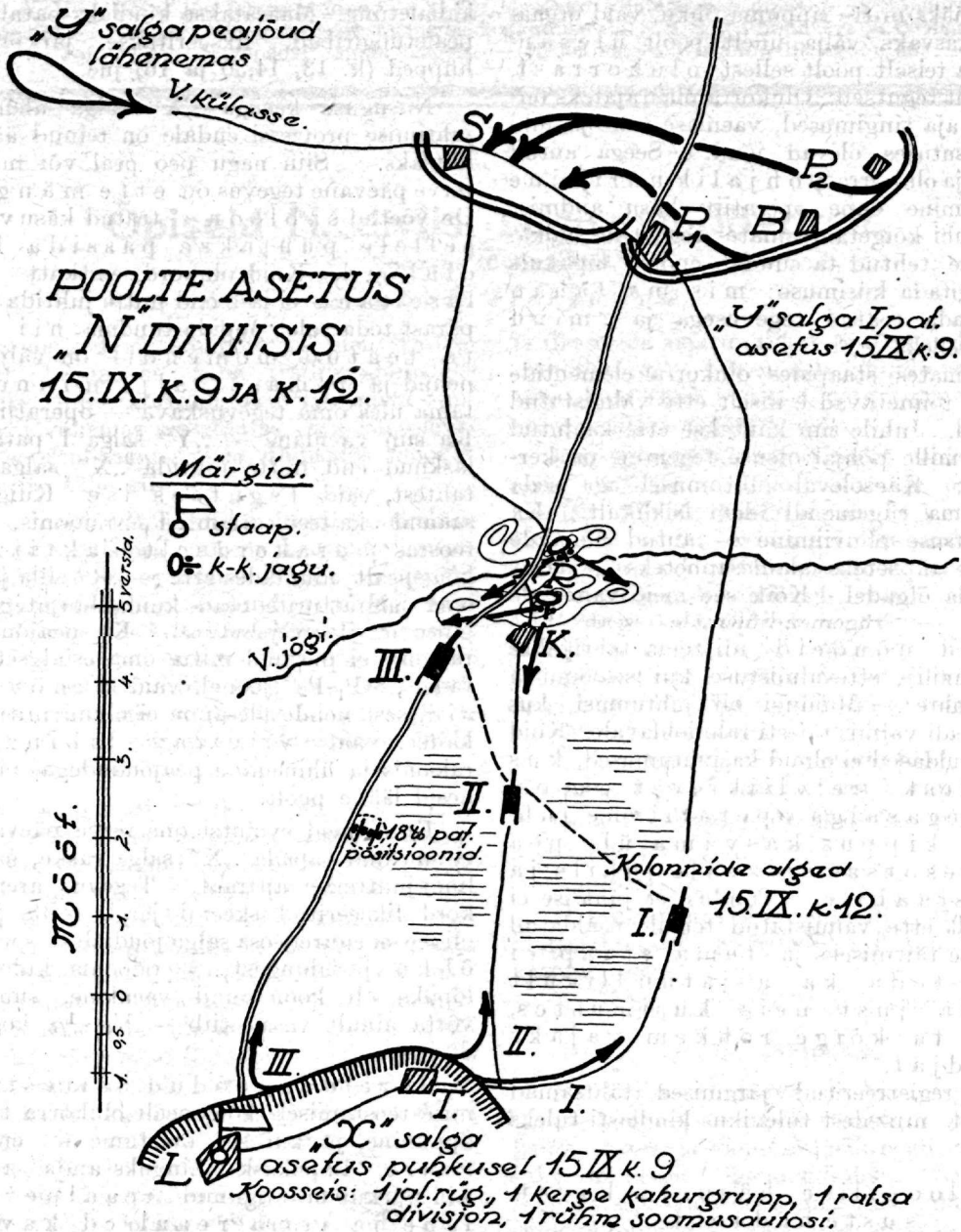
Järeldus toodud näitest: juhtimise teostamisel kõigepealt olukorra tundmaõppimine, ja kui see on tume — energiline luure. Lõpukäsk lahinguks anda ainult siis, kui on selgunud reaalne vaenlane ja tema reaalsed kavatsused.

2. Täpsete lahinguülesannete puudumine käsus.

Lahingutegevuse juhtimine on võimalik selteel, et saadud üldise ülesande juht jaotab äratemate alluvate vahel. See peab sündima sarnaselt, et iga alaülesanne, kui ta täpselt täidetakse, aitaks kaasa üldise eesmärgi

saavutamisele. Seega eeltingimuseks on: käsus määratud ülesanne olgu täpne, alluvale selge ja arusaadav. Nii kuidas ülesanne antakse, nii ta ka täidetakse, sellepärast: suurim tähelepanu just sellele punktile operatiiv käsus.

lahing-ülesanded? Kahtlemata nad seda ei ole mitte, sest ütelsed „asuda positsioonile“, „liikuda teatud suunas“ jne. ei määra veel sugugi mitte, mis siis teatud üksus õieti peab tegema lahinguliselt. Ometi niisugu-

Skeem nr. 1.

Kõigepealt, mis on lahing-ülesanne, või taktikaline ülesanne.

Näiteks, kaitsekäsus seisab: „suurtükiväe grupil asuda positsioonile „A-B-D“ raionis“, või „kompaniil asuda „S“ raiooni“, „k-k. jagu välja panna „M“ külasse“, „pataljonil liikuda „A-B-D“ suunas“ jne. Kas need on

seid ütelsid meie lahingukäskudes tarvitatakse sagedasti, tuues kaasa raskeid arusaamatusi. Eriti ebamääraseid ülesandeid antakse veel kahurväele. Jääb mulje, et juht sageli isegi ei ole täiesti teadlik selles, mis õieti võib anda see relvliik temale. Manöövril salga juhi juures tegutses ka vanem kahurväe juht.

Kuid meie operatiivse juhtimise praktika paljudel juhtumustel ei ole veel jõudnud niikaugele (erandid välja arvatud), et need mõlemad juhid tegutseksid lahutamatuult koos, üksteist aidates igaüks oma erialal. Salga juht nagu loeb endale häbiks nõu pidada kahurväe juhiga eriala küsimustes.

Tagajärg on see, et üldine juht on huvitatud eestkäit kahurväe positsioonidest, kuna ta peaks tundma huvi kõigepealt kahurväe tulevastu — kuhu teda suunida, kuidas koondada ja temaga manööverida, et ta kõigemõjuvamat võiks toetada oma jalaväe tegevust. Jalavägi manööverib oma jalgadega, kahurvägi — tulega. Seda tõsiasi kõvasti tuleb mees pidada meie rivijuhtidel! Seega kaitsekäsus peaks seisma: „Kahurväe grupil ette valmistada need ja need tuletõkked, need ja need tulekoondused, peamine tulejõud koondada sellesse raiooni jne.“ Jalaväe osade kohta vastavalt peaks seisma: „Kompaniil kindlustada ja kaitsta „S“ raiooni, k-k. jaolvalvata „M“ küla, pataljonil peale tungida „A-B-D“ suunas ja vallutada see ja see joon jne.“

3. Käskude andmise tehnika.

Käsus olulise tähtsusega ei ole mitte redaktsioon, vaid just eeltoodud p. p. 1 ja 2. Hea redaktsioon võtab palju aega ja see just võib saada saatuslikuks käsu sisule (p. p. 1 ja 2). Et käsu sisu oleks kooskõlas p. p. 1—2 nõuetega, käsk tuleb tehniliselt välja anda niiviisi, et kuluks minimaalne aeg tema redigeerimiseks ja ta siiski oleks täpne, selge ning arusaadav alluvatele.

Jälgides seda küsimust manöövril, võis meie juhtide juures sel alal lähele panna nähtust, mis on kujunemas liialduseks meie juhtimise praktikas. Mõtlen siin nimelt püüdu igas olukorras maksu mis maksab anda välja kirjalikke üldkäskke, ignoreerides niisuguste mõjuvate juhtimisvahenditega, nagu seda on: juhi isiklikud läbirääkimised ja isiklik läbikäimine alluvatega, telefonilised kõned, eelja üksikkäsud asjaosalistele.

Näited: X salk asub L raionis puhkusel (sk. nr. 1). Öhtul kell 18 salga juht saab manöövril juhatuselt olukorra ja käsu järgmise päeva tegevuseks, mis peab algama kell 10. Salga juht terve öö viivitab üldkäsu andmisega, mis ilmub alles hommikul kell 9. Selles on terve rida arusaamatusi ja eksimusi, mis otse halvavad terve salga päevase tegevuse. Jääb täiesti arusaamatuks, miks juht siin ei kasutanud võimalust isiklikult

kokku kutsuda temale alluvaid ülemaid, et nendega kõigekülgsest läbi rääkida eelseisva tegevuse kohta, selgitada kõik arusaamatused ja mis peaaegu: nende hingesse sisendada oma tahe ja otsus tegevuseks. Kirjalik üldkäsk on hea, kui ta on eskujulikul redigeeritud, kui kõik arvestused ajas ja ruumis on absoluutselt õiged, kui koguni tema väline kuju — käekiri, eriti nimede väljakirjutamine jne. ei jäta üle midagi soovida.

Kuid just redaktsioonis meie veel seisame algastmel, kuna jämedad vead aja arvestamises täitja sageli panevad täiesti võimatusse seisukorda. Tekivad täitmatud, šabloonilised üldkäsud, näiliselt täielikud ja ilusad, kuid oma sisult tühjad ja verevaesed, milledega alluvatel ei ole õieti midagi peale hakata.

Näiteks, operatiiv käsus nr. 2 „X“ salgale ratsadivisjonile kästakse „alustada luuret kell 9“; ometi käsk ise on staabis alla kirjutatud kell 9; seega — mitte ainustki minutit alluvatele vastavate korralduste tegemiseks.

Et kõigest neist arusaamatustest ja vigadest hoiduda, meie käsuandmise tehnikas esikohale tuleb küll asetada niisugune käsuandmise viis, kus vanem juht oma käsu dikteerib ette alluvatele juhtidele — isiklikult või telefoni teel. Juuresolev adjutant fikseerib selle, mis on dikteeritud ja kirjalik jälg tagantjäreli saadetakse laiali asjaosalistele. Niisugust käsuandmise viisi eelistavad eriti sakslased. Tuletades meele meie Vabadussõja kogemusi, näeme siingi peaaegu alaliselt ainult dikteeritud või koguni suusõnal edasi antud üksikkäskke, mida nõuab tõelise sõja muutlik olukord. Rahuaegsete sõjamaingude ja taktikaliste õppetööde olukorras need nõuded sageli ununevad. Siin püütakse panna paarõhku detailse ja täieliku üldkäsu kirjutamisele. Põhiviga seisab selles, et sealjuures ei ole kunagi küllalt täpselt arvestatud sellega, kuipalju aega tõeliselt nõuab niisuguse käsu kokkuseadmine ja redigeerimine. Teatavasti see aeg on harilikult ikka 2—3 korda suurem, kui ametlikult märgitud. Sellega harjunud olles, manöövril juht satubki raskesse seisukorda — ta käsk jääb hiljaks ja muutub täitmatuks alluvatele.

Olgu kuidas on, kuid täiesti loobuda üldkäskude kirjutamisest meie ei saa siiski mitte. Nende redigeerimises vastavaid juhte ja adjutante tõsiselt tuleb treeneerida. Rääkimata sisust, ka väliselt käsk peab olema kergesti loetav ja arusaadav ka kõige halvema valguse juures. Muu seas, tõsist tähelepanu

tuleb pöörata ka meie ohvitseride kaadri käe kirjalale, sest meil sageli kirjutatakse käske nõnda, et see on loetav ainult kahekordsete prillide abil.

II. Rännak.

Rännak on liikumine, mis võetakse ette selleks, et väeosa viia sinna, kus juht kavatses anda lahingu vastasele. Seega rännak peab olema organiseeritud sarnaselt, et osad jõuaksid kohale lahinguvõimelistena. Selleks on tarvis, et rännakul oleks tagatud julgeolek ja jõu kokkuvõid, ühtlasi kõik osad rännaku lõpul peavad olema juhi käes — hõlpsasti juhitavad sinna, kus seda nõuab eelseisev lahing.

Olukord, milles „X“ salga juhil 15. IX. tuli organiseerida rännak, on eelpool kirjeldatud ja näidatud sk. nr. 1. Selles olukorras salga juht oma jõud jaotab kolme kolonni à 1 pataljon, vasakut teed mööda liigub peale selle voor, kahurvägi, salga staap ja ratsadivisjon. Kell 12 kolonnide alged on jõudnud jonele, mis näidatud skeemil. Kuid juba kella 10.30 alates „R“ silla juures on arenunud verised sündmused, mis „X“ salga panid täiesti võimatusse seisukorda, sest et nad tema juhile tulid täiesti ootamata. Nimelt „R“ silla kõrgustikkudele vaenlane on välja saatnud oma jalgratturite komando k-kuulipildujatega, kes hommikul vara silla ära lõhkusid ja ise hästi maskeeritult siia jäid saaki varitsemata.

Järgimööda satub siin julgete jalgratturite kätte „X“ salga suurtükiväe luure, salga ülema sidegrupp „K“ küla juures (tuli organiseerima siin K. P-ti), koguni üks soomusauto ja vasaku kolonni eelkompanii 2 rühma. Kella 12 ja 13 vahel „K“ juure jõuab salga juht ja näeb siin oma imestuseks, et kõik tema eelosad on segi paisatud, tema side hävinenud ja terve salga liikumine seisma pandud mitmeks tunniks.

Mis oli niisuguse katastroofi põhjuseks? Põhjus oli väga lihtne: rännakul puudus julgeolek, puudus luure ja side kolonnide vahel. Luureks oli küll tehtud korraldus ratsaväele, kuid käsu tehnilistel põhjustel (puudulik aja arvestus) selle välja saatmine jäi hiljaks. Kõik teised osad, lootes ratsaväe peale, tegutsesid nagu väljaspool lahingulokorda. Tagajärg: terve edasitungi hääbumine mitmeks tunniks paari k-k. jao vastupanul.

Ka kolme iseseisva kolonni moodustamine tekitas ülepääsmatuid raskusi just juhtimises. Liikudes igaüks iseteed mööda, mis lahutatud üksikest soiste aladega, sidepidamine nende kolonnidega muutus faktiliselt võimatuks.

Seega kolonnid libisesid ära salga juhi käest, nad ei olnud enam üldse mitte juhitavad. Laiali rindel liikumine on soovitatav, kuid ainult siis, kui on juba selgunud olukord, resp. vaenlase kavatsused, sest kord laiali viidud osi ei saa enam uuesti suunida ega koondada oma tahtmise järgi.

Segadust suurendas veel üks pisikene asjaolu. Nimelt „R“ sild oli lõhutud — teda tuli hakata parandama. Kuid salga ülem rännaku organiseerimisel ei olnud mitte mõtelnud selle peale, et avangardi varustada pioneer osadega ja abinõudega. Kuni need kõik kohale jõudsid ja tegelikult tööle asuti, sarnases olukorras möödus palju aega, mis tahes või tahtmata pidi saatma mööda palja ootamisega.

Toodud näide on eriti kujukas sellepärast, et siin vastane pool väga osavasti ära kasutas kõiki neid puudusi, mida endale oli lubanud „X“ salga juht rännaku organiseerimisel ja teostamisel.

Kuidas siin oleks pidanud tegutsema? Kõigepealt: tugev, energiline ratsaluure soomusautode toetusel, mis oleks suutnud iseseisvalt hävitada vastase nõrgemaid vastupanusid (nagu siin „R“ silla juures).

„V“ jõe ülekäikude vallutamist juba rännaku organiseerimisel erilisel silmas pidada, sest juba kaart ütleb, et siin võib oodata üllatusi vaenlase poolt.

Ratsaosade kattel salk viia koondatuna ühes, maksimum kahes kolonnis kuni „V“ jõe ülekäikudeni. Osa kahurväest ešloneeritult keskmisel teel — valmis toetama liikumist.

„V“ jõe joneel koguda kõik täiendavad teated vaenlasest „P₁“ raioonis. Nende põhjal — salga hargnemine ja lähenemise teostamine. Selle kestel katkematu jalaväe luure soomusautode toetusel. Ratsavägi koonduv vasakule tiivale, et tagada selle julgeolekut. Viimaks luure lõplikult teeb kindlaks, et vaenlane end koondab „S“ raioonis, loobudes „P₁“ raiooni kaitsmisest.

Selle põhjal: salga suunimine kalalaitungiks „S“ raiooni, et siin anda otsustav lahing taanduvale vaenlasele. Kirjeldatud teguviisi baseerub ühele tegevusele, mis seega omab domineeriva tähtsuse lahingutegevusel, nimelt: luurele. Salga ees kõigis tähtsamates suunades on välja sirutatud tema sõrmed, silmad ja kõrvad. On otse alg-eeltingimuseks edu saavutamisel, et need organid tõesti töötaksid aktiivselt ja täpselt täidaksid seda, mis neile üles antud. Kuid veel tähtsam on, et nad õigel ajal ja täpselt informeeriks juhti selles, mis nad on teinud. Meie manöövritel see viimane nõue ka näib sageli ununevat, mille tagajärjel juht tahtmatult peab tegutsema teadmatuses.

Mõningaid nähtusi 3. punaste pataljoni tegevusest N. diviisi manöövritel.

J. K a s a k.

1. manöövri päev.

Punaste poole olukord manöövrite algul oli järgmine: kõvendatud jalaväe rügement on ilmunud eelväena Z alevisse ja kavatseb siit 15. sept. X suunas pealetungi alata. Samal ajal areneb edukalt punaste soomusrongi tegevus O sihis. Punaste luure andmetel on siniste vähesid osi nähtud liikumas X suunas, kuna nende suuremad üksused koonduvad 40 klm läänepool X.

3. pataljonile on määratud pealetungi ribaks rügemendi riba vasakpoolne osa.

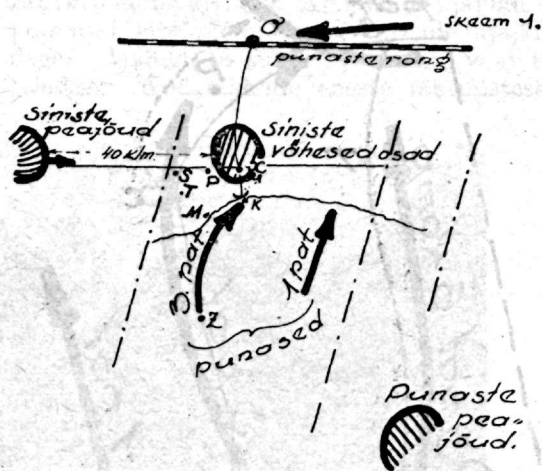
3. pataljoni tegevus algab rügemendi ülema käsu nr. 1 saamisega 15. sept. kell 9,10. Selle käsu järele rüg. ülem määrab vasakpoolse (3. pat.) kolonni eelväkke 8. komp. vaatamata sellele, et nimetatud kompanii 2 rühma olid öö 14/15.IX. puhkusvalves. Siin rügemendi ülem segab end asjata pataljoni ülema tegevusse.

6. komp. antakse telefoni teel käsk kell 9.30 välja astuda eelväena. See korraldus ei ole õige, sest puhkusvalve mahavõtmine võtab aega, seega ei jõua nimetatud kompanii varvilikul määral ette liikuda, samuti valves väsitatud osad on jälle sattunud rännaku raskemasse töösse — rännakkaitseesse. Palju otstarbekohasem oleks olnud rännakkaitse organiseerimine puhkusvalve taga, misjuures viimases olnud sõdurid kogutakse kolonni siis, kui luure ja rännakkaitse osad on läbistanud puhkusvalve joone. Selle korralduse tagajärjel tulebki P. küla juures 3. pat. peavägedel teha pikem peatus, et anda 6. komp. aega omi osi koguda, toita ja ettepoole rännakkaitseesse saata.

Rännaku organiseerimises on mõnedki konarused; nii on puudulik rännakdistsipliin (kolonni saba venib alatasa pikaks, distantsid vähenevad jne.), ei ole maskeerimist ega arvestata peatustel vaenlase lennuväe tegevuse võimalustega, valides peatuspaikadeks lahtiseid kohti. Rännaktõkkest välja saadetud püürid liiguvad liig lähedal, nii külgsüürid tihti 50—100 mtr kaugusel, seega on kolonni peajõudude julgeoleku tagamine rohkem kui küsitav. 6. komp. väsinud olek andis end tunda, rännaktõke püürid liiguvad aeglaselt, mistõttu peajõududel tuleb kõik aeg peatusi teha ja tihti on nad rännakkaitse osade otsekohesest lähedusest. Püürite liikumine on tihtipeale täiesti lahtine ja ettevaatamata.

Suuremana pahena oli veel see asjaolu, et 3. pat. polnud oma ette saatnud luuret, sellele vaatamata, et nimetatud pataljoni ülem oleks pidanud ratsaluure puudumisest oma rinde ees

teadma, sest olid ju tema pat. osad eespool puhkusvalves. Pealegi ei vabasta jalaväe ülemat ratsaluure ettesaatmine tema oma jalaväe luure väljasaatmisest. Eriti hädaohtlikuna tundus juba kaardi järele otsustades osa teekonda M. ja K. külade vahel, kus tee läheb jõekese lähedal (vaata skeem nr. 1), misjuures selle jõekese

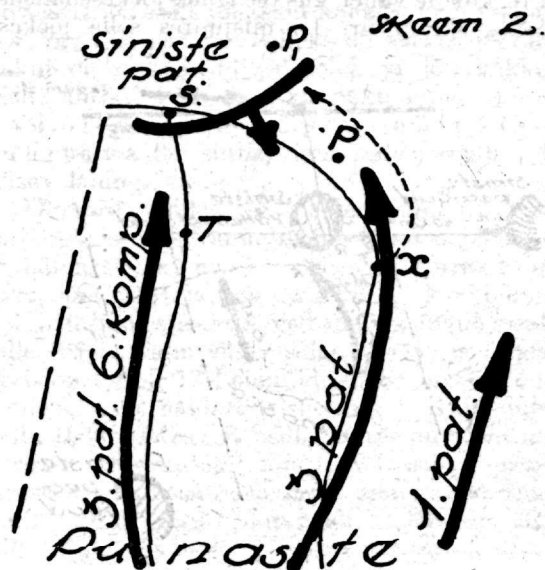
Skeem nr. 1.

vastaspoolsed kaldad pakuvad häid positsioone. Et nimetatud joon polnud luure poolt läbistatud, ega katsunud ka rännakkaitse osad omi katsesarvi niikaugemale välja sirutada, oli siniste poolt tule avamine p. K. punastele täiesti ootamatu.

Õieti hinnates jõekese joonel asuvaid positsioone, viskas siniste osa ülem omad vähesed jalgratturite osad siia ette ja lastes vaenlasel läheneda, avas ootamata tule, mille tõttu tuli vahekohtul punaste 6. komp. kolonn ühes kolonni ees hobuse seljas sõitva pataljoni ülemaga mõneks ajaks likvideerituks tunnustada. Igatahes seesugune ettevaatamata liikumine oleks sõjas väga raskesti karistatav. Kahju ainult et sinised oma ettenihutatud jalgrattureid ei tõmanud osaliselt rohkem paremale poole, millega oleks avanud võimalus isegi punaste peajõudusid tulistada. Sellele intsidendile järgnes punaste vasakpoolse kolonni terve tunnine seisak, selgitatakse olukorda, toimetatakse luuret.

K. küla juures punaste 3. pat. hargneb kahte ossa (skeem nr. 2), misjuures X peale suunitakse terve pataljon ilma 6. komp., kuna S. peale ainult 6. komp. See lahingukorda hargnemine on täiesti šablooniline, pataljoni ülemal pole veel mingisuguseid teateid vaenlasest ega välja-

kujunenud otsust vastase löömiseks. See otsus ei ole ka olemasolevate andmete järgi õige; siin oleks pataljoni ülem pidanud omale peaülesandeks seadma vaenlase jõudude haaramist vasakult, neid paremale viskama, seega katsudes läbi löigata siniste osade taganemisteid. Pealegi see pataljoni kaheks jagamine on käesolevas olukorras väga hädasohtlik, nende kahe osa vahe on võrdlemisi suur ning peale selle veel jagatud metsa ja sooga.

Skeem nr. 2.

Parempoolse punaste kolonni kallaletung Z suunas areneb edukalt. Sinised on õieti arvestanud olukorraga ja kõik suuremad osad tõmmanud kaitsele S-Pi joonele, et ebaõnnestumise korral taanduda oma peavägede peale, jättes X ainult väikesed eelosad. Pealegi oli juba sel ajal mõlematel pooltel teada, et siniste eelosade seljataga on punkt O (skeem nr. 1) langenud, mille tõttu ju sinistel oli oma seljataguse baseerimine võimalik ainult oma peavägede peale. Sellepeale vaatamata punased otsivad miskipärast raskuspunkti oma paremal tiival.

Edasi pataljoni parempoolse kolonni pealetung edeneb väga aeglaselt, pataljoni ülem ei tee midagi, et oma vasakpoolse kolonni varitsevat hädasohtu kõrvaldada, kuigi küll on näha, et sinised tõmbavad kõik jõud oma paremale tiivale, et katta omi taandumisteid.

Pataljoni vasakpoolse kolonni kallaletung esialgu edeneb jõudsasti. Siniste vähesed eelosad lähevad tagasi, võib ütelda isegi liig odavalt annavad oma soodsad positsioonid ära. Siin vist märkab punase rügemendi ülem oma vasaku tiiva tähtsust ja viskab oma ratsaväe siniste parema tiiva vastu.

Kell 17 algab punaste 3. pataljoni vasakpoolse kolonni kallaletung vähese tule ettevalmistusega. 6. kompanii ülem ei hinda siin õieti olukorda, alates otsustavat kallaletungi vaenlaste suuremate jõudude vastu. Kallaletungil ei kasutata ära metsi, vaid viiakse omad väed suuremalt osalt mööda põldusid otsekohe vaenlase peale, ei katsuta vaenlast haarata vasakult, mis veel osaliselt oleks siis võimalik olnud, sest sinised ei ole veel jõudnud omi osasid viia oma äärmisele paremale tiivale.

Järgneb 6. punaste kompanii ja ratsa divisjoni rünnak vaenlase positsiooni vastu. Rünnak puruneb. Vahekohus tunnustab punaste löögi ebaõnnestunuks ja viib nad T. joonele tagasi. Siin teeb 6. komp. ülem uue eksituse: aru saades, et tema vastu on tegutsemas suuremad siniste jõud, olles tagasi visatud ning kandes juba suuri kaotusi, algab teistkord oma jõududega otsustavat kallaletungi. Kui rünnak on täiesti ebaõnnestunud, siis on mõttetus endiste jõududega vana manöövrit korrata. Ratsanikud annavad toetuseks omad rasked kuulipildujad ja eskadronid algavad alles siis 6. komp. paremat tiiba jalgrivis pikendama, kui jalavägi on rünnaku lähteasendile välja jõudnud. Juurde antud rasked kuulipildujad asuvad vaenlase tule all positsioonile ahelikud joonele, missugune teguviis ei ole millegagi õigustatud, kuna nad oleksid pidanud oma tuld sügavusest juhtima.

Kaotused lähevad niivõrd suureks, et 6. komp. rünnaku lähteasendist üles tõusta ei jõua. Kui veel sinised oleksid üle läinud vastukallaletungile, mis neil siin täiesti oleks õnnestunud, siis selle punaste kolonni kadu oleks olnud möödapääsmatu.

Pataljoni ülem kuuldes ja isegi nähes 6. komp. rasket võitlust suurema vaenlasega, ei alga parempoolse kolonniga kiiret pealetungi, et oma pataljoni vasakkolonni aidata, mis oleks täiesti võimalik.

Punaste 2. pataljoni osad lähenevad, nad tulevad liig hilja lahinguväljale, et aidata 3. pat. vasakkolonni.

Algab vaherahu. 1. man. päev on lõpnud.

Mida sai 3. pataljoni ülem kätte oma seesuguse hargnemisega. Mitte midagi! Siniste eelosadel on tee oma peavägede poole lahti. 3. pataljoni 6. komp. ja punaste ratsavägi on päeva jooksul kandnud väga raskeid kaotusi. Sinised on oma peavägedel võimaldanud rahu-likku lähenemist.

3. pat. ülem ei hinnanud õieti olukorda — selletõttu ei olnud ka löögiks moodustatud rusikak ega õieti valitud löögisuuna.

Au langenuile!

Vabadussõjas langenuile mälestussamba avamise puhul Viljandis 19. IX. 1926.

Päikeseküllane sügisene pühapäev... Elevelil on väike Viljandi, elevelil kogu Sakalamaa, — elevelil juba varajasesst hommikutunnist.

Täna on Viljandi selleks Roomaks, kuhu ja ainult kuhu jooksevad kokku kõik Sakalamaa teed, teerajad ja põllupeenrad, täna on Viljandi selleks paigaks, kus iga sakalamaalane peab oma pühaimaks kohuseks unustada üürikeseks oma igapäised mured ja askeldused ning langeda paljastatud pää, austades ja mälestades neid, kes on jätnud oma elu vaba isamaa eest. Täna Sakalamaa püstitab mälestussamba oma langenud poegile.

ministri ja teiste auvõõraste saatel, tervitades rivistunud kaitsevaelasi, organisatsioone ja õpilasi.

Mälestussamba püstitamise komitee esimees hra Lauri lühikeses kõnes tänab auvõõraid ning kõiki külalisi, teeb lühikese ülevaate samba saamisloost ning annab siis sõna Riigivanemale.

Riigivanem Teemant ütleb: „Igal kultuurrahval on oma ajalugu. Ka meil on ajalugu, mis põimitud läbi rõõmsate ja kurbade ajajärkudega. Ajalugu ei sünni iseenesest, vaid teda tehakse. Kodanikkude eneste tahtmistest ja

Kogunud põllupeenrailt ja teerajult, võtnud juhtida rataste vurinat ja sammude tatsumist, hommikust ja õhtust, lõunast ja põhjast looklevad maanteed muutuvad lõpmatuiks inimjõgedeks. Vanker vankri järel, jalg teise kannul liituvad ikka ja ikka veel juurde niikuinii juba täiskiilutud tänavaile.

Ju ammu enne keskpäeva, enne mälestussamba ametlikku avamist rahvamurd asub piirama mälestussamba platsi. Igaüks tahab pääseda ligemale. Seda saab aga ainult too, kes lunastab peokava. Varsti on 8000 kava viimseni müüdnud ning tuhandeid tuleb lasta sisse ilma kavata.

Kella 12-ks on sõjaväelased, kaitseliitlased ja organisatsioonid varakult juba kohtadel. Kirikukellad teatavad pühaliku silmapilgu saabumisest. Kell aastasadu turjal kandva rae-koja torns lööb 12 pauku, ja mõne minuti pärast ilmub tervitusmarsi helidel Riigivanem Sõja-

püüetest ripub ära rahva saatuse. Eesti rahvas on võidelnud oma parema tuleviku eest ja raskest heitluses saavutas vabaduse. Vabadus ei tulnud meile iseenesest, nagu vanasti Iisraeli rahvale manna taevast. Paljud meie paremad kodumaa pojad on andnud oma elu vabaduse eest, on langenud võitlusväljadel. Tuletagem meelde ainult neid õpilasi, kes kinni pidasid vaenlase väed Narva väerinnal.

Noorus, kes on iga rahva ootus ja lootus, täitis ka meie ootused ja lootused. Et neist paljud andsid oma elu, sellepärast võimegi täna siin seista vaba ja iseseisva rahvana. Nende ohver kohustab meid. Riik on küll sünnitatud, kuid kõik töö pole veel tehtud. Kui meie tahame, et jääme iseseisvaks, siis peame alati tegutsema. Meis peab elama see vaim, mille eest surid meie paremad pojad. Armastus Eesti vastu kindlustab meie tuleviku. See annab meile julgust ning jõudu, kui saatuse käsi peaks meid tõu-

kama uuesti vaenuväljale, et meie säält uuesti võitjatena lahkume.

Kodanik, kui sa siit mööda lähed, paljasta pää ning tea, et need kes langesid ja kelle mälestuseks on püstitatud see sammas, ei surnud oma isiklikkude kasude pärast, vaid Eesti iseseisvuse eest. Olgu see mälestusmärk meile virgutajaks ja meeldetuletajaks, missugused kohustused on rahval omariikluse suhtes.

Mul on au avada mälestussammast siin Sakalamaal, sel Eesti riigi teljel, maal, kes vareminki on andnud suure osa riigi ja rahva juhte.

Ja kate langeb mälestussambalt.

Kostavad 11 vägevat suurtükipauku.

Ülekümnetuhandepäälise rahvameri paljastab pääd ning kostab võimas „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm...“ „Koidu“ segakoor laulab „Isamaa ilu hoieldes.“

Pidupäeva vaimuliku osa luteriusu kombe järele toimetab Saarde õpetaja Torim, pidades sütitava kõne, mille aluseks Johannese evangeeliumist 15. päätükist: „Ei ole suuremat armastust kui see, et keegi jätab oma elu sõprade eest.“

Ta tuletab meelde seda saladuslikku jüripäevaööd aastal 1343, kui Harjumaal süttisid märgutuled ning algas verine võitlus rõhujate vastu. Ses võitluses eesti rahvas kaotas. Ta on veel paljudki võitlused kaotanud, kuid surm pole suutnud kohutada eesti vahvaid poegi. Elu on kallis igale. Kuid on kohuseid, mis üleml kui elu. Kohuserüudus oma maa ja rahva vastu — see on üleml kui elu, ja seepärast ei ole suuremat armastust kui see, et keegi jätab oma elu sõprade eest. Eesti maa, rahvas ja vabadus on need sõbrad, kelle eest on jätnud oma elu need, kelledele täna püstitame mälestussamba.

Ja õnnistab monumendi.

Apostliku õigeusu kiriku pää metropoliit Aleksander rajab oma kõne Jesaja raamatus öeldule: „Õiguse töö peab olema rahu-töö“.

Räägib eesti rahva võitlusest rahu eest, tema õigusetööst. On olnud palju silmapilke, kus nagu kohutavad lained mässaval merel vaenu-likud väed on püüdnud lümmatada eesti rahvast, kuid nagu julge meremees surmatunnini truuks jääb oma kohusele, nii ka Eesti, eriti Sakalamaa pojad on truuks jäänud oma isamaale. Need on teinud õiguse ja rahu tööd. Nende võidumärgi metropoliit pühitseb tulevastele põlvedele jäädavaks mälestuseks.

Vaimuliku talituse ajal mõlema usu kombe järgi kogu rahvas laulab kaasa orkestri saatel. Luteriusu koraalid laulab kaasa metropoliit Aleksander ja kogu õigeusu laulukoor, kuna apostliku õigeusu lauludes laulab kaasa õpetaja Torim.

Vaimulik õnnistus mälestussambale antud, algab pärgadepanek. Esimene pärg pannakse Vabariigi Valitsuselt (Riigivanem Teemant), siis Sõjaministeeriumilt (Sõjaminister kindral Soots), 3. diviisilt (kindr. Tõnisson), Sakala jalaväe rügemendilt (kol. Trossi), 3. diviisi suurtükiväelt (kol. Kiršbaum), Sakala Kaitsemalevalt, Viljandi linna malevkonnalt, Viljandi maakonnavalitsuselt, Viljandi linnavalitsuselt, Vigastatud sõjaväelastelt, „Koidu“ seltsilt, Viljandi Põllumeesteseltsilt ning veel kümme-kond pärga teisilt organisatsioonelt. Telegrammid saabusid Riigikogu esimehelt, Põllutöö- ja Kaubandus-tööstus-ministritelt, Kaitseliidu ülemalt, Turaani seltsilt, prof. Adamsonilt, Maakondade Liidult, mitmelt maakonnavalitsuselt ja organisatsioonilt.

Pärjad pandud, koor laulab „Eestimaa, mu isamaa...“ Komitee esimees tänab veel kord kõiki külalisi, kaasaaitajaid ja ilmunuid ning esitab lühikese kokkuvõtte komitee aruandest. Pääle selle annab samba üle linnavalitsusele linnapää dr. Varese näol ja palub linna samba korras hoida. Linnapää tänab ja annab töötuse samba eest vääriselit hoolitseda.

Seega on ametlik osa lõpnud. Koor laulab „Oh kaitse, kange Kalev...“ ning viimaks rahvas orkestri saatel „Eestimaa, mu isamaa“. Järgneb paraadimarss mööda Riigivanemast.

* * *

Sakalamaa langenud sõdurite mälestussamm on valmistatud prof. A. Adamsoni kavandi järgi. Alus on valatud betoonist, kujud pronksist, valatud Itaalias. Kujusid on kaks grupp. Ülemine kujutab Eesti praegusaja sõdurit lipuga ja mõõgaga, kes teostanud langenud Lembitu kavatsused; tema kõrval surev Lembit. Teine grupp sümboliseerib vabanenud Eestit ema ja lapse näol, kes aegade pimedusest lähevad vastu päikesepaistelisele tulevikule.

Monumendi kõrgus on 7 mtr 10 cm. Aluse kõrgus 4 mtr, ülemise grupi 3 mtr 10 cm ja alumise grupi kõrgus 2 mtr.

Läks maksma 1.200.000 mk. plus 155.000 mk. ümbruse korraldamiseks ja teiste kulude katteks.

Ta päälkirjad. Esiküljel: 1918—1920 Eesti vabaduse eest langenuile.

Teisel küljel: Kutsu! Ma tulen ka hauast, kui vajad mu abi, kodumaa!

Kolmandal: Nende mure muljutused, nende piina pigistused, kostku meile kustumata.

Neljandal: Eestimaa, su mehemeel pole mitte surnud veel.

2. augustil asetati mälestussamba alusesse kahes klaaspurgis 1) akt mälestussamba püstitamise komitee tekkimise kohta ühes mälestussamba lühikese kirjeldusega, 2) Eesti Vabariigi

põhiseadus ja maaseadus, 3) J. Soots — Eesti Vabadussõda. 4) J. Poopuu — Sõda landesweh-riga, 5) päevapilt prof. Adamsonist ja mälestus-samba kavandist, 6) Viljandi maakonna ja maa-konnaavalitsuse kohta käivad andmed, 7) Viljandi

linna ja linnavalitsuse kohta käivad andmed, 8) Vabariigis liikvel olev raha: 1 mark, 3 marka, 5 marka ja 10 marka, 9) Viljandis ilmuvaist ajalehist „Sakalast“, „Oma Maast“ ja Viljandi Postimehest“ igast viimane number.

Kas sidetelg on meie oludes kasulik?

Ei saa tähele panemata jätta hra R. Tomback'i artiklit „Sõduris“ nr. 7/8 teemil „Sidetelg meie oludes“. Juba esimestest ridadest peale rõhutab selle artikli autor, et praeguse side küsimusi käsitlev literatuur ei anna midagi tuumakat, ei anna otsekoheleid side võtteid, mida tegelikult elus võiks kasutada. Andmed on kõik teoreetilised, pealegi „võõras roog“, mida eestlane ei suuda seedida. Luban endal, nagu seda autor soovitabki, üldtähendatud literatuuri arvustada, peajasjalikult aga kritiseerida R. Tomback'i vaateid.

Peale autorilt tähendatud teoreetilise sidetelje definitsioonide, mis kahtlemata õiged, võib lisada veel ühe lihtsa mõiste, nimelt: sidetelg ei ole muud midagi, kui suun (tee), mida mööda liigub väetüksuse ülem ja millele on asetatud rida telefoni-, telegraafi ja muid sidejaamu ning keskjaamu. Tegelikult moodustab sidetelg peale telefoni ja telegraafi juhede vihu veel muudest side vahenditest, nagu traadita-telegraafitelek, optiline signaalsatsioon, side mehaaniliste liikumisinstrumentidega j. n. e.

Niisugune oleks olnud sidetelg praktiliselt. Sarnasel keskjaamade paigutamisel leiab aga R. T., et tuleb tahes või tahtmata patustada side pidamise ja organiseerimise põhimõtete vastu, tähendades, et side peab võimaldama otsekohe vahetalituse läbikäimise ülema ja alluva vahel.

On selge, et igas suuremas üksuses, nagu diviisis, brigaadis, rügemendis asub keskjaam, kuhu on ühendatud diviisi ülem ja kõik staabi abonendid. Arusaadav, et samast keskjaamast on tõmmatud juhed, mis seovad diviisile alluvaid üksusi. Kui nüüd diviisi ülem tahab oma alluvaga ühendusse astuda, ükskõik missuguse side meetodi juures on ta sunnitud seda tegema läbi keskjaama, mis ei ole sugugi sidepidamise ega organiseerimise põhireeglite vastu, sest vastasel korral, siis, kui diviisi ülem ei oleks keskjaamaga ühenduses, tuleks temale kabinetis üles seada kümnekond telefoniaparaati. Sarnase rohke telefoniaparaatide arvu juures ei suuda diviisi ülem kiiresti kindlaks teha, mis-sugused aparaatidest mitme samaajalisel väljakutsel teda kutsuvad.

Vahetalitusest tuleb saada aru nii, et kui ülem tahab midagi enese alluvale edasi anda,

siis tema peab teated üle andma ühenduses olevale isikule, kes omakorda saadud andmed edasi annab nõuetavale alluvale.

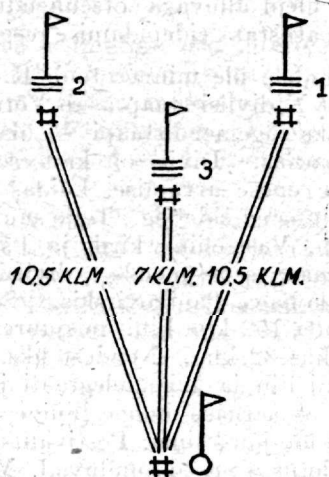
Keskjaamad, kui neid palju, võivad küll ühenduste saamist raskendada, kuid vahetalituse alla ei kuulu. Nii siis võib sidetelje tarvitusel alles ülem alluvaga otseühenduse saada, millega ei patustata sidepidamise reeglite vastu.

Meie oludele üle minnes toob R. T. näite: oletades, et N diviisi staap asub Võrus, temale alluvad kaks rügemendistaapi — üks Irboskas ja teine Lauras. Diviis on kaitseseisukorras. R. T. toob enese arvamise, kuidas peaks sel juhusel kujunema sidetelg. Telje suun on määratud Võru, Vastseliina kirik ja Panikovitshi vahelist maanteed mööda diviisi eelkeskjaama asukohaga Panikovitshis. Sel juhusel tuleb ehitada 152 klm liini, misjuures üksikute liinide pikkus 32 klm. Nendest üks kahejuheline telefoni liin ja kaks telegraafi juhet. Ta tähendab, et sarnase hulga liinide ehitamine kipub meil üle jõu käima. Postivalitsuse liinide kohta on oletus, et need puuduvad. Minul oleks väga huvitav teada, kuidas kavatses hra R. T., olles diviisi side ülem, diviisi ja alluvate rügementidega sidet luua. Hra R. T.'il kahjuks ei ole toodud ühtki side organiseerimise kava, mille puudusel võimata teha vastavaid järeldusi. (R. Tomback on seda teinud hiljem; v. „Sõdur“ nr. 33/34 s. a.: „Side organiseerimine rügemendi kaitselahingus meie oludes“. Toimetus) Kindel on siiski, et R. T. tuleb diviisi ja rügementide vahelise side pidamiseks vähemalt 2 kahejuhelist liini ehitada, vaatamata sellele, missugust sidepidamise meetodi tema tarvitab. Sarnaste liinide ehitamine oma pikkuse poolest läheb kaugelt üle 152 klm, kuna siiski puuduksid telegraafi juhed. Kui aga tarvitada hra R. T. poolt mittedoovitavaks peetud „klassilist võtet“, ja ehitada diviisi liikumise suunas keskjaamu, piirduks liinide pikkus 152 klm. Mis puutub telegraafi liinidesse, siis on viimaste ehitamine üldse mõttetu. Nende asemel oleks tarvilikum ehitada üks kahejuheline simultaanliin, mis võimaldab töötada soovi järele kolme telefoni ja ühe telegraafi või kahe telefoni ja kahe telegraafi või kahe telefoni ja kahe telegraafi aparaadiga, misjuures diviisil oleks te-

legraafiline otseühendus rügementidega ja selleks erijuhede ehitamine üleliigne.

Kas sidetelg on painduv? Sarnase küsimusega esineb R. T. ja vastab: „Ei vist küll mitte“. Ka materjaalsest küljest ei leia autor, et sidetelg oleks meile soodus, samuti tarvitaks palju inimjõudu.

Suurriigid, nagu Prantsus-, Saksa-, Inglismaa, kellel seljataga suur praktika, on sidetelje meetodi käsitamisele senini truuks jäänud ning kõik määrustikud soovivad tungivalt nimetatud meetodi tarvitamist. Millele nad toetavad? Just sellele, et sarnane meetod on kõige kasulikum, tarvitab kõige vähem materjali, inimjõudu ja on kõige kiirem. Toon lihtsa näite, mille abil püüan ülaltähendatud väidet selgitada.

Skeem nr. 1.

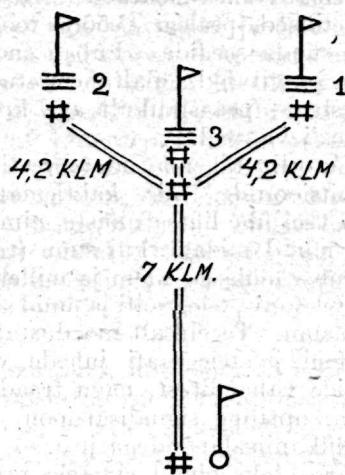
Nagu skeem nr. 1 näha, läheks otseühenduste loomiseks kahejuhelist väljakaablit 28 klm. Liinitöölisi 12 meest, arvates iga rügemendi ühenduse peale 4 meest, kuna teisel juhusel, sidetelje meetodi kasutamisel, piirduks kaabli ulatus 15,5 klm. Liinitööliseks jatkaks 10 mehest, arvates I—II keskjaamast välja mineva liini peale 4 meest ja II—III, II—V, II—IV peale à 2 meest. Nii näeme, et inimjõu ja materjali tarvidus sidetelje kasutamisel on kasulikum ja sellepärast meie oludes ka soovitatavam.

Pikemate seletusteta on arusaadav, et sidetelje ehitus on teostatav palju kiiremalt, kui side otseühenduse meetodi järele. 15,5 klm liini saab igatahes rutem ja kergemini ehitada, kui 28 klm.

Mis puutub painduvusse, siis on sidetelg minu arvates ikkagi paindavam, kui otseühenduslik side. Painduvuse avaldus on kiirus. Meie nägime, et sidetelg võib kiiremalt ehitada,

kui otseühenduse sidet. Järelikult ei või ütelda, et sidetelg ei ole painduv.

Just meie oludes sidepidamine sidetelje näol on kõige soodsam ja otstarbekohasem. Posti- ja raudteevalitsuse juhede võrgud ei ole meil tihedad. See näitab, et lahingolukorras ei saa arvestada varem ehitatud liinide rohke kasutamise, vaid neid tuleb tõmmata omal jõul. See pole aga kerge. Järelikult peame juba rahuajal mõtlema selle üle, kuidas seda teha minimaalse materjali ja meeste arvuga. Tuleb luua oma sidepidamise viis, mis vastaks kõigerohkem meie oludele. Sidepidamise viis sidetelje ja abikeskjaamade näol olekski meie oludes, minu arvates, kõige soodsam, sest kordan, et tema abil on võimalik minimaalse meeste arvu ja materjali kuluga saavutada kindel side.

Skeem nr. 2.

R. T. poolt toodud näide side loomisest 3. diviisi asutamispäevilt ei vasta minu arvates sidetelje käsitamisele.

Arusaadav, et uute liinide ehitamine oleks mõttetu, kui meil on varemehitatud liine kasutada. Seda ei teeks vist ükski sideülem. Teiseks olid diviisi formeerimise ajal diviisile alluvad rügemendid laiali mitmes linnas. Täheandab, diviis oli paigutatud laialipaistatult korteritesse. Sel juhusel ei võinudki sidetelge luua, nagu ei saa seda ka iga korteritesse paigutamise korral luua, sest ainult liikumisel pealetungil ja kaitsesiseisukorral on sidetelg tegutsev.

Olemasolevad liinid omavad kahtlemata suure tähtsuse, eriti piiriäärsed ühendused. Viimased aga jätavad meil seni palju soovida. Nende ehitamisele edaspidi peaks pööratama rohkem tähelepanu, silmas pidades mitte ainult majanduslisi, vaid ka sõjalisi nõudeid. —n.

Lennuvägi ning selle relvad tuleviku sõjas.

Lennuvägi hakkab võitma ikka rohkem ja rohkem kõikide riikide sõjalise mõttekandjate tähelepanu. See on ka mõistetav nende paremuste juures, mis lennuväel võrreldes teiste väeliikidega. Lennuki tehniliste omaduste määratu areng eeldab lennuväele tähtsama koha tuleviku sõjas.

Mõninga ettekujutuse lennuväe tähtsuse hindamiseks annab meile selle ajaloo vaatlemine Ilmasõja algusest kuni tänini. Näitena võtame mõne suurriigi lennuväe.

Kõige enam ettevalmistatud lennuasjandusega läks Ilmasõtta Saksamaa, omades mõnedel andmetel 41 salka lennukite arvuga 232. Pärast Saksamaa kapituleerumist (Versailles' rahu) hävitati liitlaste komisjoni poolt 30.000 lennukimootorit ning 17.000 lennukit. Üldse ehitati Saksamaal 1914 a. kuni 1918 a. üle 47.000 lennuki.

Prantsusmaa läks sõtta 25 eksadrilliga lennukite arvuga 158. Sõja lõpuks oli see arv kasvanud 258 eskadrillini 3608 lennukiga. Samasugune areng leidis aset ka Inglismaal, kus sõja algusel oli ainult 4 lennuväe salka, sõja lõpul aga 198 lennukite üldarvuga 3.500.

Kui uskuda Inglise allikaid, siis võivad prantsuse lennutehased produtsseerida aastas 6.000 lennukit, kuid sõjaajal tõuseks see arv 30.000-ni.

Sõjavägede rikastumine kõikjal lennuväega ning lennuki omaduste täienemine laseb oletada, et tulevikus vaenlase õhukallaletungid omavad süstemaatilise iseloomu ning sünnivad sügavamal seljatagusel, seades eesmärgiks mitte ainult moraalset efekti saavutada, vaid toetada otskohele ka oma sõjaväge. Eelliin endises mõistes sulab ühte seljatagusega, — sõjaline tegevus võib sündida igalpool, ning selle mõl-lusse kistakse terve riik. Sarane kurb välja-vaade sünnib juba rahuajal lahendama küsimust, kuidas tervet rahvast tuleviku sõja iseloomule ette valmistada.

Meelestame siinkohal, et lennuväe tehnilise arenemise ja selle kasutamise alal on veel suured võimalused ning viimane sõna sellel alal ei ole kaugeltki öeldud. Kõik lennuväe paremused teiste väeliikide ees ergutavad ühelt poolt lennuväe arendamisele ning teiselt poolt sunnivad otsima kõigeratsionaalsemaid kaitsevahendeid võitluseks õhuvaenlase vastu.

Jättes kõrvale kaitsevahendite vaatlemise ning lennuväe kasutamise võimalused muiks otstarbeiks, vaatleme vaid käesolevas, missuguseid hävitavaid relvu kasutab lennuvägi õhukallaletungil. Nüüdisaegse lennuväe käsituses on selleks järgmised relvad:

1. Nooded.
2. Kuulipildujad.
3. Väiksekaliibriline kahur.

4. Lahingupommid.

5. Keemilised võitlusvahendid.

6. Baktereoloogilised võitlusvahendid.

7. Agitatsiooni vahendid.

Peatume õige lühidalt iga üksiku relva omaduste ning kasutamise viiside juures.

1. Metallnooded paistavad väliselt hädaohuta sõjariistadena. Nende pikkus on ainult mõni sentimeeter ning läbimõõdus natuke paksemad harilikust pliiatsist. Raskus on neil õige väike, kuid kukkudes suurelt kõrguselt omavad sarnase kiiruse, et võivad läbistada ratsaniku ühes hobusega. Sakslased tarvitavad neid õige tihti, loopides vahel neid segamini väikeste kuulikestega.

On põhjust arvata, et tuleviku sõjas nime-tatud relv leiab ka tarvitamist — juba oma lihtsuse poolest. Selle mõju suurte kogumiste koh-tadel on õige suur.

2. Kuulipildujad. Juba Ilmasõda tun-nustas kuulipildujate tule tähtsust lennukilt ning andis palju näiteid selle edukaks tarvi-tamiseks. Lennukilt tulistamine kuulipildujatest nõuab märgile lähenemist: õhulahingus on tu-listamise kauguse õige väike (50—150 mtr), maa-pealsete märkide tulistamine aga sünnib vähe kaugemalt, 400—1000 mtr. kõrguselt, ning mõ-ningatel juhusel ka madalamalt.

Suure hädaohu eeldus sarnase madala lennu juures enamail juhusel ei ole õigustatud, sest planeeriva lennuki nurga asend on niivõrd muutuv, et peaaegu kõik maapealsed tulevahen-did on võimetud lennuki tabamiseks. Ainult kuulipildujad ja eriline kiirlaskja väiksekaliibriline suurtükivägi osutuvad veel hädaohutuks õige madalale laskunud lennukitele; suure ning keskmise kaliibrilised zeniitkahurid on neile hädaohuta.

Ameeriklased on sellega eriti arvestanud ning relvastanud mõned lennukite tüübid 12 ja isegi rohkema kuulipildujatega, missugustega võib tulistada, suunides neid allapoole käepideme liigutustega. Sarnase relva puuduseks on kiire laskemoona tagavara lõppemine ning tarvidus selle uuendamiseks baasile tagasi pöörata. Suur padrunite kulu on tingitud õhukuulipildujate kiirest laskmisest (üle 1.000 lasu minutis). Lask-mine sünnib sagedasti mitte gaasi tagasipõrke, vaid mootoriga ühenduse tõttu.

Kuulipildujate tegevus võib aset leida väe-osade kogumiskohtadel ning rünnakutel ees-märgiga vaenlase seas sünnitada segadust ning viivitada liikumist.

3. Õhulahingu otstarbeks tehakse nüüd kat-seid varustada lennukeid väiksekaliibriliste ka-huritega. Sarnase kahuri kaliiber tõuseb harva üle 47 mm. Määratud on ta lennuki kaitseks ning pole mõeldud õhust kallaletungi relvana.

4. Pommid. Sarnaste märkide, nagu tehaste, ladude, raudteesõlmede, jaamade ning sildade hävitamiseks on kõigekohasemad fugaaspommid. Põhinõudeks osutub siin võimalikult suurem lõhkeaine rohkus, millepärast ka sarnaste pommide kest tehakse õhuke, arvestades ainult sellega, et nad välja kannataksid pörke märgi tabamisel. Lõhkeaine rohkuse mõttes on need pommid kasulikud kahurite mürskudest, mis nõuavad tugevaid kest (lennuväe pommides võrdub lõhkeaine rohkus 50% üldisest raskusest, kuna kahurite mürskudes aga 2%—15%).

Uuematiübilistes pommituslennukites on pommid asetatud erilisse raami lennuki keres. Ainult õige suured pommid asetatakse väljaspoole kere (lennuki alla). Vabastada pomme võib ühekaupa või automaatselt, tarvilise ajavahega.

Pommijuhtimiseks märki tarvitatakse erilist pommipildumise sihingut, millejuures peaaegu andeks on pommi vabastamise õige aja määramine. Kindel kiirus, lennu kõrgus ning langeva pommi lendjoone elemendid on vabastamise momendi määramise andmeteks.

Praegused sihingud, nagu Ameerika katsed tõendavad, annavad tabamusi 50% allaloobitud pommidest märgi pihta, mille pind võrdub 0,02—0,04 kõrgusest, s. t. 1000 mtr. kõrguselt peaks pool allaloobitud pommidest langema ruutu, mille külg võrdub 20×20 kuni 40×40 mtr (olevalt sellest, kas sihing on optiline või mitte).

Lõhkepommid ehitatakse praegu 100 kuni 4000 nl. raskuseni. Pommi raskuse piiri määrab ära lennuki kandevõime. Kuid on selgitatud, et üle teatud piiri pommi raskuses saavutatakse võimalikult vähe olulist kasu, võrreldes väiksemaga.

Arvatakse, et üle 2000 naela pommi teha oleks mõttetu. Kõige suurem pomm on praegu 4000 nl. Lõhkemisel sünnitab ta trehtri 57 jalga diameetris ning umbes 20 jalga sügavuses.

Elavate märkide tabamiseks tarvitatakse kildpomme. Selle pommi suurus on piiratud. Katsetega on tõestatud, et kõige kohasem sarnase pommi kaal on 29 nl. Harilikult on neil pommidel kaunis paks kest ja võrdlemisi vähe lõhkeainet. Lõhkemisel annab 25 nl. kildpomm umbes 800 kildu.

Soomustatud ehituste purustamiseks tarvitatakse ka soomuspomme. Sarnastel pommidel on paks kest, mistõttu lõhkeaine rohkus on võrdlemisi väike. Selleks, et läbistada soomust, peab pomm langema teatud kõrguselt. Näiteks 4 tollilise soomuse läbistamiseks peab langema pomm 3000 mtr kõrguselt. Kuid juba 2000 mtr pealt on raske tabada väikesemaid märke.

Laevade pommitamiseks on tarvitusel veel torpeedopommid. Praegu tarvitusel olevad

torpeedopommid kaaluvad umbes 1500 nl. ja sisaldavad lõhkeaineid 300 nl. Torpeedo-pommiga tabamiseks peab lennuk märgile liginema, milleks harilikult kasutatakse suitsukatet.

Eriliseks pommi tüübiks on lendav torpeedo. See pommitüüp ei ole veel lõplikult välja töötatud, kuid katsed on näidanud häid tagajärgi.

5. Keemiline relv. Keemia ühenduses tehnikaga, s. o. lennuväega annab tugeva ning väga mitmekesise kallaletungi vahendi, mis omab mitmeti paremusi tulirelva ees.

Erandiks tulirelvale on keemilise mürgitava aine mõju palju kestvam. Selle relvaga ei tarvitse purustada materjaalseid tõkkeid, et tabada elavjõudu. Iseloomustavaks omaduseks osutub teatud ruumala või maapinna mürgitamine.

Sellest hädaohust välja minnes peaksime sarnasele nüüdisaegsele sõjarelvale pühendama erilist tähelepanu, õppides tema omadusi selleks, et tagada kindlamat julgeolekut selle relva tegevuse piirkonnas.

Kui arvestame seega, et lennuki kasulik koorem ületab juba 8 tonni ning et lennuk võib mürgise ainega täidetud pomme külvata, siis selgub see jõud, mis peitub lennuväe keemilistes võitlusvahendites.

Ei ole huvituseta nimetada, et juba 1921 a. tehti Ameerikas katseid 2 tonniste lennupommidega. On välja arvestatud, et üks sarnane pomm, mis yperiidiga täidetud, võib mürgitada maaala 140.000 m² suuruses, kusjuures 5—10 päeva kestvusel keegi ei või ilma gaasivastase riideta selles piirkonnas liikuda. Sada sarnast pommi mürgitavad maaala 12—15 ruutklm. suuruses.

6. Baktereoloogiline võitlusvahend. Juba Ilmasõja ajal leidis bakterite laialilaotamine aset. Nüüdsel ajal ei kahelda enam selles, et lähemas sõjas see võitlusvahend lennuväes kasutamist leiab. Bakterite laialilaotamine lennukilt on seotud teatud raskustega (suurem osa baktereid ei kannata välja sarnast põrutust, mis otsekohesel kukkumisel tekib), ning selle vastu võitlemine on võimalik sel juhul, kui juba rahuajal kaitseabinõud tarvitusele võtame.

7. Agitatsiooniline võitlusvahend. Agitatsioonilist kirjandust laotatakse laiali kahtlemata lennuväe poolt. Sellega tuleks juba rahuajal arvestada ning õigel ajal välja töötada kaitsemeetodid, et hoida kergemeelset ning harimatut elementi selle võitlusvahendi võimalikude tagajärgede eest.

Kokkuvõetult olekski ülal nimetatud need relvad ja võitlusvahendid, mida vaenlase lennuvägi kasutab maapealsete väeosade, ehituste ning terve rahva vastu.

A. I.

Meie oludele vastava sideeeskirja vajadusest.

E. Padernik.

Meie sõjaasjandus on rikanenud alatasa määrustikkudega ja raamatutega, millistes antakse reegleid ja näpunäiteid nii jala, suurtüki-, inseneri- kui ka tehnilistesse vägedesse puutuvate küsimuste kohta. Kuid sõjaasjanduse kiire edenemise tõttu tunneme tihti vajadust üht kui teist küsimust käsitava raamatu järgi.

Möödunud suvel laagri ja manöövri tegevustel paistis silma, et meil annab teravalt tunda sideasjandust käsitava raamatu puudus, raamatu, kuhu oleksid koondatud side küsimused, eriti taktika ja organisatsiooni alalt.

Meil on küll olemas teatud materjal võõrkeelsete raamatute näol nii üldmõistete, sideabinõude kui ka taktika ja organisatsiooni kohta, kuid seda on meile veel vähe. Üldiselt maksab meil põhimõtte, et ei tohi kopeerida mõne teise riigi sõjaväes maksvaid doktriine meie erineva olukorra tõttu. See põhimõtte peaks eriti maksma meie kaitseväge side alal. Meil on side alalt käsitada rikkalikud kogemused Vabadussõjast, minev-aastastest suurtest manöövritest, laagrist ja teistest õppustest, mille abil võime tuua nii mõnessegi sideasjanduses tumedasse ja vaieldavasse küsimusse teatud valgust. Seda aga saavutame täiel määral ainult siis, kui asume teadlikult asja kallale ühisel nõul ja jõul.

Praegu selgub, et tegutsemise juures ühed pooldavad prantsuse, teised vene määrustikke j. n. e.

Võtame näiteks side organiseerimise diviisis pealetungilahingus prantsuse ja vene instruksioonide järgi. Siin tulevad ilmsiks suured lahkumineku üksikute määrustikkude pooldajate vahel. Ka võõra määrustiku kättesaamine ja temasse süvenemine ei ole nii kerge. Saades näiteks eesti keelde tõlgitud prantsuse side määrustiku, hakatakse selle järgi tegutsema, ehk teistel on käepärast vene side instruksioonid, mille valgustusel nad tegutsevad. Ja kui meil oleksidki mitmed võõrad määrustikud ees, siiski oleks raske otsukohe otsustada, missugune annab ühes kui teises küsimuses kõigeparemaid juhatusi.

Meie olude kohast vaadatuna leidub igas määrustikus punkte, mida meie oludes tegutsemise juures võiks välja jätta ja teisi jälle, mis (osal) vastuvõetavad.

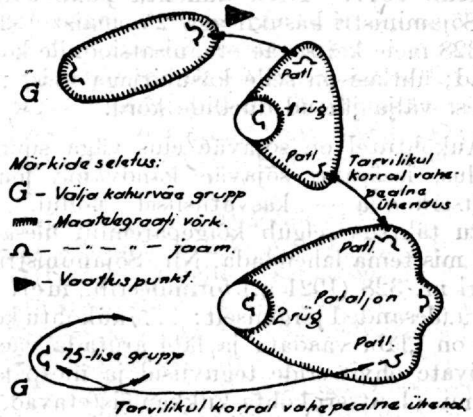
Võtame paar lihtsat näidet: Prantsuse side määrustik ei poolda telefoni sidet kompaniidest rühmadeni, kuna Vene määrustik seda kindlasti soovib, ja esimesed seepärast, et prantslaste tiheda asetuse tõttu tuleksid telefoni liinid sel juhul väga üksteise ligi ning vaenlasel tarvitseks ainult avada suurtükivil, ja liinid oleksid kõik purustatud. Kuid meil on olukord hoopis

teine, nagu seda ka ära märgib hra Tomback „Sõduris“ nr. 33/34. Meie väed rindel on laiali asetatud, järelikult tulevad telefoni liinid kompaniidest rühmadeni palju suuremate vahedega kui seda näiteks prantslaste juures. Vaenlane (arvesse võttes oletatava vaenlase tehnilisi võimeid), ei suuda nii tihedat suurtükivil koondata või kui suudab, siis läheb tal meie liinide purustamine õige kalliks maksma.

Venemaa näeb ette sideks igas kompaniis 20—25 mehelised osad, mis võib olla väga otsustavkohastena esinevad ja mida ta oma suure sõjaväe arvuga omale lubada võib; kuid kas võime ka meie lubada enestele niisugust lukust? Meie sõjavägi on väike, järelikult iga üksiku mehega peame arvestama; peame elavat jõudu kokku hoidma ka side teenistuses, et suurendada võitlejate arvu. Seepärast peame kaitseväge side kompaniidest rühmadeni looma meie oludele vastavalt, s. o. tehniliste sideabinõudega.

Ehk jälle Prantsusmaa ajutine side juhend näeb ette ühenduse maatelegraafi kaudu:

- jalaväe rügementide ja pataljoni juhtimise postidel;
- pataljonides või rügementides ja toetusgruppides;
- kahurväe gruppides ja vaatluspunktidel.

! Kas võime meie eduga tarvitada oma maatelegraafi aparate jalaväe rügementide ja pataljoni juhtimise postidel ja pataljonides või rügementides?

Prantsusmaal, kus pataljonide ja rügemendi juhtimise punktid õige ligistikku esinevad, seal on maatelegraafi väike ulatavus väga hästi ära kasutatav. Kuid meie vägede laia asetuse tõttu, kus pataljonide juhtimisepunktide vahe on üksteisest 4—6 klm, niisama ka rügemendi juhtimisepunktid pataljonide juhtimisepunktidest, — kas saame siin maatelegraafi üldse kõne alla võtta. 50-ne meetrilise saatebaasi ja 200

meetrilise vastuvõttebaasi juures on maadpidi 0,4 amp. voolusaatja jaama keskmine tegevusulatus kõigest 3 kuni 4 kilomeetrit.

Geoloogilised tingimused, nagu soine maastik, kust sageli meie tegevusribade piirid läbi jooksevad, vähendavad suurel määral maatelegraafi ulatuspiirkonda. Kahurväes patareide ja vaatluspunktide vahel, niisamuti ka sidepidamiseks kahurväe ja ligema jalaväe juhtimispunktide vahel võib maatelegraafi ka meie oludes eduga kasutada. Niisamuti hea eduga võiks tarvitada vastuvõtte osa vaenlase telefoni kõnede pealtkuulamiseks ja saate-osa vaenlase telefoni kõnede segamiseks.

Venemaal maatelegraaf kuni 1925 a. sugugi tarvitusel ei olnud. Ma võtsin siin juba puudutatud ja lihtsamad näited, kuid niisuguseid meie

oludele mittevastavaid küsimusi on väljamaa määrustikkudes palju, mida meie ei tohi kuidagi oma tegevuse aluseks võtta. Rahuaegsetel õppustel, kus aega ning abinõusid küllalt on ja kus üksuste distantse ja intervalle võib vastavalt oma äranägemise järele muuta, võivad tulla mõned lahendused õige kenasti välja, kuid lahingutes, kus meie olud igakülgsele nähtavale tulevad, kujuneb asi hoopis teisiti. Ülaltoodud küsimused nõuavad peateset lahendust ja otustamist ühisel nõul ja jõul kogemuste abil, mis on saadud tegutsemisel meie olukorras.

Üksikud küsimused side alal, milledes puudub tarvilik selgus, nõuaksid selgitamist „Sõduri“ veergudel.

Kõik sarnaselt kogutud materjalid olgu abiks kiireks kaitseväe sideeeskirja ilmumiseks.

Aukohtust ja selle põhimäärustest.

G. Leets.

Meil kaitseväes funktsioneerib praegu aukohus põhimääruste järele, mis on maksma pandud endise Vene S. S. K. raamat XXIII (distiiplinaar määrustik) 1869 aastast ühes hilisemate muudatustega ja täiendustega, tehtud selles raamatus Vene valitsuse poolt kuni 1-se märtsini 1917. Need aukohtu põhimäärused on Sõjaministri käsukirjaga 25. maist 1921 a. nr. 328 meie kaitseväe organisatsioonile kohandatud; ühtlasi on selle käsukirjaga neist määrustest välja jäetud duellide kord.

Aukohtutel on sõjaväe elus väga suur tähendus, iseäranis sõjaväe kandvama jõu — ohvitserkonna — kasvatuslikel põllul. Aukohtu tähtsus selgub kõige paremini ülesannetest, mis tema lahendada. Nii, Sõjaministri käsukiri nr. 328 (1921 a.) formuleerib meil aukohtu ülesanded järgmiselt: „... aukohtu kohuks on „läbi vaadata ja läbi arutada väeosas teenivate ohvitseride teguviisid ja ülespidamised, mis ohvitseri kohta kukkamõistetavad, aga ei käi kohtu ega distiiplinaar korras karistamise alla“. Endine Vene S. S. K. raam. XXIII § 130 ütleb: „Aukohtud asutatakse selleks, et kaitsta sõjaväeteenistuse aatelist tähendust ja hoida ohvitseri kutset väärilisel kõrgusel. Nende peale pannakse: a) tegude harutamine, mis pole kooskõlas sõjaväelise aumõistega, teenistulise väärusega, kõlblusega ja aumehelikkusega, ning b) ohvitserkonnas ettetulevate tülide lahendamine“. Poola Vabariigis maksev ohvitseride aukohtute statuut deklareerib aukohtute eesmärki järgmiselt (§ 1): „Ohvitseride aukohtud on kutsutud ellu selleks, et kaitsta ohvitseri kutse väärust ja au üldse ning üksi-

kute ohvitseride au erilisel“. Saksa Vabariigi sellekohane koodeks märgib (§ 1): „Aukohtute eesmärgiks on alal hoida ja kaitsta Saksa ohvitseride korporatsiooni kui ka selle üksikute liigete au. Aukohtu ülesandeks on (§ 2): a) pakkuda liigetele auasjus kaitset, nõu ja abi; lepitada liikmeid autülides, kui seda võimaldab kutseseisusline väärus (aukaitse); b) juurdelda ja mõista kohut auasjus (kohtumõistmine); c) pakkuda abi auasjade lahendamisel, kui mõni asutus, üksus või isik sellekohase palvega pöördub aukohtu poole (auabi)“.

Sõjaväe konstruktsiooni ja ülesannete iseärasus seab ohvitseri erinevasse seisukorda, misparast ka auküsimuses on tema paigutatud teiste kodanikkude kõrval eriseisukorda. Ohvitserilt nõutakse au suhtes palju enam, kui teistelt, sest riigi julgeoleku alal lasuvad tema õlgadel tähtsamad ning vastutusrikkamad funktsioonid ja suur vastutus. Nende tähtsate ülesannete edukas teostamine nõuab temalt erilisel välja arenenud aumõistet.

Aumõiste arendamine ohvitseris õiges ja riigile kasulik suunas ei sünni mitte üleöö, vaid nõuab järjekindlat püsivat tööd pikema aja jooksul. Tähtsam ja kaaluvam osa sellest kasvatuslikust tööst ohvitseri aumõiste kultiveerimise alal sünnib väeosas. Ja siin, väetulemate otsekohe mõju, ohvitseride kogu kasvatusliku tegevuse ning väeosa vanemate ohvitseride isiklike eeskuju kõrval mängib suurt osa aukohus. Eesmärk (käesoleval juhusel aumõiste arendamine ja süvendamine ohvitseris) saavutatakse kõige paremini ja kiiremini

harilikult siis, kui kõik võimalikud mõjud (üle-
mate mõju, ohvitseride kogu sellekohane tege-
vus, vanemate ohvitseride isiklik eeskuju, au-
kohtu tegevus) kasutatakse ära täiel määral ja
harmoonilises kooskõlas. Kui aga mõni neist
faktoreist jääb unustusse, või mõnda ei kasu-
tata tarvilisel määral ja nõuetavas suunas, —
siis selle all kahtlemata kannatab lõpueesmärk.

Paistab, et aukohtu tähendust on meil
kaitsevæes allahinnatud. Nii mõneski väeosas
aukohtud funktsioneerivad rohkem paberil, või
jälle tegutsevad hoopis passiivselt, olgugi et
tegelik elu pakub neile igal sammul küllalt juhu-
seid aktiivsemaks tegevuseks. On pandud tä-
hele, et neis väeosades, kus aukohtud aktiivsed,
seisavad ohvitserid aumehelikkuse poolest kõr-
gemal. Põhjusted aukohtute tähenduse ja või-
mete allahindamiseks? Neid on, minu arvates,
palju, millistest tähtsamad oleksid: a) võrdle-
misi noore juhtiva koosseisu puudulikud koge-
mused sel alal; b) aumõiste kitsas „masstaap“
ohvitserkonna enamuse juures (seda nähtust
iseloomustavad ja isegi õigustavad noorus, puu-
dulik üldine kasvatus, lühikene sõjaväeline kas-
vatus, kaks läbielatud sõda ja revolutsioon);
see puudus väheneb iga aastaga; c) oma au-
kohtu põhimääruste (statuudi) puudumine;
d) maksvate end. Vene aukohtu põhimääruste
iganemine ja puudulikkus, ning veel mõned
teised põhjusted.

Peatun lühidalt kahe viimase põhjuse juures.

Omad aukohtu põhimäärused on meile
tarvilikud, kuna võõra riigi omad meile „ei
passi“, sest oleme teine rahvas, omame teist-
suguse riiklise korra, meil on teine minevik ja
teine ajalugu, teine kaitseväge erineva organi-
satsiooniga.

Meil maksvad end. Vene aukohtu põhimää-
rused, peale iganevuse (välja töötatud 1869 aas-
tal ja täiendatud ning osaliselt muudetud 1917
aasta alguseni), on ühekskülgseid ja märksa
piiravad aukohtu kasvatuslist tähen-
dust: end. Vene aukohus täidab ainult kohtu-
mõistmise funktsioone, kuna kasvatusliselt täht-
said nõuande funktsioone ei teosta mitte
(nõuandmine ja abi auasjus ja auküsimustes).
Teine tähtsam sisuline puudus kõne all olevais
põhimäärustes on appellatsiooni võima-

luse puudumine, mille läbi võib kannatada
õiguse mõistmine. Kolmandana suuremana puu-
dusena võib märkida kaitsja puudumist
kohtualusel, kes ennast aukohtus ise kaitsma
peab; minu arvates ei ole tõsiseid põhjusi, mis
seda kaitsja puudumist õigustaksid.

Kui tunnustada aukohtu kasvatuslist mõju
aumõiste arendamise peale ohvitseris, siis suure
tähtsuse omab just aukohtu nõuande funk-
tsiooni teostamise võimalus. Ja see puudub praeg-
u meil maksvates end. Vene põhimäärustes.

Loetletud puudustest on vabad näiteks
Poola vabariigi ohvitseride aukohtute statuut
ja Saksa vabariigi ohvitseride aukohtukord.

Poola aukohtute statuut käsitleb nõuandeid
auasjus järgmiselt:

„Ohvitserid võivad pöörduda vastava au-
kohtu poole nõuküsimusega au ajus ainult siis,
kui need auasjad pole kohtukorras aukohtule
arutamisele määratud.

Nõuandmiseks auküsimustes eraldab iga
ohvitseride aukohus oma koosseisust aukohtu
nõukogu kolme aukraadis vanema liikmega.

Aukohtu nõukogu annab palujale nõu au-
asjus, tuginedes ainuüksi palves kirjeldatud ju-
husele, ja ei kontroleeri mitte toodud fakti ehk
juhuse tõelikkust.

Aukohtu nõukogu peab oma tegevuse üle
protokolle. Protokollis ärakirja annab huvita-
tule, kuna algkirja lisab vastava aukohtu akti
juurde“.

Poola aukohtute statuut näeb ette kaks au-
kohtu instantsi, kusjuures teise instantsi au-
kohtud ongi appellatsiooni kohtud. Ainult au-
kohtute neljandal klassil kindralite jaoks puu-
dub appellatsiooni kohus. Kaitsjatena võivad
aukohtus esineda ainult ohvitserid ja nende
aukraad peab võrdne olema või suurem, kui
süüalusel.

Saksa vabariigi ohvitseride aukohus (Ehren-
gericht) koosneb 3 liikmelisest aukohtu nõu-
kogust (Ehrenrat), kelle ülesanne sarnaneb Poola
aukohtu nõukogule, ja veel 4 liikmest. Vähe-
mad iseseisvad üksused valivad nõukogusse 2 lii-
get ja 3 lisaliiget kohtusse.

Oleks soovitav näha lähemas tulevikus aja-
kohast ja oludele vastavat aukohtu korda ka
meil.

Jalaväe rasked relvad välismail ja meil.

R. Tomback.

Ilmasõda, vaatamata paljudele põhjapane-
vatele uuendustele, mis aset leidsid sõjaväe
kõigil tegevusaladel, kinnitas veel kord jalaväe
tähtsust lahingus. Kuid ka kõik sõjast saadud
kogemused kriipsutavad alla tule kui ühe täht-
samaid jalaväe tegevusabinõusid mõju. Seega
on seletatav, miks kõik relvad peavad oma tege-

vust kooskõlastama jalaväega, peavad teda
tema tegevuses intiimselt saatma. Saat-
jateks relvadeks võivad olla nii raske kui ka
kerge suurtükivägi, lennuvägi, tankid, 37 mm
ja Stokes'i suurtükid, tulepildujad jne. (Tule-
pildujate „saatmise“ võimesse viimasel ajal
ustakse vähe. Toim.).

Kogemused näitavad ka seda, et jalavägi, vaatamata sarnasele suurearvulisele ja suurejõulisele „saatjate“ hulgale, on siiskisagedasti sunnitud olgu see pealetungi- või kaitselahingus tegutsema iseseisvalt. Sellest tekib tarvidus jalaväge orgaaniliselt varustada sarnaste tuleabinõudega, mis temale teatud olukordades tegutsemist võimaldaksid ilma suurtükiväeta, ilma tankideta — omal jõul.

Sarnased tuleabinõud on tarvitusel kõikides sõjavägedes. Nad kuuluvad jalaväe orgaanilisesse, s. o. jalaväe rügementide koosseisu.

Enne kui asume jalaväe raskete relvade tüüpide üksikasjalisele arutamisele, vaatame missugustele taktikalistele ja tehnilistele üldtingimustele nad peavad vastama. Need üldtingimused võime jagada kolme gruppi.

1) Nad peavad suutma ajaviitmata tegevusse astuda igasuguste jalaväe edasiliikumist takistavate märkide vastu. Sellest järgneb, et jalaväe rasked relvad peavad olema suure liikuvusega, kerged ja võimaldama kiire lahutamise osadeks, mida suudaks üks mees seljas ära kanda. Samuti kiiret kokkupanekut. Ühesõnaga, nende ehitus peab neile võimaldama igal maastikul ja igas olukorras jalaväge saata;

2) peavad nad olema sarnase tuleomadustega, mis võimaldaksid lähedate, kuid küllaldaselt kindlustatud ja varjatud märkide tulistamist. Seega peavad jalaväe rasked relvad tulistada võima suure tõstenurga all. Nende mürskude purustamisvõime peab küllaldane olema kergeimate katete purustamiseks;

3) peavad kuuluma jalaväe orgaanilisse koosseisu seks, et jalaväele igas olukorras abi kindlustada. Jalavägi peab tundma nende füüsilist lähedust ja nende tule mõju tähtsust ja tõhukust.

Kokkuvõttes, jalaväe rasked relvad, mille tarvidust Ilmasõda nii mitu korda alla on kriipsutanud, kujutavad enesest „jalaväe suurtükiväge“, mis alati ja igas olukorras jalaväega käsikäes töötaks ning valmis oleks lahendamata ülesandeid, mida harilik suurtükivägi ühel või teisel põhjusel lahendada ei suuda.

Nüüd võime asuda jalaväe raskete relvade tüüpide üksikasjalisele vaatlusele välisriikides.

Prantsusmaa.

Praegusel ajal on tarvitusel jalaväe raske-tena relvadena:

a) 37 mm kiirlaskja suurtükk 1916. a. mudel (Canon de 37 mm, modèle 1916. T. R.) Seda suurtükki loevad prantslased ise üheks paremaks selletüübiliseks suurtükiks. Ta kaalub 108 kg. Teda võidakse kasutada kas ratastel või kolmjäljal. Esimesel juhul liigub kinnitatult ühe hobuse poolt veetava vankrikese taga, mis enesest eeliku moodustab. Teisel juhul jaotatakse ta kolme ossa, mis ära kannavad

5 meest. Laskekaugus — 2400 mtr, kasulik laskekaugus — 2000 mtr. Lennujoon on lame, mille tagajärjel varjatud märkide tulistamine on raskendatud. Laskemoon on kolmesugune: 1) granaat, kaalub 455 gr, 2) šrapnell — 560 gr ja 3) soomust läbistav teras-mürsk, kaalub 510 gr. Viimast tarvitatakse peajasalikul tankide vastu võitlemiseks. Üldiselt on ülalnimetatud mürskude purustamisvõime õige piiratud. Peajasalikul on see seletatav mürsus leiduva lõhkeaine vähesuse tõttu (granaadis — 34 gr musta püssirohtu, šrapnellis — 34 gr meliniiti ja soomust läbistavas mürsus — 34 gr musta püssirohtu). P.p. 1 ja 2 tähendatud mürsud võivad enne lõhkemist läbistada puust blindaaži või 2—3 üksteise kõrvale asetatud liivaga täidetud kotti või terasplate, mille läbimõõt 1—3 mm.

Laskemoonaga varustamine on raske, isearanis siis, kui ta asub esijoonel. Iga suurtüki peale on määratud 384 mürsku, milledest 192 on alati kaasasveetavad suurtüki eelikus, kuna ülejäänud — I järgu vooris.

b) 8 mm Stokes'i mortiiir 1918 a. mudel (Mortier Stokes de 81 mm, modèle 1918).

Kaalub 52,5 klg. Liikuvus samasugune kui 37 mm suurtükil. Seda võib lahutada kolme ossa, mida kannavad ära 3 meest. Maksimaalne laskekaugus — 1900 mtr, minimaalne — 300 mtr, kasulik laskekaugus — 1600 mtr. Lennujoon on kumer. Võimalik tulistada suurte tõstenurkadega, seega varjatud märkide ja surnud alade tulistamine soodustatud. Ühtlasi ka enda varjamine. Laskemoon on kahesugune: 1) mürsk F. A. 1921. a. mudel, kaalub 3 klg, sisaldab eneses 650 gr lõhkeainet; 2) sama raske, kuid sisaldab eneses 600 gr lõhkeainet. Iga mortiiiri peale on määratud 128 mürsku, milledest 48 tk veetakse mortiiiri eelikus ja ülejäänud I järgu vooris.

Lasketäpsus on väga väike. 1000 mtr. peale on kõrvalekaldumine 22 mtr; 1400 mtr peale — 32 mtr.

Nii 37 mm suurtükid kui ka 81 mm mortiiirid kuuluvad jalaväe rügemendi koosseisu, moodustades ühe „jalaväe raskete relvade rühma“. See rühm koosneb kahest grupist. Ühte kuuluvad kolm 37 mm suurtükki, teise — kolm 81 mm Stokes'i mortiiiri.

N.-Vene.

Tarvitusel on kaks tüüpi raskeid jalaväe relvu. Mõlemad kuuluvad jalaväe rügemendi koosseisu — patareide näol à 4 suurtükki.

Esimene on n.n. Rosenberg'i mudeli järgi ehitatud. Kaliiber — 37 mm. Kaal — 180 klg. Veetakse kahekaupa vankritel hobustega, lahinguolukorras — käsitsi. Laskekaugus — 3 klm. Laskekiirus — 8 lasku minutis. Mürsk kaalub 512 gr. Iga suurtükijuures on teenijatena 5 meest.

Teine on n.n. Maklen'i tüübiline automaat suurtükk. Kaalub 336 kg. Laskekaugus — 2 klm. Laskekiirus — 100 lasku minutis. Normaalsel olukorras liigub eeliku taga, mida veab üks hobune. Lahingulolukorras veetakse käsitsi. Kaliiber samuti 37 mm.

Inglismaa.

Inglise sõjaväes on tarvitusel kolme tüüpi jalaväe rasked relvad:

1) Kerge mortiiir. Kaliiber 76 mm. Kaalub 20 kg. Laskekaugus 680 mtr. Mürsu raskus 5 kg.

2) Keskmise mortiiir. Kaliiber 150 mm. Kaal — 68 kg, ilma lafetita. Laskekaugus — 1600 mtr. Mürsk kaalub 22 kg.

3) 12,7 mm. raskekuulipilduja. Kasutatakse võitluses tankide ja lennukite vastu.

Kuid nähtavasti ei ole ülaltoodud relvad suutnud rahuldada Inglise kindralstaapi, sest hiljuti otsustati tarvitusele võtta jalaväe raskena relvana veel 94 mm haubitsat, mis on määratud kahe ülesande täitmiseks: jalaväe saatmiseks ning tankide vastu võitlemiseks. Võib tulistada tõstenurkade all kuni 40°. Suureks puuduseks tuleb lugeda selle süsteemi vähest liikuvust (raske) ja raskusi, mis esile kutsub selle süsteemi varustamine laskemoonaga.

Haubitsad on grupeeritud kahekaupa rühmadesse. Rühma koosseisu kuuluvad: 2 ohvitseri, luure, vaatluse ja signaliseerimise meeskonnad.

P.-Ameerika Ühisriigid.

Tarvitusel on järgmised jalaväe rasked relvad: a) kolme tüüpi jalaväge saatvaid suurtükke, kaliibriga 37 mm, 47 mm ja 65 mm. Nendest on kõige huvitavam esimene. Ta on nagu iga harilik suurtükk varustatud kompressoriga. Kaalub 160 kg. Algiirus 609 mtr sekundis. Mürsk kaalub 560 gr. Määratud võitlemiseks tankide vastu.

b) kaht tüüpi jalaväe mortiiire, kaliibriga 75 mm ja 56,9 mm. Mõlemad tüübid on lahutatavad nelja ossa. Nende algiirus on mõlemal 137 mtr sekundis. Esimene tulistab 6 kg, teine — 2,72 kg raskete mürsküdega. Esimene tüüp kaalub 129 kg, teine — 99 kg.

c) uuetüübiline kaevik-mortiiir. Laskekaugus 700—3.600 mtr. Jaguneb kandmiseks nelja ossa, missugused kaaluvad 180—218 kg.

d) Kaht tüüpi lennuk-vastaseid kuulipildujaid. Esimene on 50 kaliibriline, laskekiirusega 500 lasku minutis. Kuulid lendavad 3—4 klm kõrguseni. Teise kaliiber on 37 mm. Laskekiirus kuni 120 lasku minutis. Kuulid lendavad kuni 4 k'm kõrguseni.

Itaalia.

Tarvitusel on praegu Austria sõjaväest pärit 37 mm Skoda „väikesed suurtükid“. Suurtükk kaalub 96 kg ning on määratud tulis-

tamiseks lameda tulega. Muud omadused samasugusedki kui prantsuse 37 mm kiirlaskjal suurtükil.

Ehitusel on 75 mm jalaväe suurtükk, mille kaal 270 kg. Laskekaugus — 3.600 m. Mürsu raskus 4 kg.

Nagu ülaltoodust selgub, püüavad kõik riigid oma jalaväe tule mõju suurendada, luues uusi jalaväe raskeid relvu. Kuid ideaalset relva, mis oleks suure liikuvusega, kerge ja küllaldase hävitava jõuga, et jalaväele takistamatut edasilikumist võimaldada, ei ole suutnud ükski riik seni konstrueerida. Meie näeme, et igal relval on omad puudused. Ühel tüübil on suur purustamise võime, kuid väike liikuvus, teise tüübi juures kohtame aga just vastupidist nähtust. Sellele vaatamata on kõik riigid, arvestades jalaväe raskete relvade tähtsusega modernsõjas, katsunud seda küsimust jõudumööda lahendada.

Meie seisame praegu surnud punktil. Jalaväe raskete relvade küsimus pole meil nähtavasti tähelepanu vääerinud. Millega seda seletada — ei tea. Võimalik, et ka meie üldisel majanduslisel seisukorral siin sõna õienduseks öelda oleks. Kuid arvan, et arvesse võttes meie iseäralist seisukorda oletatava vaenlase arvulise ülekaalu suhtes, ei oleks üleliigne tasakaalu saavutamiseks meie jalaväe tule mõju suurendada ja nimelt raskete relvade abil. Praegu kus uute koosseisude väljatöötamine käsil, tuleks see küsimus võtta arutusele. Muidugi tekib nüüd teine väga tähtis küsimus: missugune jalaväe raskete relvade tüüpidest oleks meile kõige enam vastuvõetavam, välja minnes puhtmajanduslisest ja sõjalisest vaatepunktist. Majanduslisest vaatepunktist välja minnes ei ole vist ükski tüüp meile vastuvõetav, vähemalt lähema aja (paari aasta) jooksul. Sõjalisest vaatepunktist välja minnes pooldan isiklikult kaht tüüpi: a) prantsuse 37 mm kiirlaskjat suurtükki ja b) saksa kergeid miinipildujat (vaata „Sõdur“ 1925 a. nr. 45 „Miinipildujate taktikaline tarvitamine Saksa sõjaväes“). Esimese tüübi tegelik muretsemine langeb vast puhtmajanduslistel põhjustel ära, kuid kergeid miinipildujaid on meil (minul olevatel andmetel) olemas, vähemalt sarnasel arvul, et iga diviisi juure ühe kerge miinipildujate kompanii saaksime moodustada, s. o. neli kompaniid à 3 rühma à 2 kergeid miinipildujat.

Sarnane miinipildujate kompanii diviisi juures rahajal moodustaks enesest kaadrid diviisi jalaväe rügementide miinipildujate kompaniide jaoks — sõjakoraks.

Üldiselt on meie sõjakirjanduses jalaväe raskete relvade küsimus paljuütleva vaikuse osaliseks saanud. Iseenesest on aga see küsimus niivõrd tähtis ja seda väärt, et mõtteavaldused sellel alal soovitavad.

Vabaduse Risti kavalerid.

Alampüürik Aleksander Kruus.

Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Aleksander Reinu p. Kruus sündis 21. juulil 1892 a. v. k. j. Tartu maakonnas, Vana-Otepää vallas. Oma üldhariduse sai Valga ja Tartu linnakoolides ning Tartus H. Treffneri gümnaasiumis, mille 1912 a. kevadel lõpetas. Sama aasta augustis astus Tartu ülikooli õigus- ja usuteaduskondadesse. Sõjalise hariduse sai Odessa sõjakoolis.

1916 a. juunis üliõpilasena mobiliseeritud ja saadetud Odessa sõjakooli, mille lõpetas 1. detsembril s. a. Ühendatud lipnikuks vanusega 1. okt. 1916 a. ja määratud teenistusse 248. tagavara polku. 1917 a. alul üle viidud 23. tagavara polku Galiitsiasse, 1. märtsil s. a. aga 8. jalaväe Saamuri polku, millega osa võtnud lahinguist Galiitsias Bržesani all, Doroševoi küla juures ja Kerenski suurest taganemisest kuni Gusätina linnani. 11. juulil s. a. pööratud ja evakueeritud. 5. jaan. 1918 a. lubatud 2-kuulisele puhkusele kodumaale, kus teda Saksa okupatsioon tabas.

Eesti Vabadussõja alul, 29. novembril 1918 a. määratud Tartus 2. jalaväe polgu 1. roodu, millega kaasa teinud Tartu langemise, taandumise kuni Põltsamaani ja Tartu tagasivõtmise.

15. veebr. 1919 a. üle viidud II diviisi staabi käsutusohvitseriks. Võttis osa väerinna mobiliseerimise komisjoni tööst, diviisiülema käsul mobiliseeris Tartumaal 14 kihelkonda. 5. veebr. 1920 a. määratud II diviisi staabi operatiiv-adjutandiks, missugusel kohal teenis kuni 13. juulini 1922 a., mil alamkapteni aukraadis lahkus omal soovil tegevast kaitseväge teenistusest reservi.

Vabadussõjas ülesnäidatud sõjaliste teenete ja organiseerimistööde eest annetati temale 23. augustil 1920 a. Vabariigi Valitsuse poolt I liigi 3. järgu Vabaduse Risti.

Lõpetas 1920 a. kevadel Tartu ülikooli usuteaduskonna. Praegu Nõo koguduse õpetaja.

Peale I liigi 3. järgu Vabaduse Risti on alamkapten Aleksander Kruus'ile Vabariigi Valitsuse poolt

Vanemleitnant August Maanidi.

II liigi 3. järgu Vabaduse Risti kavaler.

! August Madise p. Maanidi sündis 11. jaanuaril 1887 a. Harju maakonnas Kloostri vallas. Oma üldhariduse sai Paldiski ja Peterburi kaugesõidu merekoolides.

Võeti Ilmasõja alul Vene sõjaväe teenistusse. Osa võtnud miinilaeva „Sibirski Streloki“ peal ja saatelaev „Eesti“ peal komandörina sõjategevusest Riia lahes, kus põrutada sai. Hiljem oli miinipaniija „Ilmeni“ peal navigatsioon-ohvitseriks kuni 1. apr. 1918 a. Esimesse mereväe-ohvitseri aukraadi ülenatud 24. novembril 1916 a.

Eesti rahvaväkke astus 7. jaanuaril 1919 a. Mereväe Ekipaazi. Vabadussõjast osa võtnud m/r. „Vambola“ga Krasnaja Gorka ja landeswehri operatsioonidest. Ühendatud mereväe-leitnandiks vanusega 24. novembrist 1917 a. 10. septembril 1919 a. määratud Peipsi laevastiku divisjoni ülemaks; ülenatud van.-leitnandiks vanusega 22. märtsist 1920 a. 7. juunil 1920 a. määratud 7. piiriküti pataljoni 4. roodu ülemaks, missugusel kohal teenis kuni 17. septembrini 1920 a., mil lahkus tegevast sõjaväeteenistusest reservi. Operatsioonis Murometsi küla juures 13.—20. nov. 1919 a. üles näidatud vahvuse eest annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist.

Peale II liigi 3. järgu Vabaduse Risti on vanleitnant August Maanidi'le Vabariigi Valitsuse poolt annetatud veel 75 tuhat marka rahalist autasu, tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vabadussõja mälestusmärk. Vene väest on temal Püha Georgi 4. ja 3. järgu ristid ning Püha Stanislause 3. järgu ordumärk.

.....
annetatud veel 40 tuh. mrk. rahalist autasu, Vabadussõja mälestusmärk ja priikool kuni kõrgema kooli lõpetamiseni. Vene väes Ilmasõjas üles näidatud teenete ja vahvuse eest on temale annetatud Püha Stanislause ordu 3. järgu aumärk ja esitatud Püha Anna ordu 4. järgu aumärgile.

Vabaduse Risti kavalerid.

Merelväe-leitnant Andreas Julle.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Andreas Madise p. Julle sündis 29. novembril 1887 a. Ingerimaal. Oma üldhariduse sai Narva kaugesõidu merekoolis, mille 1908 a. lõpetas, sõjalise hariduse sai Miini-diviisi laevastikus.

1914 a. novembris võeti Vene sõjaväe teenistusse ja määrati sidelaeva „Petshora“ peale tüürimeheks. Võttis 1915 a. osa sõjategevusest Riia lahes nimetatud sidelaevaga, kusjuures see Saksa allveelaeva poolt põhja lasti; sealjuures sai Julle kergesti põrutada. Peale selle teenis õppelaeva „Libava“ ja transport „Borgo“ peal I tüürimehena. Ülendatud merelväe noorem-leitnandiks vanusega 30. novemb. 1917 a. Vene enamlaste käes vangis olnud 15. märtsist kuni 25. novembrini 1918 a.

Eesti sõjaväe teenistusse astus 25. märtsil 1919 a. ja määrati Merelväe Ekipaazi. Vabadussõjast võttis osa kõigist lahinguist ja sõjalistest operatsioonidest Peipsi ja Pihkva järvedel ning Velikaja jõesuus s/l „Ahti“ komandörina. Operatsioonis Murometsi küla juures 13.—20. nov. 1919 a. üles näidatud vahvuse eest annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist. Ülendati merelväe leitnandiks vanusega 15. märtsist 1920 a.

Peale Vabadussõda teenis Peipsi laevastiku divisjonis s/l „Ahti“ komandörina kuni 1. maini 1922 a., mil lahkus sõjaväe teenistusest reservi.

Peale II liigi 3. järgu Vabaduse Risti on Vabariigi Valitsuse poolt mv.-leitnant Andreas Julle'le annetatud veel 40 tuhat marka rahalist autasu, tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vabadussõja mälestusmärk.

Leitnant Jaan Raudsepp.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Jaan Tõnise p. Raudsepp sündis 12. detsembril 1889 a. Viljandi maakonnas Vana-Tännasilma vallas. Oma üldhariduse sai Tartus Tomsoni kaubanduskoolis, mille lõpetas 1909 a. kevadel; sõjalise hariduse sai Tiflisis lipnikkude koolis.

13. oktoobril 1915 a. astus vabatahtlikuna Tiflisis tagavara pataljoni, kust komandeeriti Tiflisis lipnikkude kooli, mille 2. märtsil 1916 a. lipnikuna lõpetas. Sõjategevusest võttis osa võitlustes türklaste vastu Persias, Kaukaasia ratsaväe korpusega. Vene sõjaväe teenistusest vabanes 31. märtsil 1918 aastal.

Eesti Vabadussõja ajal astus teenistusse 26. nov. 1918 a. ohvitseride reservi, kust 29. novembril Tallinnas vast formeeritud soomusrong nr. I („Kapten Irv“) peale vabatahtlikult üle läks. Võttis nimetatud rongiga luurajate komando ülemana 25. detsembril 1918 a. kuni 10. jaanuarini 1919 a. võitlustest põhjarindel osa, mil Rakke jaama vallutamisel haavata sai ja evakueeriti.

Haavadest paranedes määrati Peipsi laevastiku divisjoni käsutusohvitseriks, hiljem adjutandiks ja majandusülema kohustetäitjaks. 1. mail 1924 a. lahkus kaitseväe teenistusest erru.

Vabariigi Valitsuse poolt on leitnant Jaan Raudsepp'ale annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist, 40 tuhat marka rahalist autasu, tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vabadussõja mälestusmärk.

Varustuse tagavaradest.

Nahatööstus sõjaväe teenistuses.

Sõjavägede varustamine jalatsitega ja muude nahkasjadega sünnitas Ilmasõjast osa võtjatele riikidele suurt peavalu. Sõjaväljal tegutsevad mitmemiljonilised armeed tarvitavad hiiglasuurel arvul nahka. Rahuajal sõjakorrraks valmistatud ja hoitud tagavarad kahanesid silmnähtavalt. Uute toodete juurevool aga oli tooresainete puudusel piiratud. Tööstus ei suutnud enam sõjaväe ega rahva tarvidusi rahuldada.

Sarnase raske olukorra tekkimises oli peasjalikult süüdi Ilmasõja alguseni valitsev arvamine, et sõjapidamist kindlustavad küllalt need varustuse tagavarad, mis selleks rahuajal soetatud, kui neid täiendada varustusega, mida suudavad valmistada sõjaajal riigi vabrikud ja töökodad. Ilmasõda omal pikal kestvusel tõi aga varustuse alal päevavalgele uusi nõudeid, mida tema senine organisatsioon ei suutnud täita. Kõigepealt selgus, et rahuajal valmistatud varustuse tagavarad olid sõja-aegsete nõuetega võrreldes nagu tilk meres. Kroonu vabrikute ja töökodade väike toodang ei suutnud seisukorda parandada. Saadi aru, et kogu riigitööstus tuleb rakendada sõjaväe teenistusse.

Kõik, mis enne sõda riigi majandusala ja eriti tööstuse mobiliseerimise suhtes oli tehtud, oli liig vähe sõja hiigla nõuetele. Järelikult tuli sõjaajal riigi majanduslik aparaat uuesti ümber korraldada. Hoolimata energilisest tööst kulus kaua aega enne, kui tööstus oma sõjaväe nõudeid minimaalseltki suutis rahuldada. Siiski peab otse imestama selle majanduslike heroismi üle, mida üles näitasid sõdivad riigid Ilmasõjas. Lõpuks jõudsid nad kavalikindla tööga ja visadusega imestusväärsete tagajärgedeni majandusliku organiseerimise alal.

Kui suurte nõuetega tulevikusõda esineb, seda ei või keegi ette kujutada, kuid siiski võime julgesti öelda, et võimata on kõike seda varustust rahuajal tagavaras hoida. Suurte tagavarade pidamine läheb ka riigile kalliks maksma. Neisse tagavaradesse on mahutatud ringkäigust kõrvaldatud „surnud“ kapital. Ta ei too riigile pennigi kasu, vaid vastuoksa — tekitab veel teisi kõrvalisi kulusid, nagu: suurte hoiuruumide ehitamine ning korrashoidmine, tagavarade eest hoolitsemine, vahiteenistuse alal tegutseva personali ülevalpidamine jne. Tagavarade värskendamise küsimus ajab asja veel keerulisemaks. Võib kindlasti öelda, et alaliste varustustagavarade süsteem on praegusel üldise majanduslike kriisi ajajärgul luksus, mis üle jõu käib kõigile riikidele. Seepärast on küllalt, kui rahuajal soetatud varustustagavarad suudaksid kindlustada vägede varustamist sõja algul, andes varustus-

asutustele ja tööstusele võimaluse omi funktsioone laiendada sõjaaegse tegevuse ulatuseni. Edaspidine sõjaväe varustusega toitmine peab tingimata jääma tööstuse ülesandeks. Tööstus aga võib seda keerulist ja rasket ülesannet edukalt täita ainult siis, kui ta on selleks juba rahuajal vastavalt ette valmistatud.

Kõike seda silmas pidades oldakse nüüd igalpool suure hoolega ametis tulevikusõja tegevusplaani väljatöötamise kallal, mis eraldi ette näeks tööstuse ettevalmistamise ja selle mobilisatsiooni kiire läbiviimise. Seda rada käima oleme sunnitud ka meie.

Eksisammude ärahoidmiseks tööstuse mobilisatsiooniplaani kokkuseadmisel peame kasutama viimaste sõdade kogemusi. Selleks tuleb tundma õppida neist sõdadest osa võtnud riikide vastavaid seadusi ja määrusi. Et aga riigi tööstus jaguneb paljudesse eriharudesse, siis tuleb iga eriharu võtta eraldi vaatluse alla.

Käesoleval juhul esitame jälgida, kuidas oli kujunenud prantsuse nahatööstuse organisatsioon Ilmasõja lõpuks. Sellega tutvustab meid „Instruction du 19 janvier 1916 sur le ravitaillement en cuir et chaussures pendant la guerre“ — „19. jaanuaril 1916. a. antud sõjaaja nahakaupadega ja jalatsitega varustamise instruksioon“, mis lahendas nahakaupade sisse- ja väljaveo ning nahkade ümberbötamise küsimusi.

Nahakaupade sisse- ja väljaveo reguleerimine oli ministereeriumidevahelise erikomisjoni ülesandeks. Oma või vaenlase sõjavarustuse valmistamiseks tarvitavate nahkade väljavedamist harilikult ei lubatud. Muude nahkade välisurgudele saatmist aga püüti kõigiti soodustada, sest et Prantsusmaa pidi palju varustust, mida ta ise ei produtseerinud, välisriikest sisse vedama. Välisurgude kindlustamiseks aga oli vaja rohkem kodumaa saadusi välja vedada.

Nahakauba hankimise hõlbustamiseks jagati riigi territoorium nahatööstuse ringkondadeks — „circonscriptions de l'industrie du cuir“, milleste raioonid enamasti sõjaväe ringkondade raioonidega ühte langesid. Iga nahatööstuse ringkond allus vastavale intendandile — „sous-intendant chargé du cuir“, kes tegutses sõjaväeringkonna intendandi üldjuhatuses all.

Et kõigis nahatööstuse ringkondades ei olnud tööstus ühevõrra arenenud, siis töötasid ringkondade intendantuurid mitmesugustes tingimustes. Ringkonnas, kus tööstus oli jõukalt arenenud, tegutses intendatuur ainult oma erialal, kandes „nahatööstuse tsentrumi“ (centres de tannage) nimetust. Teistes ringkondades, kus tööstus oli vähem arenenud, pandi intendantuuride peale veel mõned kõrvalised üles-

anded. Neid intendantuure nimetati „nahavarustuse tsentrumiteks“ — „centres de ravitaillement en cuir“. Asja lihtsustamise mõttes nimetame mõlemaid „nahatööstuse tsentrumiteks“.

Nahatööstuse ringkonna intendandi funktsioonid olid õige laialdased. Ta pidi oma ringkonna nahaasjandust peensusteni tundma. Temale allusid ringkonnas asuvad nahavabrikud, parkimisainete vabrikud, saapavabrikud ja muud nahatööstuse ettevõtted ning asutused. Intendant oli kohustatud alalist kontakti pidama nahatöösturitega ja vabrikutega. Ainult tema teadmisel ja loal sündisid toores- ja valmisnahkade ümberpaigutamised ringkonna piirides, nahakaupade väljavedu ringkonna piiridest ja muud sarnased operatsioonid. Intendant oli kohustatud isiklikult kontroleerima temale alluvaid tööstusettevõtteid. Esimesel ülevaatusel kogutud andmete põhjal pidi tema kokku seadma iga vabriku või ettevõtte produktsiooni kohta teatelehe, milles ära märgiti missugust nahakaupa vabrik valmistab, missuguseid tooresnahku ta tarvitab, parkimisviisid ja parkimisaja kestvus; vabriku või ettevõtte keskmine kuutoodang: 1) rahuaegne, 2) ülevaatusel ajal ja 3) maksimumalne. Iga toodangu astme kohta näidati eraldi vabriku poolt väljatöötatavate nahkade arv sortide kaupa; tööliste arv ja kuipalju neist lipu alla võtmisest vabastatud; vabriku tehniline ja mehaaniline sisseade, nagu jõumasinaid, parkimisabinõud jne.; kui palju on vabrik intendantuurile ja teistele sõjaväe asutustele nahka ära andnud; missugused lepingud on vabrikul täitmisel ja missugused sõlmimisel; tooresnahkade arv laos ja parkimisel; kuipalju nahku on edaspidises ümbertöötamisprotsessis ja kui palju intendantuurile äraandmiseks valmis.

Teateleht seati kokku kahes teisendis ja kirjutati alla nahatööstuse tsentrumi intendandi poolt. Üks eksemplar saadeti kraamivarustuse kindral-inspektorile, kes vahetult sõjaministrile allus. Teine eksemplar jäi nahatööstuse tsentrumi intendantuuri.

Igal järgmisel vabriku ülevaatusel täiendas ja parandas intendant teatelehe, millest ette kandis kraamivarustuse kindral-inspektorile.

Teatelehtede põhjal jaotas kraamivarustuse kindral-inspektor sõjaministeeriumi tellimised nahatööstuse ringkondade vahel ära, teatades sellest vastavatele intendantidele, kes omakorda ringkonna peale pandud tellimised vabrikute ja ettevõtete vahel ära jaotasid.

Nahatööstuse tsentrumi intendant oli kohustatud kõik abinõud kasutama temale alluvate vabrikute ja ettevõtete tööviljakuse tõstmiseks. Nende abinõude leidmiseks pidas ta töösturitega alalisi läbirääkimisi.

Nahatööstuse tsentrumi intendandi igapäevane jooksev töö seisis kokkuvõetult järg-

mises: 1) tooresnahkade kokkukogumise organiseerimine omas ringkonnas; 2) kokkukogutud tooresnahkade edasiandmine vabrikutele; 3) nahavabrikute varustamine parkimisainetega, kui töösturid ei suuda seda omal algatusel teha; 4) valmisnahkade vastuvõtmine vabrikutelt; 5) saapavabrikute ja muude töökodade varustamine valmisnahkadega.

Tähendatud ülesannete teostamiseks olid intendandi korralduses järgnevad asutused: 1) nahatööstuse tsentrumi valitsus (intendantuur), 2) vastuvõtmiskomisjon („commission de centre de tannage“ või „commission de ravitaillement en cuir“) ja 3) toores- ja valmisnahkade laod.

Vastuvõtmiskomisjon tegutses intendandi isiklikul eesistumisel. Liikmeid oli 2—4. Poolneist olid sõjaväelased, teised eraisikud. Komisjoni liikmetele võis määrata asetäitjaid. Peale selle kuulusid komisjoni veel eksperdid.

Komisjoni liikmed-eraisikud valiti sõjaväe ringkonnaintendandi poolt järgmiste eriteadlaste ja asjatundjate hulgast: 1) endised nahatöösturid või naha ja saabastega kauplejad, kes seda ametit enam ei pea; 2) nahatöösturid või saapavabrikandid, kes valimise ajal oma ametit peavad; 3) nahakaupmehed ja maaklerid. Enne ametkohale määramist päriti järele kohaliku kaubanduskoja arvamine valitud isikute kohta.

Ekspertid võisid olla eraisikud või sõjaväelased. Eraisikute valimine ja ametkohtadele määramine sündis ühistel alustel komisjoni liikmete määramisega. Nad võisid olla ka endiste meistrite ja tööstusejuhatajate seast. Ekspertid-sõjaväelased (ametnikud ja sõdurid) võisid olla nende hulgast, kes eraelus vastavad teadmised ja kogemused omandanud.

Komisjoniliikmed ja eksperdid määrati kuue kuu peale. Tähtaja möödumisel võisid nad ametkohtadele edasi jääda, kui nende vaheamine raskustega seotud.

Vastuvõtmiskomisjon loeti tegevusvõimuliseks, kui vähemalt kaks liiget (üks sõjaväelane ja üks eraisik) kohal olid. Kui mõlemad liikmed olid tühel arvamisel, siis loeti komisjoni otsus lõpulikuks. Vastasel korral pidi küsimuse otsustama komisjon täies koosseisus. Ekspertide juuresolek ei olnud sunduslik. Ekspertidel hääleõigust ei olnud, kuid nende arvamine protokoleeriti.

Vastuvõtmiskomisjon täitis ka nahatööstuse tsentrumi „tehnilise nõukogu“ kohuseid. Selles mõttes pidi ta vähemalt üks kord kuus kokku tulema, et läbi arutada kavatsusi tulevikuks. Tehnilise nõukogu otsused protokoleeriti. Otsuste täideviimine olenes täiesti intendandist, kes kõigi tehtud korralduste eest isiklikult pidi vastutama. Järelikult oli tehniline nõukogu ainult nõuandev asutus.

Sõjaväe ringkonna intendant valvas nahatööstuse tsentrumi tegevuse järele. Ta pidi hoolt kandma, et nahatööstuse tsentrumi intendandi poolt kõik sõjaministeeriumi tellimised täpselt täidetak. Kui maksmapandud instruksioon ei suutnud küsimust lahendada, siis andis ta nahatööstuse tsentrumi intendandile juhatust spekulatsiooni vastu võitlemiseks. Sõjaväe ringkonna intendandi kohus oli veel järele valvata, et nahatööstuse tsentrumi valitsuse ja teiste ametasutuste vahel, kes said ringkonnast nahamaterjale, ei tekiks hõõrumisi ega arusaamatusi.

Ülaltoodud lühike ülevaade näitab, kui kindla ja eeskujuliku organisatsiooni omas prantsuse nahatööstus Ilmasõja lõpul. Muidugi ei saa meie seda täielikult kopeerida. Kuid siiski kergivad päevavalgele põhimõtted, mis meie tulevases töös võiksid olla suuna määravaiks. On selge, et sõjaväljal tegutsevad väed tarvitavad nahakaupa hiiglasuurel arvul. Seepärast asetab sõda nahatööstuse erilistesse tingimustesse, mis on rahuaegsetest sootuhakumisevad. Harilikul ajal küsimust reguleeriv „nõudmis-pakkumise“ seadus ei sobi sõjaolukorrale. Sõjaajal on naha-

tööstuse olemasolu täiesti olev valitsuse toetusest.

Need eritingimused nõuavad nahatööstuse erilist organiseerimist sõjaajal. See organisatsioon ei saa kuidagi kohaneda rahuaegsele organisatsioonile. Sõjaväe sõjaaegsete tarvete rahuldamine olgu rajatud süsteemile, mis võimaldab riigis leiduvate nahavahendite täielikku ja kiiret ärakasutamist. Nahakaupa tuleb muretseda otsekohe valmistajatelt. Igasugused vahetalitajad peaksid jääma asjast eemale. Kauba muretsemine peaks sündima lepingute sõlmimise või rekvisitsiooni teel. Selle teostamiseks oleks vaja: 1) riigi territoorium jagada teatud raioonidesse; 2) valitsuse poolt kindlaks määrata alaliselt püsivad nahakaupade, tooresnahkade ja töötasu hinnad; 3) edasi lükata töölistespetsialistide kaitsevärke võtmine; 4) mobilisatsiooni väljakuulutamise momendist ära keelata nahakaupade väljavedu. Üldse tuleb kodumaa nahatööstusele anda kindel organisatsioon, et selle tööviljakus võiks tõusta maksimaalse kõrguseni. Kr-m.

Mõnda Petseri laskeväljal.

Lahinguõppuste korraldamine on huvitav siis, kui selleks on kõigiti kohane laskevälja, kui ei tule alati ja ühtepuhku tammuda ühel ja samal kohal, kui õppusi võib korraldada väga mitmekesisel maastikul, kujutella võimalikult enam olukordi. Sellepoolest pakub küll kõiki soodsusi Petseri laskevälja oma võrdlemisi laia maa-alaga ja lõpmata mitmekesise reljeefiga.

Laskevälja alla kuulub umbes 3700 hektaari maad. Tema ulatus põhjast lõunasse on umbes 10 klm, kuna laius kõigub 6—7 klm vahel keskosas, äärmised otsad on veel poole kitsamad.

See pindala on küll palju vähem mõnedest teiste riikide laskeväljadest, kuid oma äärmiselt huvitava reljeefiga võimaldab ta õppuste korraldamises väga palju kombinatsioone. Tema ulatused pikuti ja laiuti võimaldavad laskmisi peaaegu igas suunas, ilma et julgeolek selle all kannataks.

Petseri laskevälja on ka peaaegu ainukene korralik koht, kus saab välja õpetada suve perioodil meie jalaväge. Seepärast sinna koguvad ka kõik need väeosad ja üksused, kes soovivad läbi teha korraliku laskekooli ja kellel need võimalused mujal puuduvad. Nii olid käesoleval suvel kogu aeg laskeväljal I ja III diviisi osad kõrvuti II diviisi osadega lahingulaskmisi toimetamas. Laskevälja kasutati kogu aeg äärmise võimaluseni, vahet ei tehtud ei äripäeva ega pühapäeva vahel, ei olnud vaheaegi ei päeval ega ööl, alati

oli seal askeldamine. Vahet kippus ruum isegi kitsaks jääma, sest liig palju kuhjus üksusi laskmiste. See on igatahes mõeldaminev nähtus, loota on tulevikus paranemist sellel alal. Paranemist võib oletada selles, et I diviis saab omale ehk ka lähemal ajal vastava laskevälja ja teiseks on loota korteriolude paranemist, mis võimaldab väeosi varem laagrisse viia ja tarbekorral hiljem sealt ära tuua. Kolmandaks tähtsamaks teguriks, mis praeguses olukorras laskeharjutuste läbiviimist tunduvalt takistab, on see asjaolu, et laskevälja võõrandatud maa-alal on senini veel hindamata ja tasu omanikkudele maksmata. Seepärast ei ole sugugi ime, kui keset laskevälja elutseb endiselt edasi kõigile nimepidi tuntud Mustoja talunik. Tema on kogu oma pere ja loomadega juba niivõrd olukorrale kohanenud, et ükski kuul ega kaliiber teda enam ei eksita. Tõesti, see on sarnane „vastupanu pesa“, mida on võimata vallutada tule ja manöövriga. Selle „positsiooni“ vallutamiseks on tarvis tulevikus leida uued abinõud, ja kõik saladus seisab praegu Petseri maakonnavalitsuse käes, kes ei ole suutnud veel tänini hindamist toimetada, nagu seda nõuab laskevälja maa-alal võõrandamise seadus.

Hindamine pidi algama käesoleval sügisel, kuid senini pole sellest veel midagi kuulda peale lubaduse. Võib olla ei taha praegune maakonnavalitsus enam selle asjaga tegemist teha, et

enese seisukorda mitte kõigutada enne uusi omavalitsuse valimisi. Võib olla on selleks mingisugused teised meile teadmata põhjused. Üks on aga kindel, et hindamisega ja vahekorra lõpliku lahendamisega ei tohiks kuidagi enam viivitada. See halvab sõjaväe tööd suvekuudel laskeväljal, see kutsub kohalikkudes elanikkudes välja mitmesuguseid ütelsi korraldajate vastu, ta võib saada ka vaenulikkude isikute kihutustöö aineks sõjaväe ja maksuva korra vastu, nagu mitu korda juba juhus kuulda oli kohapeal: võrdlemisi vähearenenud rahvas usub ka kõige fantastilisemaid lugusid.

Üldiselt peab siiski ütleva, et vahekord kohalikkude elanikkude ja sõjaväe vahel on kõigiti hea ja sõbralik. Mingisuguseid suuremaid lahkarmamisi ette tulnud ei ole, olgugi et kogu suvi täiesti segamini elati. Kitsas oli mõlemal: väeosad ja üksused olid pillatud laiali kohalikkude elanikkude ruumidesse, paljudes küldes ei jäänud kohta, kus oleksid peremehed võinud oma vilja peksa või heinu paigutada, elumajas elasid läbisegi omad ja võõrad. Vaatamata sellele kaevati kitsikuse kohta õige harva. Põhjust vahekorra paranemisele on andnud sõdurite korralik ülalpidamine ja nende sisekorra kindel pidamine kogu laagri ajal olgugi väga rasketes tingimustes. Teiseks on ka see väga hea, et väeosad (mitte kõik) laagrist lahkudes maksavad kohe seadusega määratud tasu elanikkudele, millega elanikud on vabanenud tüütavast ootamisest korteriraha pärast, mille saamine vahest poolte aastate kaupa venib ja rahvalt ilmaageid käimisi omavalitsuse-asutustesse nõuab. Pealegi saab osa elanikke (õigem külasid) laskevälja alla kuuluva maa eest renti, mis neile näitab, et neid riik ja sõjavägi unustanud pole. Paar suuremat küla on selle raha käesoleval suvel ära tarvitanud selleks, et oma hingemaad lasta krunti ajada. Üldse näib praegu Setumaal tung olevat eraldumisele. Igalpool, kus külade asemele on tõusnud üksikud krundid, on majapidamine paranemas.

Pikapeale ehk jõuavad väeosad ka omale laagriehitused püstitada, ja siis muutuksid sõjaväelaste elamisvõimalused lahendamateks, oleks parem teostada sisekorra nõudeid ja ei tarvitseks kohalikke elanikke enam niipalju tülitada korterite mõttes.

Laagriasutamise mõte on juba liikuma pandud ja osalt teostatudki. Otsustatud on ehitada koondlaager ühine kõigile väeosadele laskevälja lõunapoolsel serval, vastu Petseri jaama. Sellel alal on tehtud ettevalmistavaid töid, kalkulatsioone, projekte jne. Valmis on suurem-õduline plaan laagri asukohast, võõrandatud ja plaanistatud on Piusa äärest tükk heinamaad supeluskohaks väeosadele, kavatsusel on ehitada koondlaagrisse väike haruraudtee ja teised ühendusteel üle oru Petseri jaamast.

Ka ehituseks tarvisminevat metsamaterjali on võimalus osalt kohapealt saada. Viimast kasutavad omanikud küll ära selleks, et raha saada ja võimalikult palju kõlbulikk metsa müügi otstarbeks ümber töötada. Käesoleval suvel pandi laagri juhatuse poolt küll kindel metsaraidumise keeld maksma, kuid varemalt oli palju juba laastatud ja võib olla katsutakse seda veel salaja edasi toimetada. Ka metsa asjus oleks hindamise kiire läbiviimine hädavarviline, millega vahekorrad omanikkude ja sõjaväe võimude vahel lõplikult selgitataks.

Koondlaagris on ka ehitustega juba algust tehtud. Nimelt on kolonel Kruus oma raudse energiaga laagri edelanurga käesoleva suve jooksul päris suvilaks muutnud. Ilma välise materjaalse abita, omal algatusel ning eestvõttel ja ülemuse moraalsel toetusel ning julgustusel on kerkinud rida laagriehitusi, milledest üks nägusam kui teine. Petseri jaama poolt vaadatuna paistavad nad kaunitena kogudena üle soise oru mäekaldal keset senist tühja padrikut. Nende saavutustega ei olda veel rahul, vaid tuleval suvel tahetakse edasi rühkida, veel uusi ehitusi püstitada, niipalju kui seda lubavad materjaalsed olud. Loodame et tulevane suvi seda meile ka tegelikult näitab.

Mitte ainult hooneid pole siin püstitatud ameerikaliku kiirusega, siin oniga maalapp inimese kätetööga teiseks muudetud. Barakkide juure on ehitatud ja tasandatud avar spordi- ja kogumisväli, laagri piirkond on läbistatud sirgete, nägusate tänavate ja teedega, millede korraldamine iseäranis raskendatud künkliku maastiku tõttu, lähedal ümbrusesolev padrik on muudetud maitserikkaks pargiks. Rajamisel on veel laagri marja- ja viljapuu aed. Viimase rammutamise ja harimisprotseduuri kohta on kirjeldamisest vähe, igauks peaks seda ise oma silmaga vaatama või vähemalt pildistada laskma ja kinos igale aiapidajale eeskuju võtmiseks näitama. Selle pildi vaatlemisel ei saa muigeta läbi. Aed on jaotatud hinge- või nõõrimaa süsteemi järele, igale on oma võimete kohaselt kätte mõõdetud vastav riba, mis on märgitud „harija“ nimelauaga. Iga mees on vastutav selle maa-ala väetamise eest. Harilikult käib „aiatöö“ pärast tublit söömingut, aga kõhutäiega on ju iga töö raske, ja siin töötatakse täielikult palehigi sees: kraav on sügav, tuleb seepärast pressida, millal muidu jõuad...

Täielik koondlaagri idee ei ole kohapealsetes tegelastes leidnud täit heakskiitmist. Sellel on omad puudused, kuid ei puudu ka hulk paremusi. Küsimus lahendatakse lõplikult muidugi siis, kui väeosadel kindlad kavad ehitamiseks valmivad ja kui nad selleks leiavad vastavad rahalised allikad. Tartule baseeruvad väeosad sooviksid juureveo mõttes endid asetada

enam laskevälja põhjapoolsele servale, kus ka muud mõnusused ei puudu, näiteks palju paremad supelusvõimalused Väraska lahes kui Piusa külmas ja alati segases vees, juurevedu ja ühenduse pidamine Tartuga oleks odavam jne. Rratsarügement on endale valinud järve kaldal väga kenal kohal laagrikoha, kuid selle omandamiseks on tarvis veel keerulikke eeltöid teha, sest maa on eraisiku omandus ja üleandmine nõuab mõne juriidilise küsimuse lahendamist. Läheb rügemendil seda korda saada, siis paiguneb ta täiesti iseseisvalt väga kenale ja temale kõigiti soodsale kohale. Siia on võimalus juure vedada veeteed mööda seda suurt hobusemoona hulka, mis tal tarvis läheb kogu laagriaja kestel ja mida kohapealt mingisuguse hinnaga võimalik saada põle, siin on soodus ujutada hobuseid ja ravitseda nende kapju, siit ei ole ka laskevälja kaugel.

Teised väeosad ei ole veel kindlat seisukohta võtnud oma ehituste alustamiseks, kuid arvata võib, et see sünnib käesoleva talve jooksul. Tuleval suvel ehk kergivad laagris veel teised ehitused ja siis vabanevad väeosad külade kitsastest ruumidest. Ehitada võivad ainult need, kel omal selleks vastavad summad kasutada, vaevalt võib siin loota teiste abi peale. Õnnelikumad selles suhtes on muidugi väeosad, kelle käsutuses rohkem säästsumme ja kelle ülemad on enam ettevõtlikumad. H-s.

Saksa-Prantsuse lähenemine.

Euroopa rahu kindlustamine.

Majandusline liit Saksamaa ja Prantsusmaa vahel, Belgia ja Luksemburg hulka arvatud, on nimetatud maade tööstuslistes ja poliitilistes ringkondades alaliseks kõneaineks. Ka ajakirjanduses leiab see küsimus elavat käsitamist, kus temast kui tõsiasjast kõneldakse. Prantsusmaal näib kindel usk *valitsevat, et Euroopas* on tekkimas trustid, mis mitmeti Ameerika omadid meelde tuletavad. Sarnaste trustide hulka võib lugeda potase trusti, mis juba üle aasta olemas. Tema aluseks on kokkulepe Saksa ja Prantsuse potase-töösturite vahel, et ilmaturul potase toodangut ja hindu reguleerida. Sest mõlemad nimetatud riigid on peaaegu ainsad võistlejad sel alal.

Hiljuti olid käimas laialdased läbirääkimised Saksa ja Prantsuse keemiatöösturite vahel, et oma toodangut üksikute turgude vahel ära jaotada, sest Prantsuse keemiatööstus on Ilmasõjast saadik teinud suuri edusamme. Niinimetatud raske tööstuse alal laieneb kiiresti terase ja raua trust, mis juba olemas Saksa ja Luksemburgi vahel. On loota, et kõige lähemal ajal ka Prantsuse ja Belgia raua- ja terasetöösturid temaga ühinevad.

Saksa-Prantsuse majandusline koostöö ilmneb ka teistel aladel. Nimelt tahetakse Saksa tööjõudu ära kasutada ehitustel Prantsusmaal üle terve maa. Nende ehituste kava kuuluvad veeteed elektrijõuamade ehitamiseks, Prantsuse raudteede elektrifitseerimine, sadamate ja veeteede parandustööd. Ses suhtes on nimetamisväär, et Berliini firma Siemens ja Schukert praegu New-Yorgis läbirääkimisi peab 30.000.000 dollarilise laenu saamiseks, millest suurem osa Prantsuse raudteede elektrifitseerimiseks tarvitatakse. Saksa-Prantsuse lähenemisele ja majanduslisele koostööle aitavad suuresti kaasa niisugused poliitilised ja majanduslised suured nagu seda on Loucheur Prantsusmaal. Ka Saksamaal on küllalt neid, kes mõlema riigi lähenemisele soojalt kaasa tunnevad. Nii teatab Prantsuse vasakpoolste parteide bloki häälekandja „Ère Nouvelle“, kes kõigest hingest mõlema maa lähenemiseks kaasa töötab, et tema toimetus saab ühtelugu Saksamaalt, eriti tööstuse ringkondadest, kirju, kus mõlema maa koostöö vajadust majanduse alal rõhutatakse. V. K.

Reini jõe forsseerimine

55. a. e. K. s.

Omas Caesari sõjakäigu uurimuses germaanlaste maale neljanda gallia sõja ajal, 55 a. e. Kr., toob Itaalia major Alberto Riggi („Rassegna dell' Esercito Italiano“, novembre-dicembre 1925) roomlaste poolt sel puhul ette võetud Reini jõe forsseerimise kirjelduse. Kuna üleminek sar-

nasest suurest jõest, kui seda on Rein, veel praegugi tõsiste raskustega seotud, eriti kui see olukorra nõudel peab sündima vaenlase mõju-konnas, — siis pole huvita, kuidas tolalaj roomlased selle delikaatse operatsiooniga hakkama said. Sündmus on seda rohkem tähele-

panu väärt, et tegevust juhatas maailma kuulsam väejuht, ja roomlaste poolt ehitatud sild oli esimene, mis ühendas vana Reini kaldaid.

55 a. e. Kr. s. olid Caesari leegionid paigutatud laagrisse Reini jõe vasakul kaldal, Mooselist põhja pool, gallia rahvusest kondruslaste ja eburonlaste maal.

Sõda germaanlastega, keda Caesar hindas sedavõrd tõsistena vastastena, et arvas tarvilikuks esimese kokkupuutumise eel oma lahingutes karastatud leegione moraalselt ette valmistada võitluseks, algas ette aimamata: vaheahu ajal oli 800 meheline germaanlaste ratsasalk redust ühele Caesari ratsa osale kallale tunginud; roomlased olid küll arvult ülekaalus, kuid tabatud ootamatult, rahujalal, sunniti pärast visat ja verist lahingut taganema oma leegionide kaitse alla.

Sarnase äraandliku vaheahu rikkumise eest otsustas Caesar germaanlasi valjult karistada: nende parlamentöörid, kes ilmusid uute rahuettepanekutega, saadetakse tagasi; leegionid seatakse sõjavalmis ja saavad käsu juba järgmisel päeval välja astuda vaenlase vastu.

Lähenedes germaanlastele, kelle laager asus ka Reini jõe vasakul kaldal, ešeloneeris Caesar oma väed sügavusse kolme osasse: esimene järk oli määratud lahingu algamiseks, teine — esimese toetamiseks ja kolmas järk otsustava löögi andmiseks. Germaanlased, kes olid aegsasti saatnud endi naised ja lapsed Reini jõe idakaldale, et sellega saavutada suuremat tegevusevabadust, panid vapralt vastu roomlaste pealetungile, kuid ei suutnud vastu panna Caesari varu hävitavale löögile. Nad suruti oma vooride vastu, pillati laiali ja sunniti korratult taganema. Rooma ratsavägi jälgis taganevat vaenlast.

Kohal, kus Moosel suubub Reini jõkke, katsusid germaanlased ennast korraldada uueks vastupanuks, visati aga järele jõudnud rooma jalaväe poolt jõkke; paljud neist langesid lahingus, teised püüdsid ujudes oma elu päästa, kuid kisti veevooluga alla; vähesed jõudsid Reini idakaldale.

Eesmärgiga sundida germaanlasi edaspidi loobuma oma röövkäikudest Galliasse, eriti aga et karistada nende aktiivsemat ja rahutumat selles mõttes suguharu sikambrlasi, otsustas Caesar ette võtta sõjakäigu germaanlaste maa sisemusse. Selleks oli vaja Reini jõest üle minna. Teha seda barbaarlaste kombel lootsikutes ja parvedel — suur väejuht ei lugenud oma vägeva ja suurtsuguse rahva au kohaseks. Caesar annab käsu ehitada üle Reini jõe sild, määrates selleks koha põhjapool Mooseli jõe suubumist, praeguse Coblentsi linna piirkonnas.

Olgugi, et sarnane ülesanne sel ajal rooma sõjaväe inseneridele uudiseks oli, jõe laius, sügavus ja kiire jooks määratud kohal tööle

tõsiseid takistusi tegid, ehitati sild siiski 10 päeva jooksul valmis.

Alguses püstitati jõkke ühest kaldast teise kaks omavahel roobiti asetatud rida neljakandiliseks tahutud 1½ jalalise läbimõõduga vaiasid; vaiad olid otsest teritatud ja taotud sügavalt jõe põhja kahekaupa kõrvuti ülemineku suunas. 2 jala kaugusel üksteisest, kallakuga sissepoole, nii et iga vaiade paari vastu ühes reas seisid samasugune paar teises reas. Roobiti eelpooltähendatud (kõrgete) vaiade ridadele, 40. jala kaugusel vastavalt üles- ja allapoole jooksu taoti jõkke samal kombel kallakuga sissepoole veel kaks rida samasuguseid, kuid lühemaid vaiasid; viimased olid asetatud niimoodi, et iga kaks paari lühikesi vaiasid asusid vastava kahe paari kõrgete vaiadega ühel sirgjoonel (voolu suunas). Vaiade tagumist jõe põhja toimetati eriliste puupakkude (rompide) abil, käsitsi. Kõrgete ja lühikeste vaiade otsad ühendati omavahel ülaltähendatud gruppides paksude plankudega ja kinnitati tugevate naelte abil; üle kõrgete vaia otste olid pandud tugevad rist- ehk kandepuud, mis toetused erilistele jõe põhja kinnitatud tugeledele; viimased olid jälle omakorda kindlustatud teiste vähemate tugeledega. Niimoodi valmistati silla toed; eritlusena tuleks siin märkida neid igast küljest piiravaid vähemaid tugesid, millistega taheti arvatavasti kompenseerida vaiade võrdlemisi nõrka kinnitamist jõe põhja.

Intervallid tugele vahel kaeti terves silla pikkuses ja laiuses üksteise kõrva asetatud taladega, need jälle kaeti põiki paigutatud sillutisega kinnitatud talade külge eriliste klambritega. Käsipuud puudusid.

Lõpuks, et silda kaitsta puutüvede ja palkide eest, mis vaenlase poolt purustamise otstarbel voolu kaudu alla lasti, ehitati ülevalpool silda tõkked (poonid), mis koosnesid reast üksteise kõrvale roobiti sillale jõkke taotud palkidest kindlustatud tugeledega lühematest palkidest.

Mõlemalpool jõge ehitati tugevad kindlustused (testa di ponto — tête-de-pont) silla kaitseks.

Sild valmis, viis Caesar oma leegionid üle Reini ja jättes tugevad garnisonid sillapeadesse seljataguste ühenduste kaitseks tungis germaanlaste maa sisemusse. Esimestena said Rooma jõudu tunda sikambrlased; teateid saades Caesari ootamata ilmumisest Reini paremal kaldal, jätsid nad oma elamud ja põgenesid naisi-lapsi kaasa võttes vaenlase eest sügavamale maa sisse, metsadesse ja rabadesse; kõik kes jäid kodukohtadesse, langesid roomlaste mõõgatera all; külad pisteti põlema, põllud niideti maha ja loomad võeti sõjasaagiks.

Peale selle kui Sikambria tule ja mõõgaga oli läbi käidud, jätkas Caesar sõjakäiku ublaste maale eesmärgiga vabastada neid svevlaste

ikke alt. Viimased olid luurajad välja saatnud, et jälgida roomlaste liikumist, ise aga hakkasid kiirelt valmistama sõja vastu; naised ja lapsed saadeti peitu, sõjamehed ruttasid koonduskoh- tadesse.

Svevlased kavatsesid suuremat vastupanu avaldamata meelitada roomlasi kaugemale oma maasügavusse, et siin talitades germaanlastele omase sõjapidamise viisi järgi, neile redust ootama peale tungida ja ära hävitada.

Samal ajal Caesar, arvates et sikambrlaste hävitamisega ja ublaste vabastamisega on juba küllalt demonstreeritud Rooma vägevust, otsustas svevlaste jälgimisest loobuda ja tagasi pöörduda Galliasse, kus sündmused olid vahepeal keerulisemaks muutunud ja tema isiklik kohalolemist nõudsid. Pärast 18. päeva kestnud sõjakaiku germaanlaste maalelüksid roomlased tagasi üle Reini; sild hävitati ära, et vaenlane ei saaks teda kasutada oma röövkäikudel Galliasse.

„Reini jõe forsseerimine 4-da gallia sõja ajal 55 a. e. Kr. s., — ütleb major Riggii — oli

hiilgav operatsioon, mis veel meiepäevil annab elavat tunnistust suure väejuhi kiirest otsustamis- ja tegevusvõimest, iseäranis veel kui silmas pidada tolleaja tehniliste abinõude primitiivsust; igatahes oli sarnasest suurest jõest (Rein) üleminek vaenlase tegevuse mõju all, nii kui ta seda praegustki on, üks raskematest ja delikaatsematest operatsioonidest.“

„Sild üle Reini jõe, — kirjutab tähendatud autor edasi, — kujutas enesest tõsise kunstiteose, mis oma ehituse ja joonte lihtsuse poolest meele tuletavad neid kaasaegseid sõjasildu, mis ehitatakse kohalolevast materjalist (ponti militari di circonstanza); samutigi sillapeade ehitamine ja nende võtmine oma alla tugevate garnisonidega seljataguse ühendustee kindlustamiseks vaenlase vastu näitab selget arusaamist organiseeritud sõjapidamisest ja tekkinud lahinguolukorrast, nii kui sellest ka meiepäevil aru saadakse. See ongi, mis lubab lugeda suure väejuhi operatsiooni Coblentsi all klassikaliste hulka.“

V. K.-s.

Marokko sõjategevuse õpiseid.

„Sõdur“is ilmus 1925 a. rida artikleid sõjategevuse üle Marokkos.

Käesoleva aasta „Revue Militaire Française“is „aprillist juunini ilmus kindral Dosse sulest pikem kokkuvõte Marokko sõjast. („Réflexions suggérées par six mois de campagne au Maroc en 1925.“)

Täienduseks endistele artiklitele anname parema meelega ruumi kindral Dosse tööst võetud huvitavatele õpistele Marokko sõjast. Toimetus.

1. Üldandmeid.

Riffia lõunarajoon on väga mäGINE. Läänest idasse kasvab mägede kõrgus. Kuid kusagil, peale üksikute erandite, ei ole mäejärsakud inimesele ja isegi hobu- eeslile lähipääsmatud. Kaljud, mis moodustavad terved massiivid, on peaaegu igalpool kergesti ligipääsetavad. Võrdlemisi arvurikkad metsad moodustavad väga harva padrikud, mis võiksid takistada väeosade liikumist. Seega asuvad väed kuival aasta- ajal liikumiskõlbulikul maastikul.

Kuid varsti pärast esimesi vihm muutub savikas või huumusrikas maapind äärmiselt pehmeks ja poriseks. Teerajad, mis suvel olid liikumiseks kõlb- likud, muutuvad tõelisteks mudaaukudeks, kus hobu- eeslid ainult vaevaga edasi liiguvad ning vankrid ja veoautod kinni jäävad. Liikumine väljaspool kivi- teid osutub seevõrra raskeks, et üksused on peaaegu sunnitud loobuma liikumast.

Rikkalikud vihmad muretsevad vett küllaldaselt hulgal. Kuid esimeste suurte kuumuste saabudes annavad allikad ainult ahtraid veenirekesi. Kaevud, kui nad täiesti kuivad ei ole, annavad suure vaeva järele ainult sogast vett, mis hävitava kõhutõve ja palaviku põhjuseks.

Hakkavate tõvede idud kantakse laiali ka tuge- vate tuultega, mis puhuvad juunist oktoobrini, kee-

rutades laagrites üles hädaohtliku tolmu kuumi kee- riseid.

Peale vihmade aega, see on aprilli keskpaigast oktoobrini, tuleb operatsioone toime panna. Enne ja pärast seda aega võib ette võtta ainult kohalikku tegevust, mis ei nõua suuri paigunemisi, kasutades seks ilusaid ilmu, mis vahel, eriti detsembris ja jaanuaris, pikema kestvusega.

2. Riffid kui vastased.

Riffi väejuhid, kuigi nad uute sõjaliste võtetega tuttavad, ei ole püüdnud Euroopa sõjaväge järele aimata. Tarvilikkude vahendite puudusel ja arves- tades täiesti õieti enda eriliste tingimustega, eelistasid nad relvastada ja tegevusse panna suguharud, sundides neid igat viisi oma maad kaitsma.

Riffide sõjalised jõud koosnevad: arvult muut- likust väikesehulgalisest regulaarväest, kes tasu saab ning keda varustatakse ja toidetakse sugu- harude poolt, kelle juures ta üksused asuvad.

3. Vabatahtlikkudest sõduritest.

Nende arv oli muutlik ja olukorrast olenev Sellsesse liiki kuulusid need, kellele Abd el Krim ainult sõjariistad ja laskemoona muretsetes.

Neid jõude tarvitati vastavalt mõnele üldisele eesmärgile ja harilikult väga otstarbekohaselt. Juha- tamine anti suguharude vanemate kätte, kes suuremate sektorite üle määrati. Tegelikult piirdus sellega terve väejuhatuse organisatsioon. Vabatahtlikkude väeosadele kästi kas edasi tungida, mõnd posti rünnata või seisukohta enda käes pidada. Lahing areneb rohkem üksikute isiklikul algatusel kui juhi tahtel. Sugu- harude vanemal ja alljuhtidel puudusid staabid. Sidevahendeiks olid käskjalad ja primitiivne telefoni- võrk. Teed kiireks liikumiseks samuti kui kiired liikumisvahendid puuduvad.

Riffi sõduri peamiseks soodustuseks on, et ta varustamine piirdub talle laskemoona muretsemisega,

kuna isegi viimane peasjalikult jalaväe padrunest koosneb. Ta liigub ilma bagaažita. Harjunud mägedes liikuma, on talle maastiku raskused ja pikad rännakud tühised. Prantsuse raskete kolonnidega võrreldes omab ta im ev äärset liikuvust. Väikestena gruppidena poeb ta igalepoole, kus ta löhe leiab, ja veerleb erilase vastase ümber, kellele voor suureks takistuseks. Ta on haruldase maastikule kohanemise võimega; osates end suurepäraselt varjata, hülil ta kaljude vahel kuni püssitule mõjuva kauguseni, et siis üllatada. Enamasti on ta väga hea laskur. Ta on väga ettevaatlik ega riskeeri, mõned fanaatikud välja arvatud, muidu kui ta ei looda suuremate kaotusteta suurt võitu saada. Üldiseks eesmärgiks on aega võita, et vastast väsitada.

4. Riffide kaitsevõtted.

Riffid kaitsevad endid kohal sitkelt, kuid harva kuni käsitsi võitluseni. Selleest kasutavad nad igat juhust, et vastast närveerida, teda haavata või ta seljataha tungida.

Eriti soodsaks vasturünnaku jaoks loevad nad momendi, kus ründaja peatub, eriti kui tal ei ole aega olnud kaevuda või ta ei ole sellest hoolinud. Nad tormavad kahtlevatele või tagasitõmbuvatele üksustele hulljulgelt peale. Häda sellele, kes siis oma külma vere kaotab. Fanaatiliste riffide ägedus on siis nii suur, et isegi kahurituli neid ei peata.

Nende vastupanu positsioon on harilikult hästi valitud, kuid asub ainult ühel joonel. Nad peavad viimast peaaegu katkematult, kaitstes üksteist küljelt.

Vähe tähtsatel sektoritel asuvad ainult mõned üksikud laskurid, olles varjatud aukudes, mis vallikesega ümbritsetud ja okstega kaetud. Tuli avatakse suurelt kauguselt, ilma et padrunite kulutamisega kitsi ollakse. Tulest, mis haruldaselt tappev, aitab vahel, et terveid pataljone sundida tagasi tõmbuma.

Maastiku tähtsatel punktidel asuvad grupid, mis koosnevad regulaarteenistuse sõdureist. Harva on need grupid kompaniidena moodustatud. Positsioon on vahel varustatud kuulipildujaga, automaatpüssiga või kaevikkahuriga.

Harilikult kardab marokkolane kahurit väga, kuid ta oskab leida abinõusid, kuidas end ta tule eest kaitsta. Ta kaevab kaitseks tõelised varjed kaljude alla või laskurite aukude lähedusse. Väikesed grupid asuvad vahel kaljurahnustikus, mille vastu kahurituli on jõuetu, või kindlustavad vastaspoolseil nõlvakul, mis 75 mm kahuri lameda traektooria tõttu raskesti tabatavad.

Riffid kardavad tanke, kuid oskavad end nende vastu kaitsta, asudes järsakute taha, millele võimatu läheneda. Ohupommide vastu tunnevad nad suurt hirmu, kuid ehitavad varjeid kaitseks nende vastu.

5. Riffide vastu tarvitata v peale tungi taktika vastavalt nende kaitsevõtetele.

Eelmisest järgneb, et riffid, kuigi väga sitked, ei suuda lõpuni vastu pidada. Pealetung peab seega mulje jätma, et ta ei peatu enne kui on saavutatud kõik esemed. Peale selle, olles kavakindlalt ette valmistatud, peab ta kindlustatud olema ootamatuste eest külgedelt ja seljatagant. Kui need tingimused täidetud, läheb pealetung peaaegu kindlasti korda. Ta võib aga, sellevastu, veriseks lüüasaamiseks muutada, kui ta on kahtlev ja ettevaatmatu.

Kasulik on valida pealetungi esemeks positsiooni tähtsam osa (kaitse „sõlm“). Et talle läheneda, pealetungiv grupp jaguneb mitmeks alagrupiks, mil igaühel oma teisejärguline ese. Allgrupid peavad suutma üksteist toetada, vähemalt tulega. Viimane nõue ei tohi liig kitsa rinde põhjuseks olla. Hoopis selle vastu, ta peab küllalt lai olema, et võimaldada haa-

vat liikumist, mida vastane väga kardab ja mis väheste kaotustega.

Vähema tähtsusega kui Euroopa sõjas on asetus sügavusse. Siin ei ole tõsiselt karta kahurtuld. Teisest küljest ei ole vaja, et vaenlase joont murda, massilist tegevust. Et ära hoida vaenlase imbustumise vahedesse, mis väga kardetav, on siiski kasulik järgutavat varu pidada. Viimast võib tarvitada kahurväe ja lahinguvooride katteks, kes kunagi ei tohi asuda lahutatult.

Samuti tarvitab erilist hoolt külgede kaitse. Liikuv külkaitse ei ole siin küllalt mõjuv. Liikumiseks raskel maastikul, kus üksuste ülemad, et väsitamist ära hoida, ei sõanda liig suuri patrulle välja saata, on ta tegevus raskendatud. Liikumate väikeste külkaitse postide süsteem annab paremaid tagajärgi. Iga külkaitse post asub, end varjates, temale määratud seisukohale ja kaevub. Terve kaitse süsteem võib siis rünnakutele vastu pidada ning varustamist ja evakueerimist kaitsta.

6. Rünnak päeval.

Rünnak päeval võimaldab kahurväe, tankide ja lennukite tarvitamist. Tule võime areneb terves omas ulatuses. Kuid rünnak päeval võimaldab harva ootamatust. Teda pannakse tähele juba eemalt, temast antakse tuledega märku ning ta pörkab tugevate jõudude vastu.

Kui pommitamine on mõjuv, võimaldub edasi liikumine, kuigi pikaldases tempos.

7. Rünnak öösel.

Kuid vahel on vastane nii osavasti kaljurahnude taha peidetud, et kahurvägi ja isegi tankid on ta vastu jõuetud. Siis võib teda kaugel haarata. Võib ka öösel rünnaku ette võtta, mis võimaldab ootamatust jõudude miinimumi vastu. Varsti pärast päikese loojaminekut lahkuvad riffi regulaarsõdurid oma varjetesse, mis vahel väga kaugel, kuna suguharude vabatahtlikud oma külladesse lähevad. Seisukohti jäävad valvama üksikud harvad valvurid, kes hommikupoole ööd magama uinuvad. Teisest küljest ei saa riffid, kes väga närvilikud, öösel öieti sihtida ja kaotavad oma meelekindluse. Julge väeosa, kes ilma laskmiseta täakidega peale tormab, võib edus kindel olla.

Õine tegevus on ühtlasi ainsaks abinõuks, et vaenlaselt varustust võtta. Kuid et sel tegevusel edu oleks, tuleb piinlikult kära eest hoida, sest muidu tõstab vastane hoiatuskisa, tuled süütatakse põlema ja laskurid ilmuvad oma aukudesse. Kõige soodsam moment rünnakuks on see, mis võimaldab eseme veidi aega (umbes pool tundi) enne päikese tõusu saavutada. Jalavägi kaevub kohe, kahurvägi korraldab oma tulikaitset, ning siis jäädakse ootama vasturünnakut, mis algab peaaegu alati kolm või neli tundi hiljem.

8. Jalavägi pealetungil.

Jalaväge tuleb tarvitada väga hõredalt. Liig suur tihedus, halb maastikule kohanemine, mitte kohe pärast peatust kaevumine, kõik võib kalliks maksma minna.

Lahingusse saadetavate jõude hulk peab hoolega kaalutud olema, et kindlat jõudude üleolekut saavutada ja ühtlasi küllaldaselt laia rinde oma alla võtta. Teisest küljest on kardetav liig palju jõude liimile saata. 50 või 100 riffi ees mitu pataljoni hargneda lasta, tähendab vastasele rohkem märke pakkuda, ilma et see temasse rohkem mõjuks.

Üksuste ülemad peavad oskama instinktiivselt haarata, püüdes alati oma külgi katta. Rohkem kui kusagil mujal on siin kahtlemine lüüasaamise, kui mitte hävitamise põhjuseks, kuna mõistlikul julgusel tagajärjeks on edu.

9. Kahurvägi.

Mägisel maastikul ja laialipillatud vaenlase vastu, kel sügavus puudub, võib kahurvägi ainult otsekohest laskmist tarvitada. Kuid seks tuleb kahurvägi vahel kuni esimese jooneni ette nihutada. Niisugusel juhtumusel tulevad kahurid, kui teerajad puuduvad, inimeste kätejõul edasi vedada.

Kahurväe ülemal ja ohvitseridel tuleks jalaväele, tarvitades patareid binoklit, silmnäolt järgneda. Lasta tuleb ainult siis, kui ollakse kindel, et sest kasu on ja eriti et omasid ei taba.

Lühikesed ja tugevad kahurtule valangud võimaldavad vastast üllatada. Üksikute paukude kaupa laskmine on sellevastu vähe mõjuv. Öine laskmine on väga mõjuv. Vastane kardab seda väga, eriti kui ta on suunitud vastase külade peale, kus ta perekonnad ja karjad asuvad, ja kaugustele, mis senini saavutamata on olnud.

10. Ratsavägi.

Luureorganina on ratsavägi väga kasulik. Peale selle võib teda tarvitada vaenlase esimeste ilmsikstulnud elementide kiireks haaramiseks. Eskadron eelväena võib kui juhatus hea ja energiline, vastasega kokkupuutumise astumisel suuri tagajärgi saavutada. Kuid suuremat ratsaväe üksust kui eskadron ei tule ühes kohas tarvitada, sest ta on kergesti tabatav. Samuti on ka ta varustamine tülikas.

11. Lennuvägi.

Pommitamistel õhust on suur moraalne tagajärg. Nad terroriseerivad vastast. Peale selle tõstab lennukite osavõtt tegevusest oma vägede meeoleolu. Kuid vaatlejal on sagedasti võimatu seisukohtadel asuvat vastast üles leida ja ta arvu kindlaks teha, sest ta asub laialipillatuna, kuna samal ajal üksikud laskurid oskavad end hästi maskeerida.

Kahurtule korrigeerimine lennukilt on väga kasulik maastikul, kus maapealne vaatlemine raskendatud. Kuid ta on võimalik ainult siis, kui tast huvitatud elementide vahel on olemas tarvilikud elektriühendusvahendid. Nende puudumisel on tule korrigeerimine väga raskendatud, kui mitte täiesti võimatu, sest lennukil tuleb tagasi pöörduda, et igat oma vaatluste tagajärge mahavisatava teatega edasi toimetada, mis palju aega nõuab ja elavil esemil vahepeal asukoha muutmist võimaldab.

12. Tankid.

Tankid jalaväe toetusel on väga mõjuvaks, vahel isegi otsustava tähtsusega vahendiks marokkolaste vastu, kel kahurid puuduvad. Kuid mägisel maastikul ei suuda nad meeskonna agarusest hoolimata vastast välja tõrjuda seisukohtadest, mis harilikult ligipääsmatult valitud. Tanke võib tarvitada luurevahendina ja „hirmutajaina“, kui maastik, millel nad liiguvad, ei vii hädaohtlikkusse ummikusse. Selle vastu tuleb täiesti loobuda tankide tarvitamisest õistel rünnakutel, sest mootorite mürin, mis kuni 3 või 4 km kuulda, äratav vastase.

13. Riffide pealetungi taktika.

Riffide pealetungi tegevus piirub ainult ootamatute rünnakutega lahtiste külgedega postide vastu, mida võimalik on sisse piirata igale poole imbumiseks, kus tee vaba, või jalle liikuvate patrullide ja üksuste lõksupüüdmiseks.

Kindlustatud seisukoha rünnaku eel pommitatakse teda sagedasti mõnest kahurist või kaevikmüserist. Et postile võimalikult lähemale pääseda, tarvitatakse kõiksugu kavalusi. Häda sellele, kes pole hästi kaevunud või kes hoolega ei varju. Sissepiiramine algab harilikult õõ tulekuga. Pärast tihedat püssituld ründajad jõuavad kuni traattõketeni ja pilluvad granaate, mis nad ise primitiivselt valmistanud, kuid mis, kui nad lõhkevad, suure mõjuga võivad olla. Ründajad püüavad garnisoni hirmutustega araks teha ja lahkuvad alles pärast mitut asjatut katset.

Kuid riffide peamiseks pealetungi viisiks on tühemaisse imbumine, kasutades seejuures oma haruldast vastupidavust, sitkust, isiklikku algatust. Nad tungivad kallale igale väikesele grupile, kes söandab laagrist lahkuda, jälgivad neid, kes vee või puude järgi lähevad, nagu jahilooma jälgitakse. Vähehaaval teevad nad liikumise muidu kui suurte üksustena hädaohtlikuks, kui mitte täiesti võimatuks. Nad lähenevad õõ varjul laagrile. Kui nad on suuremal arvil, annavad nad mõned valangud ja kaovad; kui neid on mõned üksikud, lasevad nad suurelt kauguselt üksikute laskude kaupa. Nii saavutavad nad äärmiselt väheste jõududega üllatavaid tagajärgi. Kui passiivseks jääda, võivad 10 kuni 20 riffi isegi mitme pataljoni laagrit seevõrra segada, et meeste meeoleolu äärmiselt langeb.

14. Kaitse korraldus, arvesse võttes riffide pealetungi taktikat.

Jõud peavad, sündsant momenti oodates, alati valmis olema pealetungiks ja kitsustikud oma käes pidama. Nad peavad nii arvuliselt kui moraalset vastasest üle olema. Tuleb tarvitada kõiki uueaegseid fortifikatsiooni vahendeid, et garnisoni kuulipilduja, püssi, granaadi, kaevikmüseri ja isegi välja-kahurväe tule eest kaitsta. Seks tuleb kõik turvelad ja tulistamatud nurgad kaotada, traattõkked peavad tihedad olema ja asuma nii kaugel, et vastane tõkete taga asudes ei ulataks granaate kuni postini pilduma. Viimane on üks peatingimustest. Iga garnisoni koosseis peab küllalt tugev olema, et valveteenistust pidada, vaatlust toimetada ning tarvilikke relvu teenida. On ekslik arvata, nagu oleksid tagajärjed seda kindlamad, mida arvurikkam garnison. Jõud, mida võitluseks ei tarvitata, on kasutult märkideks vastase tulele ja liigseiks suudeks, mida vaja toita.

Et vastase pääsemist seljatagusesse ära hoida, tuleb moodustada hulk liikumatuid kaitsepunkte. Nende kaitsepunktide joone taga asuvad liikuvad grupid, et abiks rutata postile, keda ähvardatakse, ja teda abistada ning varustada. V. K.

Sõjakirjandust.

The Royal Engineers Journal.

Ajakiri on Inglise kuningliku inseneriväe healekandja. Ilmub igal veerandaastal. Sisaldab peale eriatiklite sõjainseneri alal ka üldtähtsusega artikleid, ülevaateid välisriikide sõjaajakirjandusest, kriitikat sõjakirjandusliste teoste üle j.n.e. Ajakirjal on meeldiv kaust, ülihea trükk ja paber ning selged joonistused.

Puhtehnilised küsimused on käsitatud väga arusaadavas, lihtsas ladusas keeles ja ei tundu igavatenä. Paljuid sõnu aga tuleb otsida heast leksikonist, kust selgub, et need on väga harva tarvitatavad, osaliselt vananenud ja igapäevasest keelest kõrvaldatud. Inglane aga loeb sarnast keelt väärtuslikuks. Artiklites ei puudu inglastele omane huumor, mis neid lugejale vastuvõtlikumaks teeb. Välis-sõjaajakirjanduse refe-

reerimine on erapooletu ning paljud artiklid on varustatud märkustega nende läbilugemise kasulikkusest ohvitseridele, võrdlustega Inglise sõjaväe korra ning eluga j.n.e. Ka „Sõdur“ on refereerimist leidnud. Pea igas vihus leidub sõjaasjanduse kirjatööde üle võistluste üleskutseid. Premiaks on raha, väärtasjad või parema töö esitaja ohvitseri nimetamine käskkirjas, ajakirjas ja kirjatöö avaldamine ajakirja veergudel.

Tänavu aasta juuni kaustik Vol XL nr. 2 sisaldab artikleid: topograafiast (Inglismaal inseneri ala), Prantsuse sõjaväe treeningust, raudteede mehaanilise transpordi, ujuvate sildade ja eluhoonete ehituse probleemi, koostöö inseneriväe ja lennukiväe vahel ja teisi, milledest huvitusest ei tohiks olla artikkel „Ourselves“, milles kapt. Kerrich võtab arutuse Inglise inseneriväe ohvitseride ettevalmistuse küsimuse, mitte pooldates senist, ette pannes spetsialiseerimise; iga inseneriväe ohvitser olgu eriala spetsialist, mitte üldinsener; sest tehniline ala on niivõrd edenenud, et seda ei suuda üks inimene omandada, eriti kus poole oma õppeajast peab pühendama puht sõjaväelisele kasvatusesele ja õppustele.

Teine väga huvitav artikkel on „A sporting lector“, milles toonitatakse ratsaspordi tähtsust sõjaväes ja kus leidub palju ka meile kasulikke näpunäiteid ratsaspordi alal.

Vol XL nr. 3 sisaldab artikleid: sõjakooli üle Kaanadas, Cardingtoni õhuhiiglaste angaari ehitus, pildi telegraaf ja kaugelnägemine, kestad horisontaalse multisilindriga mootori jaoks, „Aoulai kaitse“ Abd el Krimmi vastu, hüdro-elektri jaamad Prantsusmaal, silla katted ja talad, elavhõbe voolu öiendajad, sõjaväe tehnikka kool, pea-inseneri ülestähendused 1914—18 a. sõjast jne. Vihus leidub kolm arvustust kapt. Kerrich'i artikli „Ourselves“ kohta, milledes tõendatakse, et sõjavägi ei vaja mitte suurel arvul kitsaid eriala spetsialiste-inseneriväe ohvitseri, vaid just ohvitseri üldtehniliste teadmistega. Kitsa eriala spetsialiste on tarvis ainult mõnedel väga põhjalikkude ettevalmistust nõudvatel erialadel. Vastasel korral võib näiteks kergesti juhtuda, et kiires korras ehitatava silla ehitust juhtima satub eriteadlane tunnelite ehitamise alal. Nendest vaiealustest selgub, et ka vanades sõjavägedes on õppe alal käimas diskussioonid, nagu „Sõdur“i veergudel viimasel ajal.

R.

Keemilised sõjapidamise vahendid tuleviku sõjas.

Selle pealkirja all on avaldatud Saksa „Wissen und Wehr“is“ (3-mas anne 1926 a.) huvitav artikkel, mille autoriks tuntud saksa gaasisõja eriteadlane Dr. Rudolf Hanslian, „Der Chemische Krieg“i autor.

See artikkel jaguneb 5 ossa: 1) sissejuhatus; 2) keemilised relvad; 3) mürgkaaside tarvitamise meetodid; 4) kaitse meetodid mürgkaaside vastu ja 5) keemiliste relvade suhteline väärtus võrreldes teiste relvadega.

Autor oletab, et tuleviku sõjas, hoolimata sarnastest rahvusvahelistest konventsioonidest, kui seda on Washingtoni kokkulepe, ei loobuta mürgkaaside tarvitamisest, sest kõik suurriigid teevad mürgkaasidega katseid ulatuses, mis seda oletust kinnitavad.

Kogu ilmas tehtud pealesõjaaegsed uurimused ja katsed on näidanud, et rohkem kui tuhandest uuesti proovitud gaasist pole ükski senini oluliselt mõjuvum olnud, kui Ilmasõjas tarvitatud gaasid. Paljuräägitud Ameerika „leviit“ on tõepoolest sakslaste sõjaaegne saavutus, mida aga ei tarvitatud. Dr. Hanslian arvab, et tuleviku sõjas tulevad tarvitusele möödunud Ilmasõja gaaside üldtüübid, millede mõju võib olla ainult suurendatakse.

Tuleviku gaasid juhitakse peaaesjalikult vaenlase silmade ja naha vastu ja alles selle järele vast hingamisorganitele.

Autor leiab, et gaasitamine gaasisisaldajate ehk gaasi silindrite abil on iganenud meetod, mida võib tarvitada tuleviku kokkupõrgets ainult siis, kui sõjategevus võtab püsiva kaevikusõja iseloomu.

Peale üksikasjalist lennumasinat ja kahurite võimete arutamist gaasi ja suitsu levitamises teeb autor kokkuvõtte nende kahe relviigi paremuste ja pahe- muste kohta gaasirünnakutel, mis oleksid:

Paremused lennumasinatel:

1. Võib ette võtta gaasirünnakuid kauge maa taha (gaasitatakse ka vaenlase kodanlisi elanikke. 2) Võib kanda õhukesest metallist ehk klaasist gaasisisaldajaid (pomme), suurendades sellega gaasi suhtelist raskust sisaldajaga. 3) Lennukilt vedela gaasiga pritsitava suure maa-ala nägemise võimalus. 4) Suitsuseinte korraldamise hõlpsus.

Kahurväel:

1. Tulepositsiooni muutmise võimalus iga laske- märgi kohaselt. 2) Varjamise võimalus vaenlase kalla- letungide eest. 3) Võimalus lennukiga võrreldes kümne- võrra rohkem gaasi välja lasta teatud aja jooksul.

Paheused lennumasinatel:

1. Iga laskemärgi jaoks on lennukil ainult üks tulista- mise positsioon, otse üleval, laskemärgi kohal, mis- tõttu puudub enesevarjamise võimalus. 2) Pommitus- lennuki äärmine tundelikkus vaenlase õhurünnakute vastu. 3) Madalalt lendamise vajadus, et saavutada gaasitamisega suuremat mõju ja sellest olenev tunde- likkus maa kaitseisukohtade suhtes.

Kahuritel:

1. Ülemäärane pommi raskus, võrreldes sisaldava gaasi hulga. 2) Väike ulatus. 3. Gaasitamise mõju ebatäpsus.

Autor jõuab lõpuotsusele, et praegustes oludes tuleb lennukit pidada mõjuvamaks gaasitamisvahendiks ja et senini on lennukil gaasiründamiste meetodites vii- mane sõna.

Dr. Hanslian loeb mürgkaasi inimlikuks sõjariis- taks, kuna ta vastu on kergem kaitset leida.

Niihästi sõdurid kui ka kodanlised elanikud nõua- vad oma gaasikaitse aparaadilt tuleviku sõjas täielikku kaitset mürgkaaside vastu. Sõduritele peab kaitseaparaat võimaldama ka lahingusse jäämist. Möödunud sõjas oli viimane nõue peaaegu täielikult rahuldatud, kuigi kauakestev võitlus gaasimaskides sõdurite peale väsi- tavalt mõjus. Tuleviku sõda ei nõua mitte ükski näo ja hingamisorganite kaitsemist gaaside vastu, vaid kogu keha välise pinna kaitset. Ameeriklaste katsed imbu- tatud (impregneeritud) riietega on näidanud, et sar- nane kaitse on võimalik ja onoleb ainult ajast sõjavä- gede riietamistel niisugustesse gaasikindlatesse riie- tesse, mis võimaldavad täielikku pikemaajalist kaitset gaasi vastu. Endine probleem „gaas maski vastu“ annab maad probleemile „gaas gaasiülkonna vastu“.

Tulevase sõja esimest gaasirünnakut tuleb toime- tata vaenlase vastu, kes loodetavasti gaasi mõjude vastu igatpidi on kaitstud ja kelle tegevuse peale gaasita- mine küll raskendavalt mõjub, kuid tegevusvõimetuks ei tee.

Lõpuks autor arutab gaasi suhtelist väärtust teiste sõjapidamise vahenditega. Gaasi suurimaks nõrkuseks on tema olenevus ilmastikust. Vihm ja lumi neutrali- seerivad sinepigaasi mõju ja kerge tuul teeb võimatuks teiste gaaside mõjurikkama koondamise. Pole veel kätte jõudnud aeg, kus mürgkaasid võiksid asetada tugevajõulisi lõhkeaineid. Need kaks ainult täienda- vad üksteist, sellepärast ei võivat gaasi pidada tuleviku sõja pearelvaks, kuid kahtlemata siiski üheks pearel- vadest.

J. A-n.

Soome sõjakirjandust.

„Sana ja Miekka“ nr. 12—13 ja 15 läbibast üle vaatlik artikkel pealkirja all „Noorsoo sõjaline kasvatus“ järgmistele maade kohta: Prantsusmaa, Inglismaa, Ameerika-Ühisriigid, Poolamaa, Tshehho-Slovakkia, Itaalia ja Venemaa. Autor käsitleb loetletud maade noorsoo sõjalise kasvatus korda iga riigi kohta eraldi. Maailma võimsamad ja tugevamad riigid loevad olemasolule möödapääsmatuks võimsa käega noorsoo kasvatamisele asuda, kasvatades noortsugu tuleviku nimel tervena, isamaad armastavana, kohustuse tundlisenä, rahvusliliselt teadlikuna ja relvakandmiseks kõlblikuna. Lõpuks käsib lugupeetud autor (kolonel Blümlner): kas loetakse Soome seisukoht sedavõrd kaitsetuks ning tema noorsugu sedavõrra isamaaliliseks, rahvuslilkult ja kohustusest teadlikuks, kehaliliselt esimeseklassiliseks ning sõjaliliselt nõnda andekaks, et pole tarvis käia suurte lääne kultuurriikide järgi.

Nr. 13. „Miks ei suurene kaitseliidu organisatsioon?“ käsitleb väiteid, nagu lödveneks huvi kaitseliidu vastu, mis aga tõsi ei ole, vaid koguni vastupidi: kaitseliidu töös on intensiivsuse tõusu märgata. Kuna arviliselt kaitseliit tõesti suurenenud ei ole, mille põhjuseks rahapuudus, et varustada uusi liikmeid, siis võib mõnele tunduda, nagu soiguks kaitseliidu asi. „Merekaitse ja kaitseliidu laevastik“. Artikkel tõestab, et nõndakuna kui maakaitseks raha ohverdatakse, niikaua peab ka maaväe kõrval merejõude arendatama. Autor pooldab mootortorpeedopaate ja allveelaevu, kuna sellevastu loeb ehitada kavatsitavaid kahurlaevu kadunud laevatüübiks. „Rahvasõjate tutvunemise sõit sõjaväkke“. Esineb kokkuvõtteks mitmest ajalehest II rahvasõjate kaitsesõjanduse ja rahaasjanduse komisjoni liikme sõidust 14.—18. juunil s. a. eri garnisonides. Üldmulje sõjaväest hea, mis püüab tööd intensiivsuse, ohvitserkonna, sõjaväeteenistuse kohuslistega ümberkäimise. Sellevastu on mitmes paigas kasarmute elamiskõlblikkusi leitud väga viletsas seisukorras. „Uus eriüleanne kaitsesõjandusele“. Sellekohase komisjoni poolt kokku seatud arvamine keeluseaduse järelevalve kõvendamiseks ja arendamiseks sisaldab muu seas ettepaneku, et väeosades karskusõpetus teostataks loengute ja ning kapitulasi ja kaprali kursustel, samuti kadetikoolis ja reservohvitseride kursustel alkoholoogia ja rahvakarskuse kursuse sisse võetakse. Artikli autor eitab kindlasti kaitsesõjale õpeaja piiramist niisuguse uue ülesandega, kuna selleks olemas on kodu, kool ja kirik ning ebaõige oleks nõuda kaitsesõjandusele, et see parandama peaks seda, mis teised hooletusse jätnud. Kodu, kool ja kirik peavad ühiskonnale ja ka sõjaväele andma moraalselt täiskasulisi mehi; ei suuda nad seda mitte, siis ei seisa nad oma ülesannete kõrgusel. „Sobimata teguviis“. Artikkel laudab sõjaväe fiskaali (prokuröri), kes uurimist oli toimetanud Soome laske-
 tarbete tehase padrunite muretsemise asjas ja kohtu alla andes üht nimetatud tehase tegelast sellest oma tegevusest ajalehtede reporteritele täieliku seletuse oli andnud. Niisuguse seletuse andmise tagajärjel on ajakirjanduses ja eriti sotsialistlikes ajakirjanduses kaitsesõjanduse vastu ilmunud süüdistused, mis kõigutavad ametkonna autoriteeti. Ka sõjaministriga on fiskaal selletõttu vastollu sattunud. „Nõukogude Venes muulaste leegion asutatud“ artikkel käsitleb vene kommunist-emigrantide moodustatud leegioni.

„Sana ja Miekka“ nr. 14 ja 15. on mahutatud kindralstaabi majori Martola artikli „Kaitsesõjanduse korralduse põhialustest“ III ja IV osa (Soome rahuaegse kaitsesõjanduse ülesanded ja võrdlus eri sõjasaatuste tüüpide vahel Soome seisukohalt vaadatuna). Lugupeetud autor jõuab kokkuvõtetult otsusele, et rahuaegne sõjajõud peab olema nii suur, et see kindlustab kavatsitava sõjajärgse jõu mobiliseerimise, ning samuti võimaluse kava järgi nende jõududega võit-

lusse astuda. Eeloleva põhjal kujunevad rahuaegse kaitsesõjanduse ülesanded järgmisteks: õpetada sõjajärgseks tarvilikult arvul mehi ja mobiliseerida neid; see ülesanne omakorda jälle nõuab tarvilikult suurearu-
 lise tegevuse väe või alalise väe ülespidamist, missugused kolm ülesannet esitavad täpsed nõuded rahuaegse kaitsesõjanduse koosseisule ja suurusele. Kõik relvakandmiseks kõlblikud noored mehed tulevad õpetada relva tarvitama, misjuures õppuse aeg vähemalt 12—15 kuud peab olema. Sõjajärgse jõu mobiliseerimine omakorda nõuab rahuaegselt kaitsesõjandusele, et see suudaks tarviliku kaadri kondikavaks anda sõjajärgsetele väeosadele. Ning kolmas ülesanne seisab selles, et rahuaegne vägi peab jõudma vaenlast kinni pidada ida ja kagu piiri läheduses, kuni mobilisatsioon suudetakse teostada ja mobiliseeritud väeosad kohale jõuavad.

Nr. 15. „Soome rannakaitse“ (I osa) käsitleb Soome ranna ja rannavõõ strateegilist tähtsust, luges kõige tähtsamaks seda osa ranna maaalast, mis ulatub Viiborist Turuni. Pea kõik suuremad linnad asuvad ranna ääres, samuti on rannavõõs maanteed ja raudteede võrk kõige tihedamad, nõnda et juhusel, kui vaenlasele õnnestuks vallutada suuremat osa rannast ja rannavõõst, siis oleks kaitsesõjanduse murtud. Peale Soomele endale on ka naaberriikide suhtes rannavõõ suur strateegiline tähtsus, kuna Turu ja Ahvenamaa kaudu merel valitsema võib sissepääsu üle Põhjalahte ja Soomelahte, ning Soome lõunaranna vallutamise pakub võimalusi baase luua vastas oleva ranna ja Soomelahe seisotades vastu. Oletusega, et vaenlane idast peale tungib, toetub Soome väe parem tiib vastu lõunaranda, ja niisugusel juhusel võib vaenlane, kasutades oma ülejõudu, vae seljataga maabumise paiga valida ning ümberhaaramist toime panna ja juurdeveo teid katkestada. Sellega on ranna ja rannavõõ omandamine kaitsesõjanduse ja erapoolotuse alalhoidmisele otsustavaks teguriks. „Tähelepanu närvidel“. Autor käsitleb muu seas: närvid korrasolek kaitsesõjanduse põhialusena, närvid isekasvatus, mäng ja sport närvikoolina ning elukinnituse. A. R.

Militär-Wochenblatt Nr. 9.—4. sept. 1926.

Staabiülelik (kapten) Dr. Oskar Regele artiklis „Strateegia—operatsioon—taktika“ püüab selgitada ja defineerida pealkirjas tähendatud kolme mõistet. Olevat olnud (võib olla) suuri väepealikuid, kellele need mõisted teoreetiliselt polnud selged, kuid kelle kuulsate sõjakäikude tundmaõppimiseks, et kergendada õppimist, meie peaksime need kolm põhimõistet enesele selgeks tegema.

Napoleonile ja Friedrich Suurele, kes tundsid „taktikat“ ja „suurt taktikat“, olid mõisted strateegia ja sõjakunst samatähenduslised. Jomini (Žomini) järele on strateegia väejuhatamise kunst sõjaväljal, taktika on väeosade juhtimise kunst lahinguväljal. Ludendorff, Bernhardi ja teisi arvavad, et mõiste strateegia ei ole veel tänapäevani vastuvaidlematult defineeritud.

Dr. Regele esitab oaltpoolt järgmise tema arva-
 tes kasutamiseks kõlbliku definitsiooni: Strateegia on õpetus (ühel pool) kogusõjaliste jõudude juhtimisest ühel või mitmel sõjaväljal (teatril) kooskõlastatud (ühistatud) plaani järele sõjajärgseks saavutamiseks relvade abil.

Autor tunnustab ainult löögistrateegiat, mis ette näeb vaenlase täieliku allaandmise. Väsitamise (manööver)strateegia võib olla ainult ülemineku vormiks löögistrateegiaks. Operatsioon on (Dr. Regele definitsiooni järele) rea liikumiste ja lahingute teostamine teatud alal vallutamiseks.

On strateegilised ja taktikalised operatsioonid. Operatsiooni mõistega on seotud alati osaline, strateegia mõistega tervikuline tegevus. Operatsioon koosneb alati lahinguta liikumisest ja lahingust.

Taktika õpetab kõikide võitlusvahendite otstarbelist võitlusse (lahingusse) asetust, arvestades relvade, maastiku ja vastase mõjuga.

Ennem olevat defineeritud taktikat kui õpetust väeosasid lahinguks „üles seada“ ja moodustada „lahingukord“. Ka endine definitsioon põhimõtteliselt kõlvab. Meieaja relvade mõjul on muutunud ainult võitleva väeosa „ülesseadmise“ meetodid, kuid „üles seada“ ja moodustada vastav „lahingukord“ tuleb ikka.

„Marssal Foch desarmeerimisest.“ Artikli autori v. W. andmetel olevat desarmeerimise konverentsi ettevalmistavas allkomisjonis tõstetud küsimus: mida mõista relvumise (Rüstung, вооружение) all? Kas rahuaegne ohvitseride ja sõdurite reservi suurendamine on relvumine? Allkomisjonis olevat vastu võetud Prantsusmaa esitajate ettepanek (Saksamaa ja Ameerika Ühisriikide vastuolekul), et rahuaaja sõjaväeteenistusest reservi loetud kodanikke ei tulevat desarmeerimisel arvestada sõjaliste jõududena.

Marssal Foch olevat aga selle aasta suvel Lillis kõnes reservohvitseridele muuseas väljendanud, et Prantsusmaa sõjalise tugevuse raskuspunkti tuleb näha tema reservlastes; seepärast ei olevat Prantsus-

maa julgeoleku seisukohast liig hädaohtlik, kui vähen datakse alaliseväe arvu. Artikli autor leiab, et marssalil väljendus ei sobivat allkomisjonis vastu võetud otsusega.

Artikkel „Abinõusid kaitsel tankide vastu“ on kokkuvõtte inglise- ja saksakeelsetest sõjatehnika ajakirjadest („Heerestechnik“, „Royal Tank Corps Journal“ j. t.) pealkirjas tähendatud teemil. Kokkuvõtte autor, ülem-ltn. Gallwitz, toob mõningaid selgitusi inglise kol.-ltn. Pile laialt tunnustamist leidnud mõttele: „Tänapäev on odavam võitlusviis — saata pealetungile kiired tankid suitsuloori katte all“. Olgugi, et kalleletungiv tankide mass võivat (ülem-ltn. G. arvates) oma mürskude ja kuulidega lähedamaa võitluses üle külvata kaitsjaid, kuid ka tanke varitsevat mitmetel kaugustel tankide vastu võitlemise relvad ja kahurväe tuletõke. Eriti hädaohtlikuks (kokkuvõtte autori arvates) osutuks kalleletungivatele tankidele järgmiselt konstrueeritud tankivastased kahurid: madal ehitus, väikene kaal (umbes 800 klgr), laialitõmmatav laffett, kilp, toru pikkus 1600 mm; kaliiber 77 mm, automaatne lukustamine, algkiirus (V₀) umbes 400 mtr/sek.; padrunid terastlääbitavad ja osalt helk-traektooriaga j. n. e.

Mida tankidel suurem kiirus ja mida neid ootamatult suurem mass koondub teatud rinde osa vastu, seda jõuetumaks muutub nende vastu kaitsja.

Peale mainitud artiklite on 9. numbris pikem välismaade sõjaajakirjanduse ülevaade, raamatu arvustusi ja lühikesi sõjaväelisi uudiseid välismailt. A.

Kaitseväe elu.

Laskevõistlused kahurväes 1926 aastal.

Käesoleva aasta kahurväe laskevõistlused poliigonil I, II ja III diviiside kahurväe vahel andsid järgmised tagajärjed:

A. Patareidevahelised võistluskatsed.

Kergehaubitsa patareid I, II ja III diviisides: võitis I diviisi suurtükivägi (I suurtükiväe grupi patarei nr. 3 — leitnant O. Treufeldt). Märgis (60 meetri pikkune jalaväe kaevik) ja selle ligemas ümbruses (4 Tp) oli 4 granaati. Laskmise aeg (eellaskmine kaasa arvatud) — 11 minutit.

Kerge-suurtüki patareid I, II ja III diviisides: võitis III diviisi suurtükivägi (5. suurtükiväe grupi patarei nr. 3 — kapten J. Tamm). Laskmisel jalaväe gruppide pihta oli 24 kilbist tabatud ühetaoliselt 9 kilpi. Laskmise aeg (eellaskmine + turmamine) — 13 minutit.

Rasked patareid I, II ja III diviisides: võitis II diviisi suurtükivägi (4. suurtükiväe grupi patarei nr. 6 — kapten R. Krupp). Märgi juures (nägemata punkt) oli maastikul 8 Tp nelinurgas 14 tabamist ja 4 Tp nelinurgas 7 tabamist; laskekaugus ligikaudu 6 kilomeetrit. Mürskude kukkumiste keskpunkt asus maastikul 3,7 meetrit märgi ees ja 1,3 meetrit vasakul, kuna laskeplanelil vastavalt 4 meetrit märgi ees ja 2 meetrit vasakul. Laskmine möödurihma abil kestis 27 minutit 34 sekundit.

Ülalnimetatud kolm patareid omasid n. n. „akselbantide patareid“ nimetuse perioodil 1. septembrist 1926. kuni 1. septembrini 1927 — s. o. nende meeskonnad täies koosseisus kannavad akselbante nii

rivis kui ka väljaspool rivi ühe aasta jooksul, kuni järgmise aasta laagriperioodi lõpuni.

Auhindade jaotus diviiside vahel:

I diviisi suurtükivägi . . . 1 (45" ingl. haubits).
II diviisi suurtükivägi . . . 1 (42" Schneideri suurt.)
III diviisi suurtükivägi . . . 1 (kerge suurtükik).

B. Numbrite laskevõistlused.

I. Suurtükid 76,2. Võistlesid I ja III diviiside kahurväed. Võitis I diviisi suurtükiväest patarei nr. 1 (leitnant Rubach) raadiusega 10 tolli. Võitjate nimed: suurtüki ülem — kapral Voldemar Lauri, esimene number (sihtur) — reamees Johannes Feldbach, teine number — reamees Richard Springfeldt, kolmas number — reamees Konstantin Borisov, neljas number — Martin Kruuth.

2. III diviisi suurtükivägi . . . 1 (18 naelal. ingl. suurt.) Võistlesid II ja III diviiside kahurväed. Võitis II diviisi suurtükiväest patarei Nr. 2 (leitnant Anvelt) raadiusega 9 tolli. Võitjate nimed: suurtüki ülem — kapral Arnold Eber, esimene number (sihtur) — noor Alfred Ojason, teine number — noor Ferdinand Ersto, kolmas number — noor Verner Blank ja neljas number — reamees Voldemar Ulst.

3. Kerged haubitsad 45". Võistlesid I, II ja III diviiside kahurväed. Võitis I diviisi suurtükiväest patarei Nr. 3 (leitnant Treufeldt) raadiusega 30 tolli. Võitjate nimed: suurtüki ülem — kapral Villem Võrnu, esimene number (sihtur) — kapral Richard Urban, teine number — reamees Nikolai Kibin, kolmas number — noor Eduard Hoffmann ja neljas number — noor Jaan Laud.

4. Rasked suurtükid 42". Võistlesid I, II ja III diviiside kahurväed. Võitis II diviisi suurtükiväest patarei Nr. 6 (kapten Krupp)

I diviisi suurtükiväe ratsavõistlused 12. septembril s. a.
Kindral-majoor O. Heinze jagab auhindu.

raadiusega 14 tolli. Võitjate nimed: suurtüki ülem — noorem allohvitseer Alfred Haavik, esimene number (sihtur) — kapral Aleksander Kirsch, teine number — noor Johannes Suurmann, kolmas number — kapral Heinrich Lepp ja neljas number — noor Valter Unger.

5. Rasked haubitsad 6". Võistlesid I, II ja III diviiside kahurväed. Võitis II diviisi suurtükiväest patareid Nr. 7 (kapten Tenno) raadiusega 20 tolli. Võitjate nimed: suurtüki ülem — vanem allohvitseer August Kallas, esimene number (sihtur) — kapral Elmar Mälson, teine number — noor Karl Kolk, kolmas number — noor Evald Semmel ja neljas number — kapral Voldemar Amandus.

Numbrite laskevõistlustel said auhindadeks — kõik eelpool loetletud sõdurid akselbandid jäädavaks omanduseks ja esimesed numbrid (sihturid) peale selle veel taskukellad vastavate pealkirjadega.

Auhindade jaotus numbrite laskevõistlustel:

- I diviisi suurtükivägi — 2.
- II diviisi suurtükivägi — 3.
- III diviisi suurtükivägi — 0.

-X-

I diviisi suurtükiväe ratsavõistlused Narvas.

12. septembril peeti Narvas rahvaväljal I diviisi suurtükiväe ratsavõistlusi, milledest osa võtsid I ja II suurtükiväe grupid. Võistlejad 2. suurtükiväe grupist tulid rännakkorras Rakverest Narva, kus pika teekonna peale vaatamata eduga võistlesid.

Võistluste kava oli täitmise järjekorras järgmine:

1. Ilusõit vahetuses. Mõlemad grupid esinesid eraldi. Osavõtjad — aja- ning üleajateenijad. Hüpsõidu kava täitmine sündis traavis ja galopis.

2. Raiumine ja torkamine mõõgaga. Võtsid osa aja- ning üleajateenijad. Täideti: raiumist, poolparemale alla (vits) ja poolvasakule alla, torget vasakule (diskus) ja paremale (sõduri rippuv rinnakuju),

raiumist alla (maaslamav sõduri kuju). Allüüri alam-määraks oli väitgalopp.

Esimese auhinna (mõök hõbeplaadiga) omas vanem allohvitseer Kaljuste (I suurt. grupp), teise (hõbe tikutoos pealkirjaga) — kapral Kärnik (I suurt. grupp) ja kolmanda (hõbezeton pealkirjaga) — vanem allohvitseer Müller (I suurt. grupp). Paistis silma võistlejate kindel istumine sadulas. Iseäranis puhtalt raius allohvitseer Kaljuste.

3. Takistuste võtmine. Võtsid osa ohvitserid, aja- ning üleajateenijad. Takistusi oli kokku 7: kiviaed, kraav, külavärv, roigasaed, plankaed, latt ja lattaed pöösastikuga. Sõidukiiruse norm — 1 minut.

Esimese auhinna (pronksist hobusekuju mormoralusel hõbeplaadiga) sai noorem allohvitseer Kukner (2. suurt. grupist), kes võttis kõik takistused väga puhtalt, teise auhinna (marmorist kirjutusabinõud hõbeplaadiga) — vanem allohvitseer Kaljuste (1. suurt. grupist) ja kolmanda (rahatask hõbeplaadiga) — kapral Kärnik (1. suurt. grupp).

4. Džigiteerimine. Võtsid osa aja- ja üleajateenijad. Džigiteerimine sündis otsesuunas umbes 300 meetrilisel maa-alal, allüüriaga mitte vähem maneeži galopist. Täideti: hüpped vasakule ja paremale maha ning sadulasse, hüpped üle hobuse, püstitõit ühel ja kahel hobusel korraga — traavis ja galopis, „surnud ratsanik“, hobuse mahavõtmine ja selle tagant laskmine, rätide korjamine.

Pealtvaatajates äratas vaimustust noorem allohvitseer Viigandt (I suurt. grupp), kes meisterlikult täitis riskantsemaid numbreid, nagu püstitõit ühel ja kahel hobusel galopis, „surnud ratsanik“, hobuse mahavõtmine.

Esimese auhinna (kuld kannused) pealkirjaga omas noorem allohvitseer Viigandt (I suurt. grupp), teise auhinna (hõbekannused) — kapral Kukeinsman (II suurt. grupp) ja kolmanda (kaunistatud kiituskiri) reames Härma (II suurt. grupp). Lisanumbrite laitmata täitmise eest said auhindu: noorem allohvitseer

*I diviisi suurtükiväe ratsavõistlused 12. septembril s. a.
Vaenlasele tuld mahavõetud hobuse varjult.*

Viegan dt—kuldžetooni ja kiituskirja, hõbezetoonid — reamees H ä r m a (II suurt. grupp), vanem all-ohvitser M ü l l e r (I suurt. grupp) ja kapral K ä r m i k (I suurt. grupp).

5. R a t s a m ä n g u d. I. ja II suurtükiväe grupid esinesid „rebasesjahiga“. Elavalt viis mängu läbi I suurtükiväe grupi komando, kus hobusega kokku kasvanud osavad „rebast“ (noor. allohv. V i e g a r d t) ei suudetudki kinni püüda.

Effektselt möödus vehklemine espadroonidel, — seal punane pool sai valgetelt lüüa.

6. R a k e n d a t u d p a t a r e i õ p p u s. Täitis traavis ja galopis patarei Nr. 1 leitnant R u b a c h'i juhatusel. Võtsid osa 4 suurtükki ja 4 kasti. Vaatamata võrdlemisi kitsa välja peale, möödus hääletult juhitud õppus huvitavalt. Narvalaste rohke pealtvaatajate kogu jälgis esimest korda nähtud rakendatud õppust suure innuga; huvi muutus iseäranis elavaks siis, kui patarei hargriviga asus galopilt lahtisele positsioonile, andis „kaks padrunit kiirtuld“ ja kiirelt võttis eelikutele ning kadus positsioonilt. Ootamata suurtükipaugud mustapüssirohuga täidetud paukpadrunitega löid efektse pildi.

Suurema punktide arvu eest sai kunstimaitselise audiploomi I suurtükiväe grupp.

Võistlejate poole pööras päevakohase tervituskõnega ja jagas võitlejatele auhindu I diviisi ülem kindral-major O. H e i n z e.

-X-

Sidevõistlused.

Laagri jooksul I diviisi suurtükiväes ära peetud patareide vahelistel sidevõistlustel võitis patarei Nr. 1 (leitnant Rubach) telefonistide komando järgmises koosseisus:

vanem telefonist	— kapral Rudolf Überbach,
noorem „	— kapral Osvald Persmann,
telefonist reamees	— Rudolf Mägar,
„	— August Preis,
„	— Heinrich Aalberg,
„	— Sergei Kruglov,
„	— Viktor Merikotkas,
„	— Andres Pekonen.

Nimetatud komando vedas 4 kilomeetri pikkuse telefoni liini, seadis ühenduse sisse alg- ja lõpupunktide vahel ning andis lõpupunktist algpunkti üle telefonogrammi. Kogu see tegevus sündis 14 minuti 37,5 sekundi jooksul.

Auhinnaks on akselbandid, mis võitjatel jäädavalt kanda.

-X-

Mõnda õppustest sõjagaasiasjanduse alal S. S. S. R-i punaväes ja Poola armees.

Lahingugaas sõna tõsisel mõttes on öieti alles Ilmasõja leidus, seega uus relv. Kuid ta on leidnud üldist tunnustust, sest hävitusvõime pooldest ei suuda temaga praegu võistelda ükski teine relv. Tulevikus sõjas ennustatakse lahingugaasile suurt tähtsust.

Meil ei ole selle relva tarvitamises ega tema vastu võitlemises pea mingisuguseid sõjakogemusi (välja arvatud mõniasada gaasivõitlustest osavõtnut). Lahingugaasi-asjanduse õpetamine käesoleval ajal on meil ka alles otsimise ja väljakujunemise ajajärgul. Selle-

pärast oleks huvitav pilku heita välisriikide töösse sel alal. Siinkohal puudutame küsimust S. S. S. R-is ja Poolas.

Punaväe osades jagunes sõjagaasiasjanduse õppus sõjaajakirjanduse teadetele mõeldud õppehooajal kolme perioodi: 1) teoreetiline kursus, 2) praktiline kursus ja 3) sõjagaasiasjanduse elementide käsitlemine taktilislaske tegevusel.

Teoreetiline kursus sisaldas üldisi teadmisi lahingugaasidest; õppused peeti aktiivse meetodi järele ja illustreeriti eksponaatide ning joonistustega.

Punaväelaste praktiline tutvumine sõjagaasiasjandusega sündinud sel teel, et neid viidud gaasitud ruumidesse ja maastikule, demonstreeritud kahurväe gaasimürskude löhkemist, gaasipilve laskmist, maastiku mürgitamist gaasidega ning selle puhastamist gaasidest.

Taktikalised ja laskeharjutused olnud läbi põimitud sõjagaasiasjanduse elementidest. Näiteks, üksik-õppustel harjutatud punaväelasi tarvitama ka gaasimaskesid ja nendes tegutsema. Noorte õpetamisel jao ja rühma koosseisus antud viimastele eriuksandaid gaasiasjandusest: luurpiilkondades olevad jaod toimetanud antud suunas „keemilist luuret“, rühmadele valvetölkkes antud ülesandeid maastiku gaasistamiseks püsivate gaasidega jne. Eriti sagedasti praktiliseeritud komandot „gaasid“, ja selle tulemusena olevat: 1) keskmine maskide ettepaneku kiirus punaväelastel 9 sek. ja 2) mitmes väeosas punaväelaste kopsu mahu (mahtuvuse) suurenemine keskmiselt 588 kantsentimeetri võrra iga üksiku mehe kohta.

Väljaõppe juures olnud suureks abiks „keemilised linnakesed („keemia laagrid“), „keemia nurgad“ taktika kabinettides, meteoroloogilised jaamad ja gaasivarjendid, missugused suuremates punaväe garnisonides sisse seatud. Õppused peetakse G. U. R. K. K. A. poolt välja töötatud programmi järele, mis korpustes ja diviisides, vastavalt kohalikkudele oludele, üksik-

asjalisemalt läbi töötatud ja meetoodiliste juhtnõorige varustatud.

Poola armee kohta kõnelevad andmed käesolevast aastast, et sääl valitseb sõjagaasiasjanduse õpetamise alal järgmine vaade: — sõdureid ei pea õpetamise protsessil mitte koormama oskussõnade rohkusega, vaid neile tuleb anda üldised teadmised gaaside mõjust organismile, õpetada neid kasutama ja hoidma gaasikaitse vahendeid ja — pääasi — kasvatama neis usaldust eelnimetatud vahendite vastu.

Õppusi sõjagaasiasjanduses soovitatakse alata noortega peale üksikõppuse lõppu, s. o. üheksandal nädalal, arvates noorte väeosasse ilmumise päevast. Esiteks peetakse teoreetilisi õppusi gaasikambrites jutuaajamise näol järgmistele teemidele: üldiseid teadmisi gaasidest, nende mõju organismile; gaasikaitse vahendite liigitus, nende kirjeldamine, ümberkäimine, hoidmine ja tarvitamine; abinõud võitlejate julgeoleku tagamiseks enne gaasirünnakut, rünnaku ajal ja peale rünnakut; gaaside mõju produktidele, veele; mürgituse ärahoidmine, kui maskid puuduvad.

Praktilised tunnid peavad oma ülesandeks seadma — sõdurite õpetamise gaasikaitse varustuse õigeks kasutamiseks igal erijuhtumusel. Neid õppusi ei peeta mitte omaette tundidena, vaid koos teiste ainetega. Kõigi sõdurite ettevalmistav õppus lõpeb gaasistamisega, mille järele algab õppetöö erialal. Taktilistel õppustel ja laskeharjutustel on ette nähtud kõige laialdasem gaasimaskide tarvitamine. Peale selle harjutatakse sõdureid liikuma gaasimaskides rännakutel.

Nagu sellest näha, on päälkirjas mainitud meile lähedalseivates suurriikides sõjagaasiasjanduse õpetamise küsimustele tõsiselt tähelepanu pööratud. Küsimus ise on mõlemas riigis üldjoontes ühteviisi lahendamist leidnud.

Kahtlemata on meil nende juures nii mõndagi õppida. —ms—

Suvepäevi Jägala laagris.

See suvi tõi meie kasarmulisse ellu uusi elamuste koloriite.

Päikesepaljumaiks päeviks jätsime meiegi linna õhutud, närvilised tänavad, et värskes maasüdames hingata avaruste õhku ning jooobuda suviste öitsemiste lõhnust. Meie rännakpäevaks osutus 10. juuni, valmiv varasuve päev, milles veel hommikust kuldjumet, süttivat päikest ja jautavaid tuuli läbisegi. Huvastijätt Tallinnaga tütarlaste kirglikkude imetlusteta, uudishimulikkude saateta ning lahkumissuudlusita, — ja juba tõuseme Lasnamäe ranniku perspektiividesse.

Ees rannatud rohialjendavad tuulesmänglevad väljad. Pilved kogunevad sinisineses, ent vihma ei tööta. Päevane kuumus rammestab, tuisklev tolm tungib silmi ja ninna ning palavusest hõõrduvad pihad seljakute all higiseks. Sammud lojunevad, takt läheb segi. Aga vesteldes ja laulu tehese hoiame oma tuju eksitamatult heroilise ning üleva. Ränk higistamine kõrbe-põuas kütab vaid apetiiti.

Film-kaamerana kiirustuvad me silme eest täiuslikud maastiku võimalused, aga omas põgususes pole meil mahti pühenduda nende sügavasse ülendavasse intiimsusse.

Juba kollendavad taevased palangud. Vasemal kahvatab taevarend. Nagu tinajale lõuendile joonistub

sinna põlenud päike kustuvate kiirtega. Närbunud öitsete lõhnus raugevad päevased kired. Mugavneme selles avaras rahu, jälle on kerge ja hää. Kandam nagu enam ei rõhuks, särk küürul ei kleepu ning valutav jalg ei komista tolmus. Enne lõplikku loojet jõuame pimedat rabastiku kitsale muljutud rajale. Mets rullub seljaltaha ja seisame ees metsvõõst ringistatud põllu, mille keskel kiviküün — vana ja massiiv. Taamal elavam majadegrupp — Ruu karjamõis. Nii siis ühe Jägala karjamõisa põllurandu! Ning aegu kestnud viljaküün, mille suu alla jokslevad kartulivaod kui kiired kokku ja seljataga kohiseb metsik laas. Olemegi uues kodus.

Õöks poeme küüni kivisesse südamesse, kust haaupimedus vastu haigutas musti suil. Raske oli selle ruumi varjulist salapärasust käsitada esimesel pilgul. Vast nüüd selgub, et ta on ilmatu avar, mahutav otsast-lõpuni arvutumatult koikaid ning valgusetu kui ookeani taotlematu sügavus.

Virgusime oma heroilisest unest alles järgmisel keskpäeval. Pioneerid, kellega jagame selle aegades ja elus kogenud küüni, riidlevad juba supi man. Valgena varesena noolib nende läheduses ka mõni meie mehi. Üks supleb pesunõu nirisevate tilbatsite all. Aga nägematudena aurudena on meist haihtunud õhtune võorasus ja rahutumad eelarvamised sest paigast. Kui palju päikest, õhulisi avarusi, rohilevaid õndsusi, kohavaid

metsi me ümber! Rukkipää on putkest välja pugenud, ta hõllub tilisevana tuules. Taamal sööb rõõmus kari lopsakat karjasmaad. Asunik kaldab kartuli kõrvule mulda.

Korraldanud end ja oma kodu, kuuleme vereketset maastüdamele lähemale. Kilomeetri taga, patareil-poodide ja ühe osa pioneeride elumete varjatuna, läikleb jõgi. Selles peseme endi viimase väsimuse, uputame tused ning ülesteõusnuina süveneme ümbruse vaatlusse.

See eepiline põhjamaa rabastik ja laas oma kurbtõsise en face'iga sidus meid laagri kesteks. Pehme te rabamatäste, laugaste ning jändrikkude tagasihoidlik veetus kiusas meid alateadvuses, tungis meile tajusse märkamata. Ta võitis meie armastuse nagu võlub meid ilutu aga hääsüdamlük tütarlaps.

Sukeldume veel küladessegi, et osta piima või taluleiba. Kuid tavalisti peitus selle piimatagaajamise mõtte sügavamal. Mõnigi talu oli ehteks kasvatatud kauni seelikinimese ning neid seurasid meie tujud sageli.

Päevad jätkusid tihedas õpetegevuses. See oli meie suvitus ja sellesse suvi kadus. Nurmede avarused olid soodsad lahingõppusteks, side demonstreerimiseks ja manöövriks. Tõusust päällõunani askeldasime vaheldumisi põletavas päikeses või roheluste masseerivas vilus. Valged ööd aga olid täis sõjamehe und.

Ärkasime vara. Viimase unetukastuse haigutasime endist kell 4—5. Kinnisilmil, kohmetanud sõrmil sidusime jalatsid. Näopesemiseks ei jäänud mahti ning polnud häägi niiskes tuules: rikkus nahka. Ka piserdasid veetilbatsid tüütuseni ahtrasti. Alles õhtueel lubas aeg minna jõeveele.

Lahingdrill teeb „laskeasjanduse“*) maitsevama. Heinamaapeenrail või põlluäärseil kivil sooritame omad söömingud.

Vaheldumisi drilliga, eel- või pärast lõunat signaliseerime, summerdame ning topografeerime. Selleks tuleme jälle kas talukarjasmaile ehk vabalagendikele.

Õhtupoolikul tõmbab taas jõgi nägematul väel. Mõnuleme sääli, kuni signalist mängib „õhtusele ehale“. Unustamatud silmapilgud. Päike kaldab viimast sooja, — palangud õhetavad. Maailm vaigib õhtumüsteriumis. Kaugele vaikusse tungib vägev ja heroiline hümn.

*

Ning ühel päeval pidi meile selgeks saama laagri-elu kõige intiimim olemus, sisustav mõte, see oluline ja põhiline, millele alles baseerub igasugune sõdur-laager. Meid äratati lõunauinakust ning rivistati õuele varem kui tavalisti. Laost tassiti rivi ette ilmatu kuhi labidaid, kirveid, kooklaid ja nõõre. Juba nende riistade õõnes kilin-kolin teadustas, millesse meid kistud. Ja nüüdsama rakendusime lammutamises — laagristöödele. Kel labidas esimest puhku pihus, kulus jõudu, et nürida riistaga sitkest susisavist mehekohast „täit“ välja pingutada. Põlenud neegriseeljad loogas, solkisime ses sündis kuni südameöödõtt täis sai ning labi-

*) Meie pat. keeli — ernesupp.

daid mättasse lüües veidi lihakseid lõdvendasime. Paar Saaremaa meest ajasid oma asja meisterlikult. Aga meie õnnetumad, oskamata atribuuti tehniliselt käsitada, ei vinnanud keegi 3-meetrilist kraavijõledust välja. Pihud rakus, selg valus, üle keha lõplikult välja kangutatud, vedasime end õhtuhiljaks koju.

See „lammutamises“ osutus meile siiski õnnelikuim tegevusala — ta näitas reaalseid tagajärgi. Kus, „hundid, karud käisid sees,“ sigines lagendik, kraavide võrk tihenes, radadele kerkisid puude-okste virnad. Sündis kuiv ning avar õpeplats tulevastele sõdur-põlvedele.

Maagilisil augustiõil sooritasime harukordsed manöövrid.

Tol õhtul hämardus varakult. „Vaenlane“ oli positsiooni võtnud Rammussaares. Mustas öös liikusime täie sidevarustusega nende suunas. Side ehitasime telegraafi-telefoni, maatelegraafi, lippude ja helk-lampidega. Toimimine vaikselt ettevaatusega. Ainult kaablikäru tegi surmaviksesse öösse äraandlikke kiljahtusi. Ümbrus oli künkline ning kadakaline, muidu lage. Raskes pimeduses oli sageli võimatu mehi pöösast eraldada. Vaenlase rinde taha hiilides kaotas meie eelluure pää, mõni oli ahelikku kukkunud ja vangi langend. Mõne hõlbinud mehe „vangistasime“ ise. Kuigi vaenlane enese oskas surmata, veendusime, et ta meist kaugel polnud. Korraga löi maastik valgeks. Nagu hiig-lameeteori langedes valgensesid avarused. See oli vaenlase luukaslamp. Valguses nägime oma eel talu. Hinge suledes, vargliku ettevaatusega sihtusime sinna. Talu oli unes, lojuksed taras virgusid me lähedusest. Koer plahvatas kõledasti haukuma. Piilurid tulid, teatasid, et vaenlane karjasmaal kogub pääletungiks. Korraldasime oma ahelikko ja püssid tulistamisvalmil otsustasime aega vältides vaenlased tihedas siirus tule alla võtta. Vastane asus tulistamisvõimulisel asendil. Ainult püstaed lahutas meid. Meie pilgud kiindusid lähedasse võsastikku. Tõmbasime aheliku kolmest küljest koomale. Äkki kõlas vaenlase kolm-neli pauku. Vastasime tiheda tulega. Vastastikkuses tulistuses oli „võorastel“ külma verd meie rindest läbi murda. Nii sattusime risttulle. Palavlikuselt sadasid vaikusse relvakärgahtused. Mingis alateadlikus kires laeti ja lasti. Lahingu ilutulestusest valgenez must öö.

Käsul „Lõpetada!“ — jahtus meist vast lahingu-joovastus. Vänges püssirohu hõlluvast pilves rivistusime tagasirännakuks. Unes ja sõjaväsimuses komis-tusime üle künklike ning pöösastikkuse nõmmiku koju

*

See oli juba lõpu eel. Suvi on andunud meile pea lõplikult, täiusliku õilsuse ja kirgedega. Meie igapäevases töös on asuniku viljad valminud, marjad rabas küpsenud ning ühes hommikus hõhkus koguni sügialvust külma. Ainult palukad punetavad maitmist oodates ja kanarbik õitseb veel lumihelvestuses. Sidedemonstratsioonid ning manöövrid on sooritatud.

Ning korraga katkestab üks igapäevastel tavaline päev kõik kõitmed selle omapärase „džhungliga“.

Meile osutub see uneks suurpäevaks.

Joh. J—rv.

Kroonika.

— Viimaste nädalate jooksul avati terve rida uusi Vabadussõjas langenud kangelaste mälestussambaid. Kolga-Jaani kihelkond osutus Eestis esimeseks, kus usulisel aluspinnal kerkisid kaks mälestussammas. Möödunud aasta augustikuul avati seal mälestussamas luteriusulistele ja nüüd, 12 sept. leidis aset apostl. õigensuliste samba avamine. Mõlemad sambad on ühekujulised, raiutud ühest kivist.

— 26 sept. avati mälestussambad Jüris ja Kursis. Jüri mälestussammas ehitati kunstnik Hammeri poolt, kujutab kolmest suurest kivist alusel sõdurit, käes relv ja pürg. Ehitus maksab 230.000 marka. Avamisel viibisid Riigikogu esimese K. Einbundi ja kaitsevägede staabi ülem kindral-major J. Tõrvandi.

— Sõjaväe ringkonnakohtu uueks esimeheks nimetati Vabariigi Valitsuse poolt kolonel-leitnant Gustav Kromel, arvates 1 oktoobrist s. a. 1921 a. aprillikuust saadik oli kol.-lt. G. Kromel sõjaringkonnakohtu alaliseks liikmeks. Eesti Vabadussõjast võitis ta osa algusest kuni lõpuni, teenides esimeses ja kolmandamas suurtükiväe rügementides.

— Üleriiklikkude laskevõistluste eelvõistlustel tulid väeosadest esimestele kohtadele: laskmisel vintpüssidest III diviisi õpekompanii 186 punktiga, laskmisel k. k. „Madsenist“ II diviisi õpekompanii 32 punktiga.

— Merejõudude paatide sõudevõistlusel tuli võitjaks s/l. „Lembit“ ja omandas admiral Pitka nimealise rändava auhinna (hõbedast purjejaht).

— Merejõudude väeosade vahelises jalgpallivõistluses tuli võitjaks merej. staabi jalgpalli meeskond, võites Suuropi meeskonda 3:2.

— Sõjaminister avaldas käsukirja keskkooli ja kõrgema haridusega sõdurite tagavaraväe lipuiku või allohvitseri kutsele ettevalmistuse kohta. Ühtki keskkooli või kõrgema haridusega sõdurit, välja arvatud riviitud, ei tohi tema sundusliku teenistuse aja kestvusel rivist ära komandeerida.

— Ettevaatamatuse tõttu laskis kadett H. Hernberg 24 sept. enesele kuuli pähe, mis silmapilkse surma tõi.

— Narva lähedal maandus Eesti territooriumil Nõukogude-Vene sõjalennuk. Kuna uurimisel kindlaks tehti, et siin tegemist lenduri eksitusega, anti lennuk ühes lenduriga Venele tagasi.

— Demobiliseeritud sõjaväelaste liit reorganiseeritakse vabadussõjalaste liiduks. Uus põhikiri on registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogus.

— Vana-Vändra surnuaial avati mälestussammas Eesti tähtsama naistegelase Lilli Suburgi mälestuse jäädvustamiseks.

— Tartus peeti hõimuaate elustamiseks 2. Soome-Eesti üliõpilaspäeva, kust osa võtsid 150 Soome üliõpilast.

— Eesti võitis jalgpallis Läti 1:0. Linnadevõistlus Tallinn-Riia andis Riiale võidu 3:2.

— Riigikohus jättis tagajärjeta üliõpilaste kaebuse haridusministri määruse peale, millega õppursõduritele autasuna antud priikooli ainult normaalõpeaja kestvusel võimaldatakse.

— Maarendi aluseks rukkikilogrammi hinna asemel määrati 0,60 krooni puhtakasu rubla pealt, saartel 0,40 krooni.

— Riikline põlevkivitööstus andis möödunud tegevusaastal puhaskasu 6.777.410 marka.

— Riigikogu põllumeeste rühma poolt esitati põhiseaduse muutmise kava, mille järele seatakse sisse presidendi instituu, rahvaesitus oleks 75 liikmeline, valimisõiguse omavad 23 aastased, kaitseväelastel ei ole valimisõigust.

— Esimesed maa-maaleva manöövrivõistlused korraldati Tartumaal Rasina-Moisekatsi liinil, millest osa võtsid 4 meeskonda: Kodavere-Alatskivi, Rāpina, Võnnu ja Kambja. Manöövrivõistlused õnnestusid.

— Eesti statistika keskbüroo juhataja A. Pullerits valiti rahvusvahelise statistika instituudi liikmeks.

— Riigiteenijate koosseisude seadus on arutusel Riigikogu rahaasjanduse alamkomisjonis. Seaduse vastuvõtmisel kuluks riigiteenijate palkadeks endiselt võrreldes 622 miljonit marka rohkem.

Kirjanduslik kroonika.

Mida peame lugema 1925/1926 a. hooaja toodangust?*)

(Järg.)

6) A. Kitzberg: „Ühe vana „Tuuletallaja“ noorepõlve mälestused“, I ja II. Memuaarid.

„August Kitzbergi memuaarid on väärtuslikud palad meie kirjandusele. Oma lihtsa keele tõttu on nad küll kõigile arusaadavad ja maitsmisvõimalikud; sellepärast peaksid nad loetavaiks rahvarasematuiks saama ja rahva hinge tungima, sest mis tuleb südamest, see läheb ka südamesse.“

7) M. Sillaots: „A. Kitzbergi toodang“. Essee. „M. Sillaotsa essee on üks parematest, mis meil viimasel ajal ilmunud. Ta on soovitatav igatüüpi, kes meie omapärasema kirjaniku August Kitzbergi loomingust kriitiliselt ülevaadet tahab saada.“

8) Bernhard Linde: „Tõusva päikese mail“. Reisivestid Siberist, Jaapanist, Hiinast ja Indiast.

„Kuigi raamatus ette tuleb mõni ebatäpsus, ei saa temale keelduda tema omapärase ainevallaga meie kirjanduses teenitud tähelepanu. Jäävad ju reisivestid ikkagi isiklike tähelepanekute, tajumiste ja arusaamiste viljaks. Ja autoris on osutunud mitmekülgseid huvisid paljude elunähtuste vastu.“

9) A. Audova, loodusteaduse doktor: „Elu ja elukorraldus“.

„See on tingimata üks huvitavamatest raamatutest, mis viimasel ajal ilmunud meie kirjandusturul. Üldse on raamat kirjutatud õige lihtsas keeles, aga selle juures on osatud hoida kõitvat, südamlikkust tooni, nii et ta ei muutu lugedes igavaks. Võiks loota, et raamat „Elu ja elukorraldus“ õige kiirelt läheb laiali rahva hulka ja ta lugemine toob osaltki neid tagajärgi, mille läbi inimene jõuaks õnnelikumale ja paremale elule.“ (S. M. „Pvl.“)

*) Algus — v. „Sõdur“ Nr. 38 s. a.

Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus.

- 213.245 Egli, K. Zwei Jahre Weltkrieg. Ein Überblick über die kriegerischen Ereignisse vom August 1914 bis August 1916. 238 lhk.+17 lhk. skits. Zürich, 1918.
- 212.226 Eheberg, K. Die Kriegsfinanzen. VIII+216 lhk. 1917.
- 2213.285 Ein halbes Jahr italienischer Krieg. 54 lhk. 1915.
- 13.307 Emerson, Ed. Mit dem deutschen Heere. Kriegsberichte eines Amerikaners 1914—15. 224 lhk. München, 1917.
- 210.126 Entwurf der Schiessvorschrift für Gewehr, Karabiner und I.M.G. Vom 22. Januar 1921. 211 lhk. Berlin, 1921.
- 208.28 Erblisch, H. Fliegerschule. 167 lhk. 1918
- 203.72 Fahrvorschrift für die Fahrtruppen. 31 lhk. 1919.
- 203.76 Fahrvorschrift vom 14.III.1922. 336 lhk. Berlin, 1922.
- 213.253 Falkenhayn, E. Der Feldzug der 9 Armee gegen die Rumänen und Russen 1916/1917 I Teil: Der Siegeszug durch Siebenbürger. 102 lhk.; II Teil: Die Kämpfe und Siege in Rumänien. 127 lhk. Berlin, 1921.
- 212.112 Fehr, O. Die Märzoffensive 1918 an der Westfront. Strategie oder Taktik 48 lhk. Leipzig, 1921.
- 207.35 Feldbestimmungsvorschrift. Teil I: — 54 lhk. Teil II: Ausführung. 118 lhk.; Teil III: Planmässiger Stellungsbau ausserhalb der feindlichen Einwirkung. 120 lhk. 1924.
- 211.89 Felddienst. Handbuch für Unterführer aller Waffen. 95 lhk. Charlottenburg, 1924.
- 211.240 Felddienst-Ordnung. 176+75 lhk.
- 211.191 Felddienstordnung. Schweizerische Armee. 4+156 lhk. 1914.
- 213.130 Foerster, W. Graf Schlieffen und der Weltkrieg. 305 lhk.+12 skits. Berlin 1925.
- 217.155 Foerster, W. Mein Kampf gegen das militärische und nationalistische Deutschland. 262 lhk. Stuttgart, 1920.
- 213.133 François, v. Gorlice 1915. Der Karpathen-durchbruch und die Befreiung von Galizien. 254 lhk. 4 kaarti. 1922.
- 214.24 François. Zusammenbruch grosser Heere. 56 lhk. 1919.
- 212.88 Franzus, c. Das Bataillon im Gefecht. 45 lhk. Berlin, 1925.
- 212.92 Freytag-Loringhoven. Feldherrngrösse. VIII, 209 lhk. 1922.
- 212.250 Freytag-Loringhoven. Folgerungen aus dem Weltkrieg. 106 lhk. 1918.
- 212.27 Freytag-Loringhoven. Heerführung im Weltkriege. I Bd. VIII+200 lhk. II Bd. V+205 lhk. Berlin, 1920.
- 213.242 Der Friedensvertrag zwischen Deutschland u. d. Entente. 248 lhk. Charlottenburg, 1919.
- 212.122 Friederich, H. Die taktische Verwendung der schweren Artillerie. 123 lhk. Berlin, 1912.
- 211.85 Führung und Gefecht der verbundenen Waffen. I. II. Berlin, 1923.
- 213.268 Gayer, A. Die deutschen U.-Boote in ihrer Kriegsführung 1914—18. Heft 1: Von Kriegsanfang bis Februar 1915. 32 lhk. Heft 2: Die U.-Bootsblockade Febr. bis Oktober 1915. Heft 3: Der Winter 1915/1916 und die Zeit bis zur Anordn. des reinen U.-Kreuzerkrieges. 68 lhk.
- 211.81 Die Gefechtsausbildung der Schützen und der Gruppe. 188 lhk. 1924.
- 21.114 Gies. Hemmungen beim Maschinengewehr 08 und 08/15. 22 lhk. 1918.
- 214.37 Gleich, G. Die alte Armee und ihre Verirrungen. Eine kritische Studie. 100 lhk. Leipzig, 1919.
- 213.135 Gleich, G. v. Vom Balkan nach Bagdad. Militärisch-politische Erinnerungen an den Orient. 185 lhk. Berlin, 1921.
- 213-59 Goedel, G. Vom währenden Weltkrieg. Eine Geschichte, die noch nicht ganz geschehen ist. 194 lhk. 1916.
- 212.120 Goltz, C. Krieg- und Heerführung. XVII+298 lhk. Berlin.
- 213.69 Goltz, C. Meine Sendung in Finnland und im Baltikum. 312 lhk. 1920.
- 213.304 Gross, R. Das Wiener Kabinett und die Entstehung des Weltkrieges. 8+312 lhk. Wien, 1919.
- 212.144 Graf, Gg. Engelbert. Europa und der nächste Krieg. 30 lhk. 1921.
- 203.34 Gronov, Kurt Elsner. Leitfaden für Gerichtsoffiziere. VI+154 lhk.
- 217.102 Die grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871—1914. Sammlung der diplomatischen Akten des Auswärtigen Amtes I, II, III, IV, V, VI. Berlin, 1922.
- 213.189 Die Gründe der deutschen Kapitulation vom 11 nov. 1918.
- 210.116 Günther, E. Richtlinien für die Ausbildung am M. G. 112 lhk. 1918.
- 213.122 Schwarte, M. Der grosse Krieg 1914—18. Bd. I: Der deutsche Landkrieg. I Teil: Vom Kriegsbeginn bis zum Frühjahr 1915. XVI+535 lhk. + 4 kaarti; Teil 2: Vom Frühjahr 1915. bis zum Winter 1916/17. XII+675 lhk. + 2 kaarti. Band III: Der deutsche Landkrieg. Teil 3: Vom Winter 1916—17. bis zum Kriegsende. 693 lhk. + kaart. Band IV: Der Seekrieg. Der Krieg um die Kolonien. Die Kampfhandlungen in der Türkei. Der Gaskrieg. Der Luftkrieg. XIII+668 lhk. Band VIII: Die Organisationen der Kriegsführung. I Teil. XII+517 lhk. Band IX: Die Organisationen der Kriegsführung. 2 Teil. XIV+603 lhk. Band X: Die Organisationen der Kriegsführung 3 Teil. XX+589 lhk. Berlin, 1923, 1925.

Õiendus:

„Sõdur“ Nr. 39 — 1926 lehek. 846 ja 848 avaldatud skeemidel arv mõõtu mitte lugeda, võtta aluseks joonmõõt.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.
Väljaandja: Sõdur, Tallinn, Uus tän. nr. 10.

Rätsepmeister J. Puksberg

(Peterburi).

Äris alati suures valikus Inglise riideid parematest vabrikutest.

Härradele sõjaväelastele ja riigiametnikudele tehakse tööd

järelemaksuga ja hinnaalandusega.

Tallinna, Pikk t. 43. Kõnetr. 11-79.

Ostke ainult Viini hõõglampe

„Ferro-Watt“,

sest nende valgus on särav ja voolukulu minimaalne.

Lampide ladu ainuesitaja juures

A./S. Drommeter & Ko.

Tallinnas, Lai tän. № 5.

„SÕDURI“ TALITUSES ON MÜUGIL

järgmised raamatud:

Lennuasjandus, Lennuväe rügemendi koguteos	150 mk.
R. Masing: Moraal ja Sõda	25 "
R. K. K. A. Jalgväe lahingteenistus	120 "
Ühend. väelike juhtimine ja lahing	75 "
Koostöö lennuki ja jalgväe vahel	35 "
Lahing tankide toetusel	150 "
Jalgväe määrustik I osa. (Uues redaktsioonis)	70 "
Arisaka süsteemilise vintpüssi mat. os. kirjeldus	25 "
A. Kent: <i>Disipliin</i>	75 "
Kaitseväe distsiplinaar-karistuse seadlus	35 "
E. Bach: Topograafia kursus	350 "
Silmamööduline plaanistamine	35 "
H. Kauler: Propaganda	60 "
Kultuur selgitustöö metoodika käsiraamat	50 "
Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks	65 "
Suurtükivägi	25 "
Inglise 18 n. kiirlaskja suurtükk. Materjal osa	70 "
Kehaline kasvatus. Võimlemismängud II vihik	35 "
Kergejõustik	35 "
Määrused spordivõistluste korraldamiseks kaitseväes	45 "
Sport-ala registreerimise kaardid	2 "
E. Limberg: Kõnd	20 "
Prof. Martens: Sõda ja õigus	50 "
Leets: Nurgamõõtja-bussoli ja stereo-	

„Sõduri“ talitus, Tallinn, Uus tän. 10.

Postkast № 1052 :: Telefon: Sõjaväe keskj. № 163.

Odavasti müüa 9^m/_m püstol, süsteem „MAUSER.“

Näha võib iga päev Side pataljoni staabis kella 8—15, hiljem küsida tel. linna 20-72.

Kindralstaabi VI osakonna väljaandel

ilmus trükist

Merevägi Vabadussõjas

Kpt.-major A. Varma.

Saadaval „SÕDURI“ talituses.

PIONEER PATALJ. VÄLJAANDEL
ILMUS TRÜKIST

KÄSIGRANAADID.

RAAMAT SISALDAB TEKSTI SELGITUSEKS HULGA JOONISTUSI. LISAKS KÄSIGRANAADIDE PILDUMINE JA TAKTIKA.

HIND 60 MARKA.

SAADA „SÕDURI“ TALITUSEST,
:: TALLINN, UUS TÄN. 10. ::